

VARĖNOS RAJ. VALKININKŲ GIMNAZIJOS
VALKININKŲ IR NAUJŲJŲ VALKININKŲ IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO SKYRIAI

VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖ

VARĖNOS RAJ. VALKININKŲ GIMNAZIJOS

VALKININKŲ IR NAUJŲJŲ VALKININKŲ

IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO SKYRIŲ

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

Valkininkai, 2017

VARĖNOS RAJ. VALKININKŲ GIMNAZIJOS

VALKININKŲ IR NAUJŲJŲ VALKININKŲ IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO SKYRIAI

I.	BENDROSIOS NUOSTATOS	4
II.	Vaikai ir jų poreikiai.	5
III.	Pedagogų kvalifikacija.	6
IV.	Valkininkų gimnazijos Valkininkų ir Naujųjų Valkininkų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyrių ypatumai.	7
V.	Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai.	8
VI.	Valkininkų mst. ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyriaus aplinkos ir regiono savitumas	10
VII.	IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI	11
VIII.	TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	13
IX.	UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS	15
1.	PROGRAMOS ĮGYVENDINIMUI NAUDOJAMOS IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRIEMONĖS	15
2.	METODAI	20
3.	UGDYMO TURINYS	22
X.	VAIKO UGDYMO PASIEKIMAI IR VAIKŲ PASIEKIMŲ IR PAŽANGOS VERTINIMO TVARKA	57
XI.	NAUDOTA LITERATŪRA. ŠALTINIAI	61

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

Švietimo tiekėjas	Varėnos r. Valkininkų gimnazija
Teisinė forma	Valkininkų gimnazija yra Varėnos rajono savivaldybės biudžetinė įstaiga, turinti juridinio asmens statusą.
Įsteigimo data:	1940 m. spalio 10 d. (1999 m. rugsėjo 29 d. Varėnos rajono valdybos potvarkis Nr. 491-8).
Valkininkų gimnazijos Valkininkų ikimokyklinio ir priešmokyklinio skyriaus buveinė	Vilniaus g. 51, Valkininkų mst., Varėnos r. sav., LT 65438Tel: (8-310) 56279
Naujųjų Valkininkų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyriaus buveinė	Pušelės g, Naujųjų Valkininkų gyvenvietė, Varėnos r. sav., LT – 65462. Tel: (8-310) 55298
El. p.	<u>darzelis.aguonele@varena.lt</u>
Ugdymo kalba:	lietuvių
Ugdymo forma:	dieninė
Pagrindinė veiklos sritis:	neformalusis švietimas
Įstaigos teikiamos paslaugos:	ikimokyklinis ugdymas, priešmokyklinis ugdymas.

II. Vaikai ir jų poreikiai.

Varėnos r. Valkininkų gimnazijos Valkininkų ikimokykliniame ir priešmokykliniame skyriuje yra viena jungtinė amžiaus vaikų grupė ir viena vyresnioji – priešmokyklinė amžiaus grupė. Vaikai į skyrių priimami nuo 1-6(7) metų. Skyrius dirba 10,5 val. nuo ryto 7.00 val. iki vakaro 17.30 val. Vaikams sudarytos sąlygos rinktis veiklą pagal pomėgius, skatinančius visų vaiko kompetencijų ugdymąsi.

Siekiame tenkinti pagrindinius vaiko poreikius – saugumo, sveikatos, judėjimo, žaidimo, bendravimo, pažinimo, meninių įspūdžių ir saviraiškos poreikius .

Saugumo poreikis – vaikui būtina palanki ir saugi emocinė aplinka, kurioje jis pratinasi susivokti savo jausmuose, ugdomi supratimą, kas yra gera, kas bloga, mokosi elgtis atsakingai, vengti rizikingų situacijų, prašyti pagalbos ir teikti ją kitam.

Judėjimo poreikis – natūralus vaiko fizinis aktyvumas padeda jam tobulinti gebėjimus laisvai, koordinuotai, tiksliai judėti, ugdytis vikrumą, lankstumą, stiprumą, valią, ištvermę, drąsą, judesiu išreikšti kūrybines savo idėjas.

Žaidimo poreikis – vaikui suteikta laisvė veikti žaidžiant jį skatina rodyti iniciatyvą, bendrauti, mėginti, keisti, modeliuoti, mąstyti, , fantazuoti, kūrybiškai išreikšti save ir atspindėti pasaulį, atskleisti gebėjimus, priimti sprendimus, pasijusti reikšmingu.

Bendravimo poreikis – vaikas bendraudamas užmezga ir palaiko ryšius su bendraamžiais ir kitais žmonėmis, reiškia jausmus, mintis, savo nuomonę, ugdomi šnekamąją kląbą, domisi knygomis, raidėmis, teksta.

Pažinimo poreikis – vaikas natūraliai domisi jį supančia aplinka, žmonėmis, gamta, įvaldo įvairius savęs ir pasaulio pažinimo būdus, mokosi mąstyti ir spręsti praktines problemas.

Meninių įspūdžių ir saviraiškos poreikis – vaikui meninė raiška padeda išgyventi kūrybinį džiaugsmą, pajusti grožį, gėrį, išreikšti save garsu, balsu, žodžiu, judesiu, linija, spalva, forma, ugdytis gabumus.

Svarbu tai, kad ikimokyklinės grupės lanko keletas vaikų iš socialiai remtinų ir socialinės rizikos šeimų, todėl programoje didelis dėmesys skiriamas socialinės kompetencijos gebėjimams ugdyti bei bendradarbiavimo su šeima plėtojimui. Muzikos valandėles ikimokyklinukams veda muzikos mokytojas. Įstaigoje yra logopedas, kuris teikia konsultacijas tėvams ir vaikams, turintiems kalbos vystymo sutrikimų.

III. Pedagogų kvalifikacija.

Ikimokykliniuose ir priešmokykliniuose ugdymo skyriuose dirba penki pedagogai, turintys ikimokyklinio (priešmokyklinio ugdymo) auklėtojų, biologijos mokytojos, muzikos mokytojo specialybes ir logopedas. Skyriaus pedagogai skatinami ieškoti įvairių ugdymo formų, metodų, skleisti gerąją darbo patirtį, kelti pedagoginę kompetenciją, dalyvauti rajono, Lietuvos Pedagogų profesinės raidos centro rengiamuose seminaruose, metodiniuose ikimokyklinių įstaigų renginiuose. Skyriaus pedagogai pastoviai domisi ir nagrinėja strateginius švietimo dokumentus, analizuoja ugdymo prioritetus, kaupia pedagoginę, metodinę medžiagą. Ugdymo metodai, būdai, formos parenkamos atsižvelgiant į vaikų amžių, ugdymo tikslus, uždavinius ir vaikų gebėjimus. Jaučia atsakomybę už ugdytinių pasiekimus ir prognozuoja vaiko ugdymosi rezultatus. Tai kvalifikuoti pedagogai, suvokiantys savo misiją – būti vaiko pagalbininku, patarėju, padedančiu jam augti, bręsti, skleistis, tobulėti; besistengiančiu pažinti kiekvieno vaiko individualybę, pasirinkti ir taikyti tinkamas ugdymo

strategijas, gebėti sukurti grupėje emociškai saugią atmosferą, matyti vaikų ugdymo perspektyvą, profesionaliai organizuoti ugdymo ir ugdymosi procesą, palaikyti ir stiprinti vaiko galias, tinkamai vertinti jo pasiekimus bei daromą pažangą.

IV. Valkininkų gimnazijos Valkininkų ir Naujųjų Valkininkų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyrių ypatumai.

Varėnos r. Valkininkų gimnazijos ikimokyklinis ir priešmokyklinis skyrius yra įsikūręs Dzūkijos regione, Varėnos rajone, Valkininkų seniūnijoje, Valkininkų miestelio centre. Yra atviras visuomenei. Miestelyje yra biblioteka, ambulatorija, seniūnija, parapijos bažnyčia, VĮ Valkininkų miškų urėdija.

Varėnos r. Valkininkų gimnazijos Naujųjų Valkininkų ikimokyklinis ir priešmokyklinis skyrius yra įsikūręs Dzūkijos regione, Varėnos rajone, Valkininkų seniūnijoje. Skyrius yra atviras visuomenei. Netoliese yra geležinkelis, kuris 1853-1861 metais pirmą kartą Valkininkų istorijoje nutiestas pro Valkininkus nuo Peterburgo iki Varšuvos ir įgijo Peterburgo – Varšuvos geležinkelio pavadinimą. Gyvenvietėje yra pašto skyrius, biblioteka. Netoliese įsikūrusi vaikų sanatorija „Pušėlė“, vaikų globos namai „Spengla“, reabilitacinė širdies klinika.

Skyriuose turime galimybę ugdymo tikslus ir uždavinius orientuoti į vaikų poreikių tenkinimą: aktyviai ir įvairiai reikštis, eksperimentuoti, pažinti, mokytis bendrauti, stebėti, pažinti gamtą, dalyvauti seniūnijos bendruomenės gyvenime. Dauguma vaikų auga palankioje socialinėje aplinkoje, yra aprūpinti, motyvuoti. Nemažai vaikų auga sunkiai besiverčiančiose šeimose, nes kaimo vietovėje mažas darbo vietų pasirinkimas, kai kurie tėvai mieliau renkasi socialinę paramą bei įvairias pašalpas. Yra vaikų iš mišrių, nepilnų šeimų. Nemaža dalis iš daugiavaikių šeimų.

Kaip rodo įstaigas lankančių vaikų, tėvų apklausa, dauguma jų norėtų, kad vaikas skyriuje būtų ugdomas visapusiškai. Kad būtų vystomos visos vaiko tolesnei veiklai būtinos kompetencijos: socialinės, komunikavimo, pažintinės, sveikatos saugojimo, meninės. Vaiko ugdymosi turinys formuojamas vadovaujantis Bendrąja priešmokyklinio ugdymo ir įstaigos ikimokyklinio ugdymo (si) programa.

V. Tėvų (globėjų) ir vietos bendruomenės poreikiai.

Atsižvelgiant į skyriaus bendruomenės poreikius dirbame 10,5val.

Tėvų (globėjų) pageidavimu, pasirenkamas vaiko buvimo įstaigoje laikas ir maitinimų skaičius. Tėvams už vaiko buvimą skyriuje yra taikomos mokesčio nuolaidos.

Palaikomas gėlaus ryšys su gyvenvietės bendruomene. Tėvai (globėjai) dalyvauja įstaigos rengiamose šventėse, parodose, sportinėse pramogose, ugdomosiose atvirose popietėse.

Tėvai pageidauja:

- Sėkmingos vaiko adaptacijos;
- Šilto bendravimo, atidumo vaikui;
- Visapusiško vaiko ugdymo;
- Geros priežiūros;
- Šeimos tradicijų tęstino;

- Vaiko savarankiškumo ugdymo;
- Pagalbos sau vaikų ugdymo klausimais;
- Įdomesnių bendravimo ir sąveikos būdų;
- Vaiko vertinimo ir informacijos apie jį pasiekimus.

Daug dėmesio skiriame naujai priimtų vaikų adaptacijai. Ją įgyvendiname tam tikrais etapais. Turime palankias vaikui, pedagogams ir šeimai taisykles, kurių privalu laikyti visiems. Pirmąsias dienas (būna ir savaites) vaikai darželyje laiką leidžia su tėvais ar kitais jiems artimais žmonėmis, kad greičiau nugalėtų išsiskyrimo baimę, pasijustų saugūs ir įsitikintų, jog mama ar tėtis visada sugrįš.

Vaiko ir pedagogų bendravimas grįstas demokratiniais santykiais. Ugdytojų bendravimas su vaikais malonus, neapsimestinis ir nesuvaidintas. Bendravimas grindžiamas šiomis nuostatomis:

- abipuse pagarba ir pasitikėjimu;
- laisve ugdytis ir tobulėti;
- galimybe pačiam rinktis veiklą;
- atsakomybė už savo poelgius.

Lietuvos vaikų ikimokyklinio ugdymo koncepcijoje (1989) pabrėžiama, kad vaikas turi teisę kuo ilgiau augti šeimoje, o jeigu vaikas lanko darželį, reikia apsupti jį geranoriška globa ir rūpesčiu bei tinkamai organizuoti ugdymą. Taigi, ugdant ikimokyklinio amžiaus vaikus, prioritetas atitenka šeimai. Ikimokyklinės įstaigos atlieka tik kompetentingą šeimos pagalbininko vaidmenį.

VI. Valkininkų mst. ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyriaus aplinkos ir regiono savitumas

Valkininkų miestelis su Čižiūnų, Paklėštarės ir Užuperkasio kaimais sudaro miniatiūrinę aglomeraciją. Per miestelį ar šalia jo teka šaltavandenės upės: Merkys, Šalčia, Geluža, Spengla. Valkininkų vietovė minima „Kryžiuočių kelių aprašymuose“ XIV amžiaus pabaigoje, o 1512 metais jau kaip didžiojo kunigaikščio dvaras. Pirmoji bažnyčia pastatyta apie 1555 metus. Pirmą kartą miesto teises Valkininkams 1571 m. suteikė Žygimantas Augustas. 1792 m. jas patvirtino karalius Stanislovas Poniatkovskis. Šiandien Valkininkų seniūnijoje gyvena apie 1200 gyventojų. Yra Valkininkų gimnazija, kelios parduotuvės, ambulatorija, kavinė, biblioteka, parapijos bažnyčia, VĮ Valkininkų miškų urėdija. Gimnazija garsėja kraštotyros muziejumi. Jo kūrėjas buvo istorijos mokytojas Vytautas Galvėnas (1929-1990), surinkęs gausybę kraštotyros medžiagos.

Darželį (skyrių) supa natūrali gamtinė aplinka: pievos, miškai, upės. Ugdytiniai turi puikias sąlygas ištisus metus stebėti ir tyrinėti aplinkos objektus ir gamtos reiškinius, dalyvauti pažintinėse išvykose.

Rajono žymūs žmonės.

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, Martynas Vainilaitis, Vincas Krėvė, Emilija Liegutė.

Lankytinos vietos.

Valkininkų Švč. Mergelės Marijos Apsilankymo bažnyčia – tai dvibokštė renesanso ir baroko architektūros bažnyčia, Valkininkų vakariniame pakraštyje už Merkio upės.

Valkininkų rekreacinis parkas – pradėtas kurti 2004 m. Parke yra įrengtas pėsčiųjų takas, apžvalgos aikštelė, poilsio zonos. Ši vietovė žymi tuo, kad išsidėsčiusi trijų upių – Merkio, Gelužos ir Šalčios santakoje. Iš pagrindinės apžvalgos aikštelės, kuri yra ant aukšto Merkio skardžio, atsiveria puikūs Paklėštarės ir Užuperkasio kaimų vaizdai.

VII. IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

Įstaigoje ugdymas orientuojamas į vaiko socialinės patirties sklaidą ir poreikius, aplinką, kurioje visuminis vaiko ugdymasis būtų inspiruojamas pažinimo ir atradimo džiaugsmu. Atsižvelgiant į numatytą programos tikslą bei tikslo realizavimo etapus, ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymosi skyrius vaikų ugdymą(si) organizuoja vadovaujantis šiais principais:

Humaniškumo – pripažįstama vaiko teisė būti kitokiam. Visi ugdytiniai vienodai mylimi, gerbiami, išklausomi, paguodžiami, skatinami sėkmei. Sudaromos vienodos sąlygos veikti, ugdytis, suteikiama maksimali laisvė vaikų gebėjimų sklaidai. Leidžiama patiems bandyti aiškintis ir spręsti savo problemas, iš jų nesijuokiama, nesityčiojama, jie nepašiepiami.

Demokratiškumo - skatinama lygiavertė vaiko ir suaugusiojo partnerystė ir sąveika, kai ugdytojas orientuojasi į vaiką kaip į asmenybę. Šeimos ir darželio sąveika grindžiama tėvų ir auklėtojų iniciatyvų derinimu, partnerystės plėtojimu, tėvų pedagoginiu švietimu. Vaikams sudaroma galimybė kritiškai mąstyti, rinktis sau įdomią veiklą, elgtis savarankiškai, tačiau susitariama dėl kai kurių taisyklių.

Integracijos - siekiama, kad vyrautų teigiamų emocijų prisodrina aplinka. Padedama vaikui atrasti save, savo norus, polinkius, gebėjimus, kūrybiškumo pradus, ryšius su kitais ir kartu išlikti savimi, unikaliu. Ugdytiniams įstaigoje sudaromos sąlygos būti šeimininkais, būtai laisvais, gerai jaustis.

Individualizavimo - Atsižvelgiama į vaiko išsivystymo lygį ir planuojama tokia veiklos apimtis, kuri užtikrina sėkmingą kiekvieno vaiko ugdymą(si). Didelis dėmesys skiriamas individualumą sąlygojantiems veiksniams: šeimos kultūrai ir tradicijų įvairovei, vaiko amžiui, lyčiai, vaiko išsivystymo lygiui, charakteriui ir temperamentui, išmokymo stiliui, pomėgiams, geriau ir menčiau išsivysčiusiems gebėjimams, vaiko savęs vertinimui.

Diferencijavimo - ugdymo procesas grindžiamas visapusišku amžiaus ypatumų žinojimu, atsižvelgiama į vaiko ar vaikų grupės ugdymo(si) poreikius. Ugdymo tikslai diferencijuojami ir individualizuojami. Sudaromos palankios ugdymo(si) sąlygos vaikams, turintiems ypatingų poreikių (gabiems, turintiems specialius poreikius, socialiai ar pedagogiškai apleistiems ar kt.). Ugdymo priemonės diferencijuojamos pagal poreikių reikmes.

Tautiškumo - siekiama padėti augančiam vaikui perimti lietuvių tautos kultūros vertybes, papročius, tradicijas, jas puoselėti ir kartu kurti savo tapatybę šiuolaikinėje visuomenėje

Tęstinumo - kuriama namų aplinka, švenčiamos šeimos šventės, kalbama apie tuos darbus, kuriuos dirba vaikų tėvai, šeimos nariai, skaitomos knygos, žiūrimos vaiko šeimos fotografijos, susitinkama su įstaigą lankančiais broliais ar seserimis, būsimomis priešmokyklinio ugdymo pedagogėmis, pradinio ugdymo mokytoju. Vaiko gyvenimas darželyje – šeimos gyvenimo tęsa.

Konfidencialumo - teikiama informacija apie vaiko ugdymo(si) pasiekimus ir problemas tik asmeniškai šeimai.

Grįžtamojo ryšio - skatinamas šeimos ir auklėtojų keitimasis informacija apie vaiko ugdymą(si), nuolatinis ugdymo proceso vertinimas, auklėtojo veiklos refleksija padedanti analizuoti vaikų pasiekimus ir inspiruojanti kokybinius pokyčius. Tėvų ir pedagogų bendravimas ir bendradarbiavimas grindžiamas pasitikėjimu, abipuse pagarba bei dėmesiu. Siekiama, kad darželio personalas ir šeimos taptų ugdymo proceso partneriais. Sąveikaujant su šeima vadovaujamasi principu, kad viskas, kas daroma, daroma vaiko labui.

VIII. TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Tikslai:

1. Atsižvelgiant į pažangiausias mokslo ir visuomenės pažangos, partnerystės su šeima tendencijas, kurti sąlygas, padedančias vaikui tenkinti prigimtinius jo poreikius: jaustis saugiam, žaisti, bendrauti, pažinti, patirti meninių įspūdžių bei kūrybiškai išreikšti save.
2. Sudaryti sąlygas skleisti asmenybei, kuri būtų atvira pasauliui, pasitikinti savimi ir savo gebėjimais.

Uždaviniai:

- kurti saugią, emociškai palankią aplinką, teikti paramą, garantuoti ugdytiniam priimtina dieną, savaitės, metų gyvenimo ritmą.
- palaikyti ir skatinti laisvą ir tikslingą vaikų norą judėti, kūno galių tyrinėjimą, norą žaisti judriuosius ir sportinius žaidimus.
- sukurti vaikų žaidimui palankią aplinką ikimokykliniame ir priešmokykliniame ugdymo skyriuje, suteikti laisvę žaisti, palaikyti ir skatinti vaikų žaidimo idėjas, pripažinti ugdomąją žaidimo vertę.

- skatinti ir palaikyti vaikų norą bendrauti, dalintis išgyvenimais, nuomone, informacija, atrandant žodinės raiškos ir rašytinės kalbos galimybes.
- sudaryti sąlygas domėtis, stebėti, tyrinėti, eksperimentuoti, ieškoti informacijos, klausinėti, stiprinti pažinimo motyvą, patiriant atradimo džiaugsmą.
- skurti tokią įstaigoje aplinką, kad ji užtikrintų improvizacijos ir kūrybos laisvę vaikams. Palanki aplinka suteiks ugdytiniui laisvę savitai jausti pasaulį, suteiks galimybes išbandyti įvairius meninės raiškos būdus, padės atrasti savo gebėjimus.
- žadinti norą dalintis estetiniais įspūdžiais, žadinti grožio pajutį, išgyvenat įkvėpimą kurti.
- užtikrinti sėkmingą vaiko socializaciją, ugdant vaiko socialinius įgūdžius ir plėtojant jo patirtį, įgytą šeimoje ir ugdymo įstaigoje.

Ugdymo vertybės:

Ori, laisva, kūrybiška asmenybė;

Sėkmingai besimokantis, aktyvus bendruomenės dalyvis, tolerantiškas skirtybėms.

Esminė ugdymo nuostata – nuo vienerių iki šešerių metų kiekvienoje iš ugdymo(si) ir pasiekimų vertinimo sričių įgytas santykis su savimi, su kitais ir su aplinka išreiškiantis nusiteikimas, polinkis, požiūris.

IX. UGDYMO TURINYS, METODAI IR PRIEMONĖS**1. PROGRAMOS ĮGYVENDINIMUI NAUDOJAMOS IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRIEMONĖS****Priemonės socialinei kompetencijai ugdyti**

Priemonių grupės	Pagrindinės ugdymo priemonės	Papildomos ugdymo priemonės
1. Individualaus naudojimo priemonės	Asmeninis žaislas, albumas, segtuvas (su šeimos ar grupės gyvenimo nuotraukomis, piešiniais ir kt.)	Pratybų knygelės; ūgio matuoklė; aplankai (darbeliams sudėti); kalendoriai (stalo, sienos, proginiai) ir pan.
2. Bendro naudojimo priemonės	Popierinės kortelės vardui, užrašams; žaislai vaikams džiuginti (žaidimui su muilo, vandens burbulais, balionai); Lietuvos ir regiono žemėlapiai; Lietuvos Respublikos vėliava (maža); gaublys, saugaus eismo ir elgesio kortelės, knygelės, paveikslėliai, dėlionės, stalo žaidimai, nuotaikų kortelės; siužetiniai žaislai (lėlės, vežimėliai, baldai, indeliai, drabužiai, įvairių profesijų atributai; automobiliai, buitės ir kt. daiktai; žaidimai poromis, keliese (domino, loto); atsipalaidavimo žaislai (minkšti žaislai, kamuoliukai spaudymui rankomis; priemonės šviesos ir šešėlių žaismui; veidrodžiai; raminančios, aktyvinančios ir kt. muzikos įrašai ir kt.	Švenčių atributika (popierinės girliandos, širdelės, kaukės, žaislai eglutei, konfeti ir kt.); pasaulio žemėlapis, įvairūs vietovių, kelionių ir kt. žemėlapiai; Lietuvos Respublikos herbas, gimtojo miesto herbas; socialinio turinio vaikiškos knygos, žurnalai; interesų, talentų kortelės, paveikslėliai; poelgio-pasekmės paveikslėliai arba kartoninės dėlionės; siužetiniai ir minkšti žaislai, daiktų modeliai; žaislai, skirti žaidimui poromis (šachmatai, šaškės), keliese (įvairūs stalo žaidimai); žaislai-galvosūkių; statybinės detalės su sraigtais ir veržlėmis (medinės, plastmasinės, metalinės ir kt.), kaladėlės (Duplo, Lego ir kt.), teminiai jų rinkiniai, konstruktoriai, mozaikos, medinės, plastmasinės, kartoninės dėlionės (Puzzle ir kt.); širmelės, užtiesalai, dėžės, krepšiai, pagalvėlės, kilimėliai; vaikiška bižuterija (karoliai, segės, dirželiai), rūbai,

		skraistės ir kt., skirti persirenginėjimui, „puošimuisi“; kompiuteriniai žaislai, skatinantys vaiką išbandyti naują ir kt.
--	--	--

Priemonės komunikavimo kompetencijai

Priemonių grupės	Pagrindinės ugdymo priemonės	Papildomos ugdymo priemonės
1. Individualaus naudojimo priemonės	Popierius (kortelės, juostelės, lapeliai); asmeninė knygelė; rašikliai, pieštukai; popieriniai lipdukai (įvairaus dydžio kortelės); atvirukai, vokai, laiškų rašymo lapeliai ir kt.	Atskiri pratybų lapai, įvairių užduočių vaikui rinkinys; lipdukai-raidynai, skaitmenys; knygelės asmeniniam raidynėliui, žodynėliui sudaryti ir pan.
2. Bendro naudojimo priemonės	Knygos vaikams (knygelės, žurnalai, vaikiškos enciklopedijos, dailės albumai ir kt.); raidynai; žodžių kortelės, juostelės; stalo žaidimai su raidėmis, užrašais skirti kalbai ugdyti; kubeliai, automobiliai ir kt. su užrašais; pasakų, muzikos įrašai (kompaktiniai diskai, garso kasetės) ir kt.	Žaislinės knygelės vaikams (su iškirptais langeliais, perspektyviniu vaizdu, turinčios vaizdo ir garso efektų); pasakų veikėjų siluetai, figūrėlės; skirtukai, žymekliai knygoms; simboliniai lipdukai; receptų knygos, telefonų knygos vaikų žaidimams; spausdinimo mašinėlė, kompiuteris, kompiuterinės programos (pvz., programos,

		padedančios vaikui suvokti, kas yra šviesa, programos, skatinančios vaikus kurti muziką, modeliuoti daiktus, bandyti rašyti ir kt.)
--	--	---

Priemonės sveikatos saugojimo kompetencijai

Priemonių grupės	Pagrindinės ugdymo priemonės	Papildomos ugdymo priemonės
1. Individualaus naudojimo priemonės	Servetėlės, rankšluosčiai, dantų šepetėlis, pasta.	Pirštų, delnų, pėdų atspaudų darymo medžiagos (dažai, molis, smėlis ir kt.)
2. Bendro naudojimo priemonės	Higienos reikmenys (muilas); kaspiniai, skarelės, skraistės šokiui; lankai, šokdynės, virvutės, kamuoliai, kėgliai, badmintonas; treniruokliai (batutas ir kt.); šiurkštūs, grublėti kilimėliai; sūpuoklės, sienelės, kopėčios, laipiojimo virvės, gimnastikos suoleliai, čiužiniai; priemonės estafetėms, kliūtims; audeklo atraižos, elastingas popierius, rupus žvyras, nugludinti akmenėliai; paspirtukai; rogutės ir kt.	Kūno dažai; paveikslėliai, knygelės, dėlionės, loto augimo ir sveikatos temomis; vaikams pritaikyti indai ir stalo įrankiai, buities technika, skirta maistui ruošti; priemonės varstymui, segiojimui, raišiojimui; įvairios spynos, užraktai ir raktai; kabliukai; užsklandos; kamuoliai, skirti šokuoti, suptis; supamieji žaislai; grūdinimosi priemonės (indai vandeniui ir kt.); riedantys žaislai (karučiai, automobiliai, traukiniai ir kt.) ir pan.

Priemonės meninei kompetencijai

Priemonių grupės	Pagrindinės ugdymo priemonės	Papildomos ugdymo priemonės
1.Individualaus naudojimo priemonės	Piešimo popierius; pieštukai, akvarelė, guašas, pirštų ir kt. dažai, teptukai ir kt.	Piešimo sąsiuvinis; spalvoto popieriaus rinkinys; guašas, žirklys ir kt.
2.Bendro naudojimo priemonės	Priemonės tapymui, piešimui, lipdymui, kūrybiniams darbams (įvairūs dažai: guašas, akvarelė, kreidelės, pastelė; klijai; balta ir spalvota kreida; pilki ir spalvoti pieštukai; įvairaus dydžio, pločio, storio teptukai; žirklys, kanceliariniai peiliukai, pagaliukai ir kt.); priemonės darbo vietai uždengti; apranga darbui su dažais; širmelė ir kita įranga teatrui; pirštukų lėlės, lėlės marionetės, lėlės ant lazdelių ir kt.; apranga ir vaidybos atributika vaikams (skraistės, skrybėlės, bižuterija, karūnos ir kt.); muzikos instrumentai (molinukai, akmenukai, lazdelės, metalofonai, smuikas, išilginė fleita, kanklės, akordeonas, ritminiai mušamieji instrumentai (perkusija) ar savos gamybos instrumentai); muzikos centras arba garso grotuvas, būtiniausi įrašai (populiari, klasikinė, liaudies, vaikų ir kt. muzika); muzikos ženklų rinkiniai muzikos raštui (penklinių, natų, pauzių ženklai) ir kt.	Priemonės tapymui, grafiniams, taikomosios dailės darbams (kempinės, voleliai; tušas, plunksna; adatos, vąšelis, siūlai); štam pavimo, antspaudavimo priemonės, formelės; molbertai; muzikinės dėžutės, muzikiniai žaislai ir pan.

Priemonės pažinimo kompetencijai

Priemonių grupės	Pagrindinės ugdymo priemonės	Papildomos ugdymo priemonės
1. Bendro naudojimo priemonės	Vandenį geriantis popierius, vaškas, parafinas; žvakės; rašomoji lenta; lentynėlės, spintutės, dėžės, krepšiai žaislams, medžiagoms ir priemonėms; informaciniai leidiniai (knygos, plakatai, enciklopedijos, stalo žaidimai ir kt.); gyvūnų, augalų, gamtovaizdžių ir gamtos paminklų nuotraukos; skaičių, formų, dydžių, spalvų kortelės; priešingybių, priežasties-pasekmės, nuoseklumo, dalies ir visumos paveikslėliai, kortelės; smėlis, akmenukai, vanduo, gamtinė medžiaga; didinamieji stiklai, indai ir priemonės eksperimentavimui (mėgintuvėliai, piltuvėliai, vamzdžiai, matuokliai, pipetės, kempinės, vandenį sugeriančios medžiagos, indai bei priemonės žaidimui su smėliu ir vandeniu, muilo burbulai, žaislinės plunksnos ir kt.); laikrodis, kompasas, termometrai (vandens, oro, kūno šilumos), statoskopas, įvairios ilgio matavimo priemonės, svirtinės svarstyklės; skaičiavimo pagaliukai, skaičiuotuvai, specialios didaktinės skaičiavimo priemonės; erdvinės ir plokštuminės geometrinės figūros; pinigų pavyzdžiai; žaislai tapatinimui, grupavimui, rūšiavimui, serijų dėliojimui; išardomieji ir sudedamieji žaislai, daiktų modeliai; aitvarai (popieriniai, plastmasiniai, medžiaginiai ir kt.) ir pan. Šviesos stalai.	Flanelinė lenta, kilnojamoji magnetinė lenta (su muzikiniais priedais); puodeliai, laistytuvai gėlėms, gėlių žemė; žmonių buities, profesijų atributai: įrankiai, rakandai (sodo įrankiai, namų tvarkymo priemonės, meistravimo įrankiai ir priemonės); tikra buitinė technika: radijo aparatai, fotoaparatai, telefonai, žibintuvėliai; techniniai žaislai (žybsintys, pypsintys; prisukami, inerciniai, elektriniai, t.y. su elementais); vėjo, vandens malūnai, parašiutai; galvosūkliai, labirintai; gamtos garsų įrašai, filmuota medžiaga; magnetai ir pan.

Baldai: vaikiški staliukai, kėdutės, lovytės, spintelės, komodos, siužetiniai baldeliai, nameliai, suoliukai, sekcijos ir kt.

Pastaba. Individualias ir bendro naudojimo priemones ugdomajai veiklai pedagogas pasirenka atsižvelgdamas į vaikų amžių, gebėjimus, pomėgius, individualias savybes, poreikius.

2. METODAI

Siekiama tinkamai organizuoti veiklos procesą, sudaryti sąlygas vaikui savarankiškai veikti, derinant su numatyta, inspiruota ir organizuota veikla. Sukurtos stimuliuojančios grupių aplinkos, padedančios atsiskleisti vaikų gebėjimams bei poreikiams. Į ugdymo procesą įtraukiama vaiko šeima.

Taikomi įvairūs, į vaiką orientuoti aktyvaus ugdymo metodai:

Žaidimas – pagrindinė veikla pažinti save ir aplinkinius, supančią aplinką, tenkinti savo svarbiausius poreikius, lavinti protinius gebėjimus.

Spontaniškas ugdymas – savarankiškas vaiko veikimas (gerbiama bet kokia vaiko inicijuota veikla, ji laikoma vertinga patirtimi, ugdymui panaudojamos netikėtos situacijos).

Kūryba - skatinama savitai ir priimtinais būdais išreikšti save, interpretuoti, kurti, atrasti, įgyvendinti idėjas. Kuriama reikiama aplinka, aprūpinama priemonėmis.

Stebėjimas, eksperimentas, tyrinėjimas, analizavimas - pagilina ugdytinių žinias, ugdo gebėjimą pritaikyti jas, aiškinant natūralius procesus ir reiškinius. Filmukų žiūrėjimas, aptarimas.

Diskusijos - (problemos, reiškinių aptarimas, idėjų išsakymas, išklausant kito nuomonę, konfliktų sprendimas, minčių lietus). Sudaroma galimybė vaikui spręsti visus su juo susijusius 6 gyvenimo klausimus: aplinkos kūrimo, veiklos planavimo, įdomių temų iškėlimo, priemonių pasirinkimo. Pedagogas įsiklauso į vaiko mintis, diskutuoja, kartu su vaiku mąsto ir sprendžia įvairias problemas, aiškinasi reiškinius, jų esmę ir kt. Ekskursijos, išvykos - (organizuojamos ekskursijos, išvykos po rajoną, gimtąjį miestelį Valkininkus, muziejus, įžymias vietas bei kitas žinomas Lietuvos vietas).

Parodos - nuolat rengiamos ugdytinių ir jų šeimos narių kūrybinių darbų parodos įstaigos bendruomenei. Aktyvus dalyvavimas kitų įstaigų organizuojamose parodose.

Projektinė veikla - suburia vaikus, tėvelius aktyviai įsijungti į darželio ar grupių „mini“ ir „teminius“ projektus, kelti idėjas, pasiūlymus, problemas, ieškoti sprendimo būdų, analizuoti, apibendrinti, išreikšti schemomis, piešiniais, darbais.

Netradiciniai ugdymo būdai - keliaujantys žaislai, įvairūs garsiniai signalai, stebuklingoji kepurė, lazdelė; ryto ratas, laikas rate, autoriaus kėdė, grupės taisyklės, susitarimai; dienotvarkė vaikams.

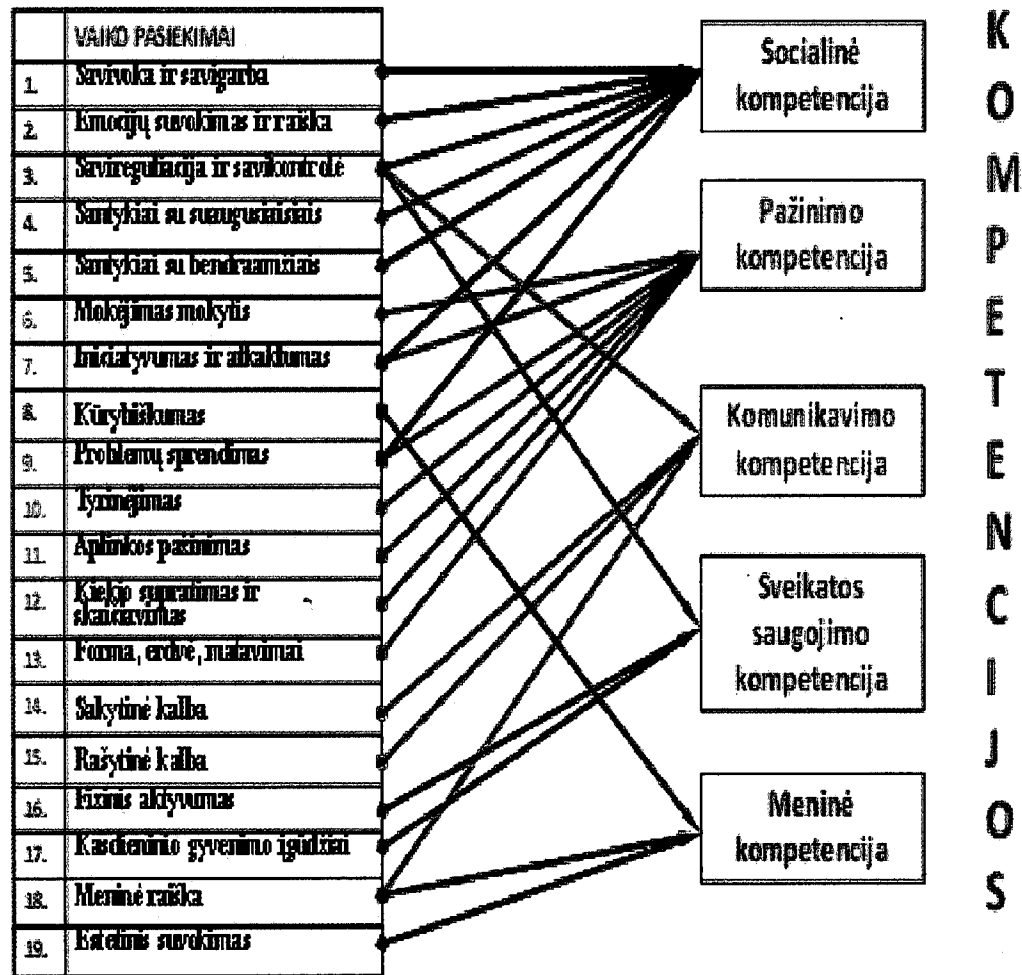
3. UGDYMO TURINYS

Ugdymo turinys sudarytas atsižvelgiant į vaiko visuminį pasaulio suvokimą ir yra orientuotas į vaiko gyvenimui ir ugdymui(si) reikalingų penkių kompetencijų pažinimo, komunikavimo, socialinės, sveikatos saugojimo bei meninės veiklos plėtotę. Visos penkios kompetencijos yra išskirstytos į 18 vaiko pasiekimų sričių.

Programos ugdymo turinyje numatome vaiko gebėjimus ar susidarytas vertybines nuostatas, patirtį, taip pat vaiko veiksenas, kuriuos vaikas turėtų įgyti nuo pusantrų iki šešerių metų.

VARĖNOS RAJ. VALKININKŲ GIMNAZIJOS
VALKININKŲ IR NAUJŲJŲ VALKININKŲ IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO SKYRIAI

VAIKO PASIEKIMŲ SRIČIŲ APJUNGIMAS PAGAL KOMPETENCIJAS

ESMINĖS NUOSTATOS IR GEBĖJIMAI, KURIUOS VAIKAS TURI ĮGYTI IKI 6 METŲ

Eil. Nr.	Vaiko pasiekimai	Esminė nuostata	Esminis gebėjimas
1.	Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai	Noriai įvaldo sveikam kasdieniniam gyvenimui reikalingus įgūdžius.	Tvarkingai valgo, savarankiškai atlieka savitvarkos veiksmus: apsirengia ir nusirengia, naudojami tualetu. Prižiūri savo išorę: prausiasi, šukuojasi. Saugo savo sveikatą ir saugiai elgiasi aplinkoje.
2.	Fizinis aktyvumas	Noriai, džiaugsmingai juda.	Eina, bėga, šliaužia, ropoja, lipa, šokinėja koordinuotai, išlaikydamas pusiausvyrą, spontaniškai ir tikslingai, atlieka veiksmus, kuriems būtina akių-rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika.
3.	Emocijų suvokimas ir raiška	Domisi savo ir kitų emocijomis ir jausmais.	Atpažįsta ir įvardina savo emocijas ir jausmus bei jų priežastis, atpažįsta ir įvardina kitų emocijas ir jausmus, įprastose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais.
4.	Savireguliacija ir savikontrolė	Nusiteikęs sutelkti dėmesį, būti kantrus, valdyti emocijų raišką ir elgesį.	Ilgesnį laiką sutelkia dėmesį klausymui, stebėjimui, veiklai, įsiaudrinęs geba nusiraminti, bendraudamas su kitais bando kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus.
5.	Savivoka ir savigarba	Save vertina teigiamai.	Supranta savo asmens tapatumą (aš esu, buvau, būsiu), pasako, kad yra berniukas/mergaitė, priskiria save savo šeimai, grupei, bendruomenei, palankiai kalba apie save, tikisi, kad kitiems jis patinka, supranta ir gina savo teises.
6.	Santykiai su suaugusiais	Nusiteikęs pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais.	Pasitiki pedagogais, ramiai jaučiasi su jais kasdieninėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai reiškia jiems savo nuomonę, tariasi, derasi; žino, kaip reikia elgtis su nepažįstamais suaugusiais.
7.	Santykiai su bendraamžiais	Nusiteikęs pozityviai bendrauti ir bendradarbiauti su bendraamžiais.	Supranta, kas yra gerai, kas blogai, draugauja bent su vienu vaiku, palankiai bendrauja su visais (dalinasi žaislais, tariasi, supranta kitų nors), padedamas supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.

8.	Sakytinė kalba	Nusiteikę išklausyti kitą ir išreikšti save bei savo patirtį kalba.	Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, kalba su suaugusiais ir vaikais, natūraliai ir laisvai išreikšdamas savo išgyvenimus, patirtį, mintis, intuityviai junta kalbos grožį.
9.	Rašytinė kalba	Domisi rašytiniais ženklais, simboliais, skaitomu tekstu.	Atpažįsta ir rašinėja raides, žodžius bei kitokius simbolius, pradeda skaitinėti.
10.	Aplinkos pažinimas	Nori pažinti, suprasti save bei aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.	Įvardija, bando paaiškinti socialinius bei gamtos reiškinius, apibūdinti save, savo gyvenamąją vietą, šeimą, kaimynus, gyvosios ir negyvosios gamtos objektus, domisi technika ir noriai mokosi ja naudotis.
11.	Skaičiavimas ir matavimas	Nusiteikę tyrinėti aplinkos daiktus, jų ryšį ir santykius	Skiria daiktų spalvą, formą, jaučia daiktų dydį, dydžių skirtumus, daikto vietą ir padėtį erdvėje, sieja daiktus su vaizdais nuotraukose, piešiniuose. Pastebi laiko tėkmės požymius. Tapatina, grupuoja, klasifikuoja daiktus. Supranta ir vartoja žodžius, kuriais apibūdinamas atstumas, ilgis, masė, talpa, tūris, laikas, daiktų panašumai ir skirtumai, daiktų tarpusavio ryšiai, santykiai, padėtis vienas kito atžvilgiu.
12.	Meninė raiška	Jaučia meninės raiškos džiaugsmą, rodo norą aktyviai dalyvauti meninėje veikloje.	Spontaniškai ir savitai reiškia įspūdžius, išgyvenimus, mintis, patirtas emocijas muzikuodamas, šokdamas, vaidindamas, vizualinėje kūryboje.
13.	Estetinis suvokimas	Domisi meno kūrinių, aplinka, meninėmis veiklomis, jais gėrįsi, grožisi.	Jaučia ir suvokia muzikos, šokio, vaidybos, vizualaus meno savitumą, grožisi meno kūrinių, džiaugiasi savo kūryba, žavisi aplinkos grožiu, dalijasi išgyvenimais, įspūdžiais, pastebėjimais, vertinimais.
14.	Iniciatyvumas ir atkaklumas	Didžiuojasi savimi ir didėjančiais savo gabumais.	Savo iniciatyva pasirenka veiklą, ilgą įsitraukia, ją plėtoja, po tam tikro laiko tarpo veiklą pratęsia, kreipiasi į suaugusiųjų pagalbą, kai pats nepajėgia susidoroti su kilusiais
15.	Tyrinėjimas	Smalsus, domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando, samprotauja.	Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą ir bandymą), mąsto ir samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.
16.	Problemų sprendimas	Nusiteikę ieškoti išečių kasdieniams sunkumams bei iššūkiams įveikti.	Atpažįsta ką nors veikiant kilusius sunkumus bei iššūkius, dažniausiai supranta, kodėl jie kilo, suvokia savo ir kitų ketinimus, ieško tinkamų

			sprendimo ką nors išbandydamas, tyrinėdamas, aiškindamasis, bendradarbiaudamas, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes.
17	Kūrybiškumas	Jaučia kūrybinės laisvės, spontaniškos improvizacijos bei kūrybos džiaugsmą.	Savitai reiškia savo sumanymus įvairioje veikloje, ieško nežinomos informacijos, siūlo naujas, netikėtas idėjas ir jas savitai įgyvendina.
18	Mokėjimas mokytis	Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ko išmoko.	Mokosi žaisdami, stebėdami kitus vaikus ir suaugusius, klausinėdami, ieškodami informacijos, išbandydami, sprenddami problemas, kurdami, įvaldo kai kurias mokymosi strategijas, pradeda suprasti mokymosi procesą.

1. Ugdymosi pasiekimo sritis: Kasdieninio gyvenimo įgūdžiai		
Sveikatos saugojimo kompetencija		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Bando savarankiškai valgyti ir gerti iš puodelio. Pats laiko šaukštelį, bando juo valgyti. Mažais gabalėliais supjaustytą maistą ima dviem pirštais ar sauja.	Skatinama valgyti pirštais. Tirštas maistas duodamas tik šaukšteliu, skystą iš puoduko, kad jaustų skirtumą tarp to, ką valgo ir ką geria. Žaidžiant mokoma laikyti šaukštelį, puodelį, semti šaukšteliu ir pan. Žaidžiami žaidimai „Pamaitinkime lėlytę, meškutį“. Skatinamas vaiko savarankiškumas.
2.	Valgo ir geria padedamas arba savarankiškai. Kartais parodo mimiką, ženklais arba pasako, kada nori tuštintis ar šlapintis. Suaugusiojo rengiamas vaikas „jam padeda“. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį. Paprašytas padeda žaislą į nurodytą vietą.	Skatinama valgyti savarankiškai, pasakant ar parodant, kaip valgo grupės vaikai. Žaidžiami žaidimai „Su kuo lėlytė valgo?“, „Meškiukas nori valgyti“. Atsižvelgiant į vaiko tuštinimosi ir šlapinimosi įgūdžius mokoma sėstis ant puoduko ar klozeto. Vaikui siūloma rengti lėles žaidžiant žaidimą „Lėlytė eina į lauką“. Žaidžiami žaidimai imituojantys rengimosi veiksmus (pvz., pritaikyti tam žaidimą „Jurgelis meistrelis“). Rengiant vaiką, pratinama apsirengti ir nusirengti drabužėlius tam tikra tvarka, žaidinant. Kuriamos žaidybines situacijas, skatinančios vaiką panaudoti savo mokėjimus ir įgūdžius: „Parodykime meškučiui, kaip plauname rankes, išpučiame nosį.“ Kuriamos siužetines situacijas, skatinančios vaiką padėti žaislą į jam skirtą vietą.

		„Mašinytė grįžta į garažą“, „Lėlytė sėdasi prie stalo, gulasi į lovytę (vežimėlį)“, „Kamuoliukai pavargo ir nori pailsėti“ ...
3.	Savarankiškai valgo ir geria. Pradedą naudoti stalo įrankius. Pasako, ko nori ir ko nenori valgyti. Pats eina į tualetą, suaugusiojo padedamas susitvarko. Suaugusiojo padedamas nusirengia ir apsirengia, bando praustis, nusišluostyti veidą, rankas. Padeda į vietą vieną kitą daiktą.	Skatinama ragauti ir valgyti įvairų maistą. Pratinama gerai sukramtyti maistą, neskubėti valgant, valgyti ramiai. Pratinama keltis nuo stalo tik baigus valgyti. Grupėje sudaroma galimybė žaisti žaidimus, mokant naudotis stalo įrankiais (pvz. „Gimtadienis“, „Kavinėje“ ir kt.). Mokoma taisyklingai naudotis tualetu. Žaidžiami žaidimai „Kuo aš apsirengsiu, eidamas į lauką ar iš darželio namo?“, „Aprėnk draugą“. Kalbama su vaikais apie švarą. Žiūrimi filmukai apie švarą. Sistemingai skatinama pažaidus sudėti žaislus ir kitas priemones į vietą.
4.	Valgo gana tvarkingai. Primenamas po valgio skalauja burną. Pasako, kodėl reikia plauti vaisius, uogas, daržoves. Padeda suaugusiajam servituoti ir po valgio sutvarkyti stalą. Dažniausiai savarankiškai naudojami tualetu ir susitvarko juo pasinaudojęs. Šiek tiek padedamas apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Šiek tiek padedamas plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Gali sutvarkyti dalį žaislų, su kuriais žaidė. Pasako, kad negalima imti degtukų, vaistų, aštrių ir kitų pavojingų daiktų.	Priminama, kad vaikai valgytų neskubėdami. Su vaikais kalbama apie tai, kad labai svarbu pusryčius, pietus, vakarienę valgyti tuo pačiu metu. Žaidžiami žaidimai, kuriuose formuojasi maitinimosi ritmo suvokimas (šeima, kavinė ir kt.). Žaidžiant vaikai mokomi atskirti pagrindines produktų grupes – pieną, mėsą, vaisius, daržoves. Kiekvieną kartą prieš valgant vaikai įtraukiami į stalo padengimo veiklą, siekiama, kad stalai būtų servituojami pagal taisykles, patiekalus atitinkančiais indais. Kalbama su vaikais, kodėl reikia plauti vaisius, daržoves, uogas, sudaromos sąlygos mokytis praktiškai juos nuplauti. Rekomenduojama tėvams aprenkti vaikus patogiais ir lengvai aprenčiamais drabužiais. Primenant eiliškumą, skatinama vaikus savarankiškai apsirengti ir nusirengti, tvarkingai susidėti drabužius. Mokoma vaikus taisyklingai plautis ir šluostyti rankas, praustis ir šluostyti veidą. Priminama, kad čiaudint ar kosint būtina prisidengti burną ir nosį, kad naudotųsi nosinaite. Skatinama sutvarkyti žaislus, su kuriais žaidė, įvairiai motyvuojant, padedant. Naudojamos vaizdines priemonės apie saugų elgesį. Rodomi mokomieji filmukai. Organizuojamos saugaus elgesio veiklos (viktoriai), kviečiami ar lankomasi pas medicinos darbuotojus, gaisrininkus, policijos pareigūnus.
5.	Valgo tvarkingai, dažniausiai taisyklingai naudojami stalo įrankiais. Domisi, koks maistas sveikas ir	Rodoma, kaip taisyklingai naudotis stalo įrankiais. Patraukliomis formomis kalbama apie pieno, mėsos, vaisių ir daržovių naudą. Papasakojama apie

	naudingas. Serviuoja ir tvarko stalą, padedamas suaugusiojo. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Priminus plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Priminus tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Žaisdamas, ką nors veikdamas stengiasi saugoti save ir kitus. Priminus stengiasi sėdėti, stovėti, vaikščioti taisyklingai	per didelio saldumynų kiekio žalą organizmui. Vaikai skatinami padėti dengiant stalą šventei. Primenama, kad sudėtų ne tik gerai matomus žaislus, bet ir tuos, kurie yra po stalų, lova, spintele ir kt. Skatinamas vaikų savarankiškumas. Pasiūloma vaikams tvarkantis apsirengti specialiais vaikiškais darbo drabužius. Kartu su vaikais organizuojami projektai apie saugų vaikų elgesį. Primenama, kad vaikai taisyklingai sėdėtų.
6.	Valgo tvarkingai. Pasako, jog maistas reikalingas, kad augtume, būtume sveiki. Įvardija vieną kitą maisto produktą, kurį valgyti sveika, vieną kitą – kurio vartojimą reikėtų riboti. Savarankiškai serviuoja ir tvarko stalą. Savarankiškai apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Suaugusiųjų padedamas pasirenka drabužius ir avalynę pagal orus. Priminus ar savarankiškai plaunasi rankas, prausiasi, nusišluosto rankas ir veidą. Dažniausiai savarankiškai tvarkosi žaislus ir veiklos vietą. Savarankiškai ar priminus laikosi susitartų saugaus elgesio taisyklių. Stebint suaugusiajam saugiai naudojasi veiklai skirtais aštriais įrankiais. Žino, kaip saugiai elgtis gatvėje, kur kreiptis iškilus pavojui, pasiklydus. Priminus stengiasi vaikščioti, stovėti, sėdėti taisyklingai.	Kartu su vaikais aptariama, kodėl žmogus valgo. Prašoma vaikų pasakoti, ką jie dažniausiai valgo pusryčiams, pietums ir vakarienei, diskutuojama, kurie iš jų vartojamų produktų yra naudingiausi jų augimui ir gerai savijautai. Naudojama vaizdinė medžiaga, žaidžiant mokomasi atskirti naudingą ir bevertį maistą. Organizuojami įvairių kūrybinių darbų (piešinių, inscenizacijų ir t. t.) kūrimai, jais skatinama pasirinkti sveikus produktus ir patiekalus. Klausomasi skaitomų knygelių, vaidinama, žaidžiami loto, žiūrėti filmukai apie žmogui naudingus maisto produktus (duoną, obuolius, pieną, vandenį). Žaidžiant su lėlėmis ar kitus žaidimus rūšiuojami maisto produktai (jų paveikslėlius) į naudingus ir vengtinus. Pasiūloma vaikams apsirengti lengvesniais ar šiltesniais drabužiais. Sušlapusius rūbus, avalynę mokoma pasidžiauti. Prausykloje aprūpinama skystu muilu su dozatoriumi, parodoma, kaip ir kiek dozuoti, kad rankos būtų švarios. Primenama, kad reikia taupyti vandenį, paaiškinama, kodėl, pasiūloma vandens čiaupą atsukti tiek, kiek reikia, kad muilas nusiplotų. Žaidžiami rankų plovimo žaidimai. Parūpinama priemonių kalimo, siuvimo, dygsniavimo žaidimams. Apsilankoma su vaikais gaisrinėje, policijoje, ligoninėje, autoservise ir t. t. Vaikai skatinami stebėti savo ir kitų taisyklingą laikyseną, pasakyti, kai pastebės vaikstantį ar sėdintį susikūpinus.

2. Ugdymosi pasiekimo sritis: Fizinis aktyvumas

Sveikatos saugojimo kompetencija		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Sėdi, šliaužia, ropoja pirmyn ir atgal, įkalnėn ir nuokalnėn, laiptais aukštyn, ko nors įsitvėręs atsistoja, stovi laikydamasis ar savarankiškai, žingsniuoja laikydamasis, vedamas arba savarankiškai, išlaiko pusiausvyrą. Tikslingai siekia daikto, rankos judėjimą seka akimis, pačiumpa ir laiko daiktą saujoje, paglosto žaislą jo nečiupdamas, kiša jį į burną, purto, mojuoja, stuksena, gniaužo, dviem pirštais – nykščiu ir smiliumi – suima smulkų daiktą, perima daiktus iš vienos rankos į kitą	Vaiko regėjimo lauke manipuluojama žaislais, skatinant judėti iki jų; Skatinamas susipažinti, žaisti su nauju žaislu: apžiūrėti, liesti, purtyti, gniaužyti ir kt. Siūloma dėlioti žaislą ar kokį nors daiktą iš vienos rankos į kitą. Žaidžiami žaidimai su įvairaus dydžio kamuoliukais, balionais.
2.	Savarankiškai atsistoja, stovi, atsitupia, pasilenkia, eina į priekį, šoną ir atgal, eina stumdamas ar tempdamas daiktą, bėga tiesiomis kojomis, atsisėdęs ant riedančio žaislo stumiasi kojomis, pralenda per kliūtis keturpėsčia, padedamas lipa laiptais aukštyn pristatomuoju žingsniu, spiria kamuolį išlaikydamas pusiausvyrą. Pasuka riešą, apverčia plaštaką delnu žemyn, pasuka delnu aukštyn, mosteli plaštaka, paima daiktą iš viršaus apimdamas jį pirštais, išmeta daiktus iš rankos atleisdamas pirštus, ploja rankomis. Ridena, meta, gauda kamuolį	Siūloma žaisti žaidimus, lavinančius ir įtvirtinančius vaiko judėjimą. Sudaroma galimybė vaikui nešioti žaislus „takeliu“, stumdyti žaislinį vežimėlį, prikrautą žaislų, vaikytis ir ridenti kamuolį, joti ant linguojančių žaislų, važiuoti pasispiriant kojomis, eiti „tilteliu“, statyti bokštelius, užsukti ir atsukti dangtelius, lipdyti iš minkšto plastilino ir kt.
3.	Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes). Tikslingai, skirtingu ritmu eina ten, kur nori, vaikščiodamas apeina arba peržengia kliūtis, eina plačia (25–30 cm) linija. Bėga keisdamas kryptį, greitį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, laikydamasis suaugusiojo rankos ar turėklų. Atsispirdamas abiem kojomis pašoka, nušoka nuo laiptelio, peršoka liniją, spiria kamuolį. Geriau derina akies-rankos, abiejų rankų, rankų ir kojų judesius, todėl tiksliau konstruoja, veria ant virvutės sagas, ridena, gauda, spiria kamuolį, įkerpa popieriaus kraštą.	Sudaromos sąlygos vaikui vaikščioti įvairiu atstumu, neužkliudant padėtų daiktų. Organizuojami siužetiniai pratimai, kurie skatina vaiką peržengti kliūtis, eiti plačia linija, imituoti gyvūnų šuoliavimo judesius. Sudaromos sąlygos vaikams laiptoti kopėtelėmis siekiant tikslo – pauostyti, pasiekti, nukabinti. Sudaromos galimybės vaikui ridenti, gaudyti, mėtyti, spardyti kamuolius. Siūlomi smulkiają motoriką lavinantys žaidimai: karoliukų vėrimas, žaidimai su makaronais, sagomis. Mokoma žirkklėmis įkirpti popieriaus kraštą.
4.	Stovėdamas pasistiebia, atsistoja ant kulnų, stovėdamas ir sėdėdamas	Vaikui siūloma įvairių žaidybinių situacijų, skatinančių

	atlieka įvairius judesius kojomis bei rankomis. Eina ant pirštų galų, eina siaura (5 cm) linija, gimnastikos suoleliu, lipa laiptais aukštyn ir žemyn nesilaikydamas už turėklų, šokinėja abiem ir ant vienos kojos, nušoka nuo paaukštinimo. Mina ir vairuoja triratuką. Pieštuką laiko tarp nykščio ir kitų pirštų, tiksliau atlieka judesius plaštaka ir pirštais (ima, atgnybia, suspaudžia dviem pirštais, kočioja tarp delnų) bei ranka (mojuoja, plasnoja). Ištiestomis rankomis pagauna didelį kamuolį. Judesius tiksliau atlieka kaire arba dešine ranka. 	vaikščioti ant pirštų, kulnų. Sudaromos sąlygos vaikui važinėti triratukais, paspirtukais. Sudaromos sąlygos minkyti tešlą, lipdyti iš modelino, plastilino. Mokoma kirpti nesudėtingas formas, po to priklijuoti jas ant popieriaus. Žaidžiami pirštukų žaidimai. Sudaromos sąlygos žaisti su įvairiomis gamtinėmis medžiagomis: įvairiomis kruopomis, gilėmis, kaštonais ir kt. Skatinami žaidimai, kurių metu įvairius daiktus vaikas gali imti žnyplėmis, pincetu, perdėti iš vieno indo į kitą.
5.	Eina pristatydamas pėdą prie pėdos, pakaitiniu ir pristatomuoju žingsniu, aukštai keldamas kelius, atlikdamas judesius rankomis, judėdamas vingiais. Bėgioja vingiais, greitėdamas ir lėtėdamas, išsisukinėdamas, bėga ant pirštų galų. Šokinėja abiem kojomis vietoje ir judėdamas pirmyn, ant vienos kojos, šokinėja per virvutę, peršoka žemas kliūtis, pašoka siekdamas daikto. Laipioja lauko įrenginiais. Spiria, meta kamuolį į taikinį iš įvairių padėčių. Pieštuką ir žirkles laiko beveik taisyklingai. Tiksliai atlieka sudėtingesnius judesius pirštais ir ranka (veria ant virvelės smulkius daiktus, užsega ir atsega sagas). Įsisupa ir supasi sūpynėmis.	Organizuojamos veiklos, kurių metu atliekami ritminiai judesiai pečiais, galva, mušinėjami, mėtomi kamuoliai, ėjimas keičiamas bėgimu, vaikas turėtų eiti, bėgti, perlipti suolą, pralįsti po kėde ir t. t. Organizuojamos bėgimo estafetės, įvairių šuolių žaidimai, panaudojant įvairias priemones: kaspinus, kamuolius, lankus, lazdas. Žaidžiami žaidimai su išsisukinėjimais, kurių tikslas – ilgiau likti nepagautam. Siūloma vaikams šokinėti per šokdynę, lanką. Siūloma piešti įvairiomis linijomis, pieštuku apvesti daiktus: stiklinę, apverstą lėkštę. Sudaromos sąlygos vaikui žaisti su pipete. Grupėje parūpinama įvairių

		priemonių (sagų, rutuliukų, karolių), kad vaikas galėtų verti ant siūlo; skalbinių segtukų, kuriuos vaikas stengtųsi paimti trimis pirštais ir prisegti.
6.	Eina ratu, poroje, prasilenkdamas, gyvatėle, atbulomis, šonu. Išvermingas, bėga ilgesnius atstumtus. Bėga pristatomuoju ar pakaitiniu žingsniu, aukštai keldamas kelius, bėga suoleliu, įkalnėn/nuokalnėn. Šokinėja ant vienos kojos judėdamas pirmyn, šoka į tolį, į aukštį. Važiuoja dviračiu. Rankos ir pirštų judesius atlieka vikriau, greičiau, tiksliau, kruopščiau. Tiksliau valdo pieštuką bei žirkles ką nors piešdamas, kirpdamas. Su kamuoliu atlieka sportinių žaidimų elementus, žaidžia komandomis, derindamas veiksmus	Organizuojamos įvairios estafetės, kurių metu vaikai galėtų judėti poroje, ratu, sutartinai su kitais vaikais. Sudaromos sąlygos žaisti žaidimą „Klasės“, šokinėti per gumytę. Pasiūloma vaikams įverti siūlą į adatą, siuvinėti pagal trafaretą ant kartono, nerti vąšeliu, daryti kutus. Vaikai aprūpinami priemonėmis, tinkančiomis konkrečioms sportinėms žaidimams (krepšinio, futbolo kamuolius, kėglių, lazdy). Organizuojami įvairūs sportiniai žaidimai.

3. Ugdymosi pasiekimo sritis: Emocijų suvokimas ir raiška		
Socialinė kompetencija		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų. Mimika, kūno judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo su tėvais nerimą ir džiaugsmą jiems sugrįžus. Išreiškia nerimą, pamatęs nepažįstamą žmogų.	Stengiamasi suprasti vaiko emocijų reiškimo ženklus ir pasirūpinti juo, kai mažylis yra liūdnas, piktas. Vaikas kalbinamas, stengiamasi įvardyti jo emocijas. Atsiskyrus nuo tėvų, vaikui suteikiamas fizinis artumas, dėmesys nukreipiamas į įdomią veiklą, suteikiant džiugių, malonių potyrių. Užtikrinamas vaiko saugumas. Skatinamas bendravimas su kitais vaikais.

2.	Džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį reiškia skirtingu intensyvumu (nuo silpno nepatenkinto niurzgėjimo iki garsaus rėkimo). Emocijos pastovesnės, tačiau dar būdinga greita nuotaikų kaita. Atpažįsta kito vaiko ar suaugusiojo džiaugsmo, liūdesio, pykčio emocijų išraiškas.	Grupėje įrengti veidrodžių kampeliai, kad vaikai matytų save ir savo veido išraišką. Vaikai skatinami kalbėti, įvardijamos reiškiamos emocijos. Visada skiriama dėmesio vaikui, kai jis jaučiasi blogai. Kartu su vaiku vartamos knygelės, kuriose veikėjai yra skirtingos nuotaikos. Dainuojamos skirtingų nuotaikų dainelės. Žaidžiami žaidimai su lėlėmis, kitais žaislais, kuriuose jie skirtingai jaučiasi ir elgiasi.
3.	Pradedama atpažinti, ką jaučia, turi savus emocijų raiškos būdus. Pradedama vartoti emocijų raiškos žodelius ir emocijų pavadinimus. Pastebi kitų žmonių emocijų išraišką, atpažįsta aiškiausias reiškiamas emocijas ir į jas skirtingai reaguojama (pasitraukia šalin, jei kitas piktas; glosto, jei kitas nuliūdęs).	Reaguojama į vaiko rodomus emocijų ženklus – įvardinamos ir komentuojamos emocijos ar jausmai, skirtingai reaguojama, skatinama atrasti naujų emocijų raiškos būdų. Vartomos ir skaitomos vaikui „nuotaikų knygelės“. Rodomas pavyzdys, kaip reikia reaguoti į kito vaiko emocijas: jei jis džiaugiasi, pasijuokti kartu su juo, jei liūdi, verkia – paglostyti, duoti žaislą. Mokoma atsiprašymo ir susitaikymo ritualų. Žaidžiami skirtingų emocijų žaidimai (veidukai, emocijų lėlytės)
4.	Pradedama suprasti, kad skirtingose situacijose (per gimimo dieną, susipykus su draugu) jaučia skirtingas emocijas, kad jas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Pavadinama pagrindines emocijas. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus. Geriau supranta kitų emocijas ir jausmus, dažnai tinkamai į juos reaguojama (pvz., stengiasi paguosti, padėti). Pradedama suprasti, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis (jam linksma, o kitam tuo pat metu liūdna).	Skatinama kasdien pastebėti savo nuotaiką, žymėti savo nuotaiką veideliuose. Skatinama reikšti visus jausmus, tiek teigiamus, tiek neigiamus, ugdant gebėjimą pasirinkti tinkamus jausmų raiškos būdus. Skaitomos knygelės, žiūrimi filmukai apie jausmus ir jų išraišką. Siūlomi žaidimai, skatinantys tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką. Skatinama pastebėti savo ir bendraamžių savijautą bei ją įvardinti.
5.	Atpažįsta bei pavadinama savo jausmus ir įvardija situacijas, kuriose jie kyla. Vis geriau supranta ne tik kitų jausmus, bet ir situacijas, kuriose jie kyla (pakviečia žaisti nuliūdusį vaiką, kurio į žaidimą nepriėmė kiti). Pradedama kalbėtis apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia	Siūlomi žaidimai, kuriuose vaikas būtų skatinamas išreikšti savo jausmus: dainuojant, piešiant, šokant, komentuojant jausmų paveikslėlius. Vaikai skatinami kalbėtis apie savijautą „Ryto rate“, skaitomos „Jausmų knygelės“, išryškinant veikėjų veiksmus, poelgius, jų nuotaikas, žaidžiami vaidmenų žaidimai. Vaikai skatinami žodžiais išreikšti įvairius jausmus, kilusius skirtingose situacijose.
6.	Apibūdina savo jausmus, pakomentuoja juos sukėlusias situacijas bei priežastis. Beveik neklysdamas iš veido	Vaikai skatinami kalbėtis apie tai, kada buvo linksmas, kada – liūdnas ar piktas; samprotauti, kas pradžiugino, kas nuliūdino ar papiktino,

	mimikos, balso, kūno pozos nustato, kaip jaučiasi kitas, pastebi nuskriaustą, nusiminusį ir dažniausiai geranoriškai stengiasi jam padėti. Pradedą kalbėtis apie tai, kas gali padėti pasijusti geriau, jei esi nusiminęs, piktas.	kodėl?; kaip jaučiasi jų draugai, artimieji, kas gali juos pradžiuginti, kaip galima juos paguosti. Skatinami bendri žaidimai, kuriuose reikia suprasti vienas kitą ir geranoriškai bendradarbiauti. Su vaikais aptariami tinkami ir netinkami konfliktų sprendimo būdai, jie skatinami taikiai spręsti konfliktus, kritiniu atveju kreipiantis pagalbos į suaugusįjį.
--	--	--

4. Ugdymosi pasiekimo sritis: Savireguliacija ir savikontrolė		
Socialinė, komunikavimo, sveikatos saugojimo kompetencijos		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Gerau jaučiasi įprastoje aplinkoje. Nusiramina kalbinamas, nešiojamas, supamas. Tapatinasi su suaugusiojo, prie kurio yra prisirišęs, emocijomis.	Žaidimams su vaiku parūpinta spalvingų, skambančių, judančių žaislų, nedūžtančių veidrodėlių. Kuriamą mažai kintanti, saugi aplinka. Į vaiko nerimą reaguojama švelniai, suteikiant fizinį komfortą. Pagal galimybes kuo dažniau suteikiamas fizinis kontaktas. Stengiamasi atpažinti vaikų poreikių raiškos ženklus.
2.	Išsigandęs, užsigavęs, išalkęs nusiramina suaugusiojo kalbinamas, glaudžiamas, maitinamas. Pats ieško nusiramimo: apsikabina minkštą žaislą arba čiulpia čiulptuką, šaukia suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. Pradedą valdyti savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo veido išraišką, balso intonaciją, žodžius.	Į vaiko išreikštus poreikius reaguojama nuosekliais, pastoviais veiksmais, intonacijomis, žodžiais. Nustatomi vaikui ir jo veiklai būtini apribojimai ir nuosekliai jų laikomasi. Suteikiama galimybė išreikšti savo emocijas (pvz., nespėjus pravirkti neskubėti raminti). Padedama vaikams nusiraminti, pasiūlant minkštus, švelnius daiktus, leidžiama miegoti, apsikabinus iš namų atsineštą mėgstamą žaislą. Vaiko elgesiui reguliuoti taikoma veido mimika ir balso intonacijos. Vaikams rodomas pavyzdys, kaip reikėtų elgtis vienoje ar kitoje situacijoje.
3.	Yra ramus ir rodo pasitenkinimą kasdiene tvarka bei ritualais. Jeigu kas nepatinka, nueina šalin, atsisako bendros veiklos. Geriau valdo savo emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į juo besirūpinančio suaugusiojo	Kiekvienam vaikui taikomas priimtinas dienos ritmas, priimtini nusiramimo būdai. Siūloma vaikams žaislų ar priemonių, padedančių išreikšti jausmus. Skatinama vaikus vartoti žodžius, pasakant, ko jie nori, o ne fizinę jėgą. Skatinamas vaikų savarankiškumas, pasiteiraujant, ar

	veido išraišką, balso intonaciją, žodžius. Žaisdamas kalba su savimi, nes kalba padeda sutelkti dėmesį, kontroliuoti savo elgesį. Išbando įvairius konfliktų sprendimo ar savo interesų gynimo būdus (rėkia, neduoda žaislo, pasako suaugusiajam ir kt.). Bando laikytis suaugusiojo prašymų ir susitarimų.	jiems nereikalinga pagalba. Siūlomi įvairūs konfliktų sprendimo būdai. Grupėje įrengta vieta nusiraminti. Vaikui leidžiama pačiam pasirinkti, nuspręsti, ką darys, kaip pasielgs toje veikloje, kurioje jis jau sugeba priimti sprendimą. Savo veido išraiška ir kalbos intonacijomis padedama vaikui valdyti savo emocijas ir spontaniškus impulsus. Skatinama vaikus reikšti visas emocijas. Žaidžiant su lėlėmis, plečiamas emocijų ir jausmų raiškos būdų žinių ratas. Vaikas pagiriamas, kai jis atsižvelgia į suaugusiojo prašymą ir nepažeidžia susitarimų, pakomentuojant, kodėl buvo svarbu atsižvelgti į prašymą, kodėl svarbi viena ar kita elgesio taisyklė.
4.	Nusiramina, kalbėdamas apie tai, kas jį įskaudino, ir girdėdamas suaugusiojo komentarus. Pradeda valdyti savo emocijų raiškos intensyvumą priklausomai nuo situacijos (pvz., ramioje aplinkoje džiaugsimą reiškia santūriau). Paklaustas ramioje situacijoje pasako galimas savo ar kito asmens netinkamo elgesio pasekmes. Nuolat primenant ir šekdamas suaugusiojo bei kitų vaikų pavyzdžiu laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Žaisdamas stengiasi laikytis žaidimo taisyklių.	Skatinama vaikus kalbėtis, kai jaučiasi įskaudinti ar nežino išeities sudėtingoje situacijoje. Skatinami vaikų vaidmenų žaidimai, kuriuose jie priima bendraamžio vaidmenį įvykusioje konfliktinėje situacijoje ir kartu ieško išeities. Siūlomi žaidimai, padedantys mokytis spręsti konfliktines situacijas ir rasti tinkamą išeitį. Taikomi paskatinimo, pagyrimo, loginių pasekmių metodai, padedant mokytis kontroliuoti emocijų raišką. Kalbamasi apie tinkamus emocijų raiškos būdus. Kartu su vaikais nustatomos paprastos kasdienės elgesio grupėje taisyklės, kuriose matosi ir vaikų atsakomybė. Vaikai paskatinami, pagiriami už taisyklių ir tvarkos laikymąsi, pagalbą auklėtojai ar kitiems vaikams.
5.	Nusiramina, atsipalaiduoja, klausydamasis ramios muzikos, pabuvęs vienas, kalbėdamasis su kitais. Vis dažniau jausmus išreiškia mimika ir žodžiais, o ne veiksmais. Ramioje situacijoje sugalvoja kelis konflikto sprendimo būdus, numato jų taikymo pasekmes. Retkarčiais primenamas laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių. Pats primena kitiems tinkamo elgesio taisyklės ir bando jų laikytis be suaugusiųjų priežiūros.	Grupėje įrengiama ramybės erdvė. Vaikai supažindinami su būdais emocijoms išlieti ir suteikiama galimybė jais pasinaudoti. Skatinamos vaiko pastangos pačiam spręsti problemas ir nesutarimus, ieškoti taikių išeičių, keliant problemų sprendimą skatinančius klausimus: „Kaip galima išspręsti šią problemą?; Kas atsitiks, jeigu padarysime taip?“, skatinant pačiam spręsti problemas, neskubant patarinėti, nurodinti. Pasakojamos istorijos arba žaidžiami žaidimai, kurių veikėjai pozityviai sprendžia konfliktus. Pastebimos vaiko pastangos laikytis tvarkos ir susitarimų, jį pagiriant, padėsinant.
6.	Taiko įvairesnius nusiramimo, atsipalaidavimo būdus.	Skatinama vaikus išreikšti savo jausmus bei nusiraminti, jį išklausant, su

Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio jį provokuojančiose situacijose, ieško taikių išeikių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.	juo žaidžiant. Skaitomos terapinės pasakos, kalbama apie tinkamas išeitis konfliktinėse situacijose. Padedama įvardyti sudėtingus jausmus: nusivylimą, nerimą, pavydą. Leidžiama vaikams žaisti kovos žaidimus, nustatant ribas, kurias peržengus žaidimai gali tapti pavojingi, aiškintis su vaikais skirtumus tarp kovinių žaidimų ir peštynių tikrovėje.
--	---

5. Ugdymosi pasiekimo sritis: Savivoka ir savigarba		
Socialinė kompetencija		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Reaguoja į pasakytą savo vardą. Pradeda jausti savo kūno buvimą – apžiūrinėja, tyrinėja savo rankas, kojas, stebi jų judėjimą. Apžiūrinėja, liečia kitą vaiką, tyrinėja jo kūną. Jaučiasi svarbus kitiems – šypsosi, krykštauja, kai aplinkiniai maloniai bendrauja su juo.	Laikomasi pastovaus dienos ritmo ir ritualų. Dažnai kreipiamasi į vaiką vardu, įvardijant jo jausmus ir veiksmus. Žaidžiami lietuvių liaudies žaidinimai, žaidimai su vaiko kūno dalimis, jas įvardijant. Vaikas pasitinkamas ir išlydimas šiltai, su šypsena, pagiriant.
2.	Turi savo kūno išorės vaizdinius – atpažįsta save neseniai darytose nuotraukose, savo atvaizdą veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis neleidžia to daryti. Džiaugiasi didėjančiomis savo galimybėmis judėti, atlikti veiksmus, kalbėti, tikisi juo besirūpinančio suaugusiojo pritrimo, palaikymo, pagyrimo. Supranta, ką ir kaip gali padaryti pats, išreiškia savo norus, pyksta, kai suaugusysis prašo to nedaryti.	Žaidžiami žaidimai, judinant rankes, kojeles, liečiant nugarytę, pilvuką. Parūpinama dėžė su kamuoliukais, kad vaikas galėtų joje vartytis. Vartojami kūno dalių pavadinimai. Siūlomi žaislai su veidrodėliais, žaidimų su drabužių detalėmis (kepurėmis, kaspinais) stebint save nedūžtančiame veidrodyje. Vaiko protestas priimamas kaip jo poreikių ir norų išraiška, o ne kaprizai. Sudaromos pasirinkimo situacijos, naudojami tik būtini draudimai, susiję su vaiko saugumu. Vaikui skiriama kuo daugiau individualaus dėmesio – domintis, ką jis veikia, pritariant žvilgsniu, šypsena, pagiriant, pasidžiaugiant pasiekimais.
3.	Kalba pirmuoju asmeniu: „aš noriu“, „mano“. Savo „aš“ sieja su savo veikla ir daiktų turėjimu – pasako, ką daro,	įvardinami veiksmai, kuriuos daro vaikas, daro auklėtoja („daru aš, darai tu“), daiktai, kurie priklauso vaikui, paminint jo vardą. Pasiūlomi žaidimai:

	ką turi. Pasako, kas jis yra – berniukas ar mergaitė, atskiria berniukus nuo mergaičių, pavadina 5–6 kūno dalis. Didžiujasi tuo, ką turi ir ką gali daryti, tikisi, kad juo besirūpinantys suaugusieji ir kiti vaikai jį mėgsta ir priima	„mano – tavo“, „Mano kūnas“, „Mano žaidimai“ ir kt. Bendraujant su vaikais tinkamose situacijose paminimas vaiko vardas ir lytis. Pasidžiaugiama, paplojam, jei vaikas padėkluoja, padainuoja. Pakomentuojama ir pagiriama vaiko pasiekimai atėjusiems jo pasiimti tėvams, kad vaikas tai girdėtų. Sudaroma galimybė pačiam vaikui eksponuoti norimus darbelius.
4.	Supranta, kad turi nuo kitų atskirą savo norų, ketinimų, jausmų pasaulį. Pasako, kaip jaučiasi, ko nori jis pats ir kaip jaučiasi, ko nori kitas asmuo. Supranta, kad suaugęs žmogus negalėjo matyti to, ką jis matė, ką darė arba kas atsitiko, jeigu nebuvo kartu (tėvams pasakoja, ką veikė darželyje ir kt.). Mano, kad yra geras, todėl kiti jį mėgsta, palankiai vertina	Siūlomos veiklos tyrinėjimams: „Kas aš esu?“, „Mano kūnas“, „Žmonių panašumai ir skirtumai“, „Mano ir kitų pomėgiai“, „Mano ir kitų jausmai“. Vaikai skatinami kalbėti apie tai, ko auklėtojas nematė, nuoširdžiai domintis ir klausinėjant apie jų įspūdžius, jausmus bei pasakojant apie save tai, ko jie nematė. Stebima vaikų savijauta ir atkreipiamas dėmesys į jos pakitimus, ieškoma to priežasčių. Dažnai pabrėžiamas kiekvieno vaiko svarbumas ir ypatingumas grupėje.
5.	Supranta, kad jis buvo, yra ir visada bus tas pats asmuo: atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, apibūdina savo išvaizdą, teisingai pasako, kad suaugęs bus vyras (moteris), tėvelis (mamytė). Jaučiasi esąs šeimos, vaikų grupės narys, kalba apie šeimą, draugus. Savęs vertinimas nepastovus, priklauso nuo tuo metu išsakyto suaugusiojo vertinimo, siekia kitų dėmesio, palankių vertinimų.	Kalbama su vaiku apie jo praeitį, dabartį, ateitį. Siūlomos veiklos tyrinėjimams: „Mano kūnas, pomėgiai, norai, gebėjimai praeityje, dabar, ateityje“. Žaidžiami žaidimai, kuriuose vaikas vaizduoja tai save, tai ką nors kitą, save praeityje arba ateityje. Dažnai kalbama su vaikais apie jų šeimas, tėvelių darbus, šventes, organizuojamos bendros veiklos, šventės su tėveliais. Kalbama su vaikais apie tai, kas yra gerai, o kas blogai. Vaikas pagiriamas ar skatinamas, tai siejant su jo asmeniu, išsakomos pastabos konkrečiam jo poelgiui ar veiksmui, nesiejant su jo asmenybe. Skatinami žaidimai įvairiose grupelėse.
6.	Vis geriau suvokia savo norus, jausmus, savybes, gebėjimus, šeimą, bendruomenę, Tėvynę. Ima suvokti save, kaip galintį daryti įtaką kitam (pralinksinti, padėti ir kt.) ir atsakingai pasirinkti (ką veikti, kaip elgtis, aktyviai dalyvauti priimant su jo gyvenimu ir veikla susijusius sprendimus ar kt.). Juokiasi iš savo klaidų ar mažų nelaimių, jeigu jos nesukėlė rimtų pasekmių. Save apibūdina, nusakydamas fizines ir	Vaikai skatinami samprotauti apie save, savo pomėgius, veiklą: „Kas? Kada? Ką? Kur? Kaip? Su kuo?“ („Kur buvai? Su kuo buvai? Ką mėgsti veikti?“). Siūloma idėjų savęs, šeimos, kitų žmonių, jų grupių, tėvynės tyrinėjimams. Leidžiama vaikui vis daugiau rinktis pačiam, nepažeidžiant savo ir kitų saugumo bei nustatytų elgesio taisyklių. Skatinama pastebėti juokingą pusę savo klaidose ir pozityviai reaguoti į savo klaidas, sąmoningai suklystant, pademonstruojant, kaip galima juoktis iš savo apsirikimų. Skatinami pokalbiai, diskusijos apie fizines savybes, pomėgius

elgesio savybes, priklausymą šeimai, grupei, gali pasakyti savo tautybę. Save ir savo gebėjimus vertina teigiamai. Stebi ir atpažįsta kitų palankumo ir nepalankumo jam ženklus (pasakytus žodžius, kvietimą žaisti kartu ir kt.).	ir elgesio savybes, šeimą, grupę, Tėvynę.
--	---

6. Ugdymosi pasiekimo sritis: Santykiai su suaugusiais		
Socialinė kompetencija		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Verkia atsiskirdamas nuo tėvų, tačiau padedamas pedagogo pamažu nurimsta ir įsitraukia į veiklą. Atpažįsta juo besirūpinantį suaugusįjį, džiaugiasi jį pamatęs, atsako jam kalbinamas, žaidinamas, siekia būti greta.	Padedama vaikui pajusti prierašumą prie juo besirūpinančio auklėtojo, palaikant akių kontaktą su vaiku, jam nusišypsant, jį paglostant, panešiojant, pažaidžiant, užtikrinant vienodą dienos ritmą grupėje ir namuose. Rodomas asmeninis dėmesys vaikui. Bendraujant prisitaikoma prie vaiko bendravimo ritmo. Stebima ir reaguojama į vaiko rodomus ženklus apie norą būti paimtam ant rankų (tiesia rankas), pažaisiti (duoda žaisliuką, veda prie žaislų) ir kt.
2.	Sunkiai atsiskiria nuo mamos, tėčio ar globėjo. Sukuriami ir laikomasi atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, palinkėti 26 Akivaizdžiai parodo prierašumą prie juo besirūpinančio suaugusiojo. Mėgsta žaisti kartu su juo, stebi ir mėgdžioja jo žodžius, veiksmus. Prieš ką nors darydamas pažiūri į suaugusiojo veidą, laukdamas pritrimo ar	Sukuriamo ir laikomės atsisveikinimo su tėvais ritualų: apsikabinti, palinkėti smagių žaidimų, pasakyti, kada ateis pasiimti, susitarti, kad dar galės pamojuoti per langą, pasilikti žaislą iš namų. Sudominama įvairia veikla, kuri nukreipia dėmesį, įtraukia į veiklas. Pastebima, kada vaikui reikia auklėtojo dėmesio, ir padrašinamas, paskatinamas. Vaikui supykus, užsispyrus, reaguojama pozityviai –aiškinamosios pykčio priežastys, padedama vaikui taikyti parodytą vis daugiau būdų išreikšti savo

	nepritavimo ženklų, atpažįsta suaugusiojo emocijas, jausmus. Dažniausiai vykdo jam suprantamus suaugusiojo prašymus, kreipiasi į jį pagalbos. Bijo nepažįstamų žmonių, nežinomos aplinkos, neįprastų žaislų.	poreikiams ir nuotaikai. Žaidžiama su vaiku taip, kad šis lyderiautų, tampant trūkstamos informacijos teikėju, elgesio modeliu, pagalbininku. Kūno kalba reaguojama į tinkamus ar netinkamus vaiko veiksmus, poelgius. Pristatomi nauji žaislai, supažindinami, kaip jie atrodo, juda, kokius garsus skleidžia, žaidžiama kartu, o tik po to skatinamas savarankiškas žaidimas
3.	Lengviau nei antraisiais metais atsiskiria nuo tėvų. Drąsiai veikia, rizikuoja, išbando ką nors naują, kai šalia yra juo besirūpinantis suaugusysis. Mėgdžioja, tačiau žaidime savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, žodžius, intonacijas. Nori veikti savarankiškai ir tikisi suaugusiojo palaikymo, pagyrimo. Ne visada priima suaugusiojo pagalbą, kartais užsispiria. Ramiai stebi nepažįstamus žmones, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	Bendradarbiaujama su vaiko tėvais, sužinant naujus jo pasiekimus, įpročius, interesus bei informuojant tėvus apie įstaigoje praleistą dieną. Skatinama vaiko iniciatyva, tačiau visuomet atskubama į pagalbą, kai vaikui reikia suaugusiojo. Skatinami vaidmeniniai žaidimai. Esant agresyviems arba nepriimtiniams veiksams, vaiko dėmesys tikslingai nukreipiamas į kitą įdomią veiklą. Į grupę kartais pakviečiami svečiai, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis.
4.	Lengvai atsiskiria nuo tėvų ar globėjų. Grupėje jaučiasi saugus, rodo pasitikėjimą grupės auklėtojais, supranta jų jausmus, bendradarbiauja su jais: guodžiasi, kalbasi, klausia, tariasi. Paklaustas suaugusiajam pasako savo nuomonę. Dažniausiai stengiasi laikytis suaugusiųjų nustatytos tvarkos, priima jų pagalbą, pasiūlymus bei vykdo individualiai pasakytus prašymus. Mėgsta ką nors daryti kartu su suaugusiuoju. Kalbasi, ką nors veikia su nepažįstamais žmonėmis, kai auklėtojas yra šalia jo arba matomas netoliese.	Siūlomos veiklos, skatinančios kalbėti apie šeimą. Organizuojamos šeimos dienos grupėje. Tėveliai kviečiami dalyvauti grupės veikloje. Dėl vaikų ugdymo, išvykų, švenčių ir kt. tariamasi su vaikais bei jų tėvais. Į grupę kartais pakviečiami svečiai, kad vaikai pratintųsi bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, veiktų drauge.
5.	Rodo, prašo, siūlo, aiškina, nurodinėja, įtraukdamas suaugusįjį į savo žaidimus, bendrą veiklą, pokalbius apie savijautą ir elgesį. Priima su veikla susijusius suaugusiojo pasiūlymus. Tikrina suaugusiojo išsakytas leistino elgesio ribas – atsiklausia, derasi, pasako, kaip pasielgė kitas, ir laukia komentarų. Dažniausiai laikosi	Vaikams prašant įsitraukiama į jų žaidimus, atliekant antraeilius vaidmenis, palaikant jų sumanymus, užduodant klausimų, padedančių plėtoti žaidimą. Su vaikais kalbami apie tai, kuo naudingos elgesio taisyklės, kodėl būtina jų laikytis, kas nutinka, kai jos pažeidžiamos. Sudaromos grupės taisyklės. Skatinama vaikus bendrauti su grupės svečiais, papasakojant apie juos daugiau, kad vaikai turėtų apie ką kalbėtis, kartu su vaikais sugalvojant

	sutartų taisyklių, suaugusiojo prašymų, pasiūlymų, tačiau stipriai supykęs, išsigandęs, susijaudinęs gali priešintis suaugusiajam. Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais ar nepažįstamais žmonėmis grupėje, salėje ar įstaigos kieme.	jiems klausimų. Vykstama į išvykas, kuriose bendraujama su įvairiais žmonėmis.
6.	Nusiteikęs geranoriškai, pagarbiai, mandagiai bendrauti su suaugusiais. Tariausi, diskutuoja su jais dėl dienotvarkės ir elgesio taisyklių, teikia pasiūlymus, stengiasi laikytis susitarimų, nors kartais su suaugusiuoju bendrauja priešiška. Kasdienėse situacijose bando tinkamu būdu išsakyti priešingą nei suaugusiojo nuomonę. Paprašytas paaiškina, kodėl negalima bendrauti su nepažįstamais žmonėmis, kai šalia nėra juo besirūpinančio suaugusiojo. Žino, į ką galima kreiptis pagalbos pasimetus, nutikus nelaimei.	Padedama vaikams keisti netinkamus bendravimo su suaugusiais būdus, siekiant geranoriškai bendrauti. Kartu su vaikais sudaroma dienotvarkė, tariamasi dėl jos pakeitimų. Kartu kuriamos elgesio grupėje taisyklės. Sudaromos galimybės vaikams išsakyti savo nuomonę visais aktualiais gyvenimo grupėje klausimais. Padedama vaikams išmokyti būdų, kaip pasakyti savo nuomonę, neįžeidžiant kitų (tėvų, senelių, draugų). Aiškinamasi bendravimo su nepažįstamais žmonėmis taisyklės ir galimi pavojai. Išklausoma vaikų pasakojimai, atsitikimai su suaugusiais ir svarstoma, kaip kitą kartą panašiose situacijose jie galėtų elgtis.

7. Ugdymosi pasiekimo sritis: Santykiai su bendraamžiais		
Socialinė kompetencija		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Patinka žiūrėti į kitus kūdikius, būti šalia kitų vaikų, juos liesti, mėgdžioti jų veido išraišką, veiksmus. Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti	Vaikai sodinami vienas šalia kito, duodama tokių pačių žaislų, skatinamas bendravimas, tačiau stebima, kad jie neužgautų vienas kito. Vaikai skatinami žaisti greta. Komentuojamos vieno ir kito vaiko norai, emocijos, veiksmai. Pagal galimybes parūpinama pageidaujamų žaislų. Skatinama būti geranoriškiems vienas kitam. Padedama vaikams pažinti grupės naujoką. Skatinama pažinti greta, kol auklėtojas yra šalia ir vaikai jaučiasi saugūs.

		Vaikai stebimi, stabdomi netinkami veiksmai ir paaiškinama, kodėl negalima taip elgtis.
2.	Mėgsta žaisti greta kitų vaikų, stebėti jų veiklą. Jiems šypsosi, mėgdžioja jų judesius, veiksmus, ką nors pasako. Gali duoti žaislą kitam, jį imti iš kito, tačiau supykęs gali atimti žaislą iš kito, jam suduoti	Vaikai skatinami žaisti greta. Komentuojami vieno ir kito vaiko norai, emocijos, veiksmai. Pagal galimybes parūpinama pageidaujamų žaislų. Skatinama būti geranoriškiems vienas kitam. Padedama vaikams pažinti grupės naujoką. Skatinama pažaisi greta, kol auklėtojas yra šalia ir vaikai jaučiasi saugūs. Vaikai stebimi, stabdomi netinkami veiksmai ir paaiškinama, kodėl negalima taip elgtis.
3.	Ieško bendraamžių draugijos. Žaidžia greta, trumpai pažaidžia su kitu vaiku, trumpam įsitraukia į kito vaiko žaidimą. Bendrauja mimika, judesiais, veiksmais, dažniau kalbasi su kitu vaiku, pakaitomis atlieka veiksmus su tuo pačiu žaislu. Audringai reiškia teises į savo daiktus, žaislus, nori kito vaiko jam patinkančio žaislo. Gali simpatizuoti kuriam nors vaikui.	Organizuojami žaidimai, kuriuose vaikams ką nors reikėtų daryti paeiliui arba keliems vienu metu. Komentuojami draugiški vaikų veiksmai ir jausmai, pritariama ketinimui žaisti kartu, padedami įsitraukti į bendro žaidimo epizodus. Užtikrinamas vaiko saugumas. Vaikas skatinamas išreikšti nepasitenkinimą, kai kiti vaikai daro ką nors ne taip. Atsiliepiama į vaikų pagalbos prašymus. Padedama vaikui įgyvendinti ketinimus, atsižvelgiant į kitų vaikų norus. Skatinama vaikus žaisti kartu, greta, sukuriant tam palankias vietas ir aplinkybes.
4.	Kartu su bendraamžiais žaidžia bendrus žaidimus (kviečia žaisti, priima, prašosi priimamas į žaidimą). Žaisdamas mėgdžioja kitus vaikus, supranta jų norus, stengiasi suprasti kita kalba nei jis kalbančio vaiko sumanymus. Tariaisi dėl vaidmenų, siužeto, žaislų. Padedamas suaugusiojo, palaukia savo eilės, dalijasi žaislais, priima kompromisinį pasiūlymą. Gali turėti vieną ar kelis nenuolatinius žaidimų partnerius. Su jais lengvai susipyksta ir susitaiko.	Skiriama pakankamai laiko ir vietos vaikų bendriems žaidimams. Naudojamas smėlio laikrodis, susitarimai ir kiti būdai, padedantys vaikams sulaukti savo eilės, skatinama paprašyti žaislo, tartis dėl žaislo, žaisti juo kartu. Komentuojami priimtini ir nepriimtini vaiko veiksmai, primenant elgesio taisykles. Atkreipiamas dėmesys ir pagiriamas vaiko noras pasidalinti, ypač tose situacijose, kai tenka trumpam atidėti savo norų patenkinimą. Įvairiose situacijose atkreipiamas vaiko dėmesys į jo veiksmų pasekmes kitam. Vengiama lyginti vaikus, vartojant žodžius „geresnis“, „blogesnis“. Skatinamos ir palaikomos vaikų draugystės.
5.	Sėkmingai įsitraukia į vaikų grupę ir nuolat kartu žaidžia. Geranoriškai veikia kartu su kitais, siūlydamas sumanymą ar priimdamas kitų sumanymą, fantazuodamas. Tikslingai atsineša žaislą iš namų bendram žaidimui su žaidimo draugu. Paprašius kitam	Jei grupėje yra vaikų, kurių kiti nepriima į žaidimus, stengiamasi išsiaiškinti to priežastis ir padedama atstumtiesiems įsitraukti į žaidimus. Siūlomoms įvairios veiklos, turinčios vaiko patirtį apie bendruomenę, žmones, jų veiklą, panašumus ir skirtumus. Atkreipiamas dėmesys, pagiriamas draugiškas vaikų elgesys. Tarpininkaujama vaikams ieškant išeičių

	vaikui, duoda pažaisti savo žaislu arba žaidžia juo paeiliui. Noriai žaidžia su vaikais iš kitos kultūrinės ar socialinės aplinkos, natūraliai priima vaikų skirtumus. Gali padėti kitam vaikui. Pats randa nesutarimo, konflikto sprendimo būdą arba prašo suaugusiojo pagalbos. Gali turėti draugą arba kelis kurį laiką nesikeičiančius žaidimų partnerius.	konfliktoje situacijoje. Siūlomos veiklos, kurioje keliems vaikams reikia siekti vieno tikslo, skatinamas bendradarbiavimas.
6.	Rodo iniciatyvą bendrauti ir bendradarbiauti su kitais vaikais, palaikyti su jais gerus santykius, domisi skirtumais tarp vaikų ir juos toleruoja. Taikiai diskutuoja, tariasi, derasi su kitais vaikais dėl žaidimų sumanymų ir veiklos. Dalijasi žaislais ir kovoja už kitų teisę žaisti paeiliui. Siekdamas rasti kompromisą, įsitraukia į derybų procesą. Supranta, kad grupė vaikų, norėdama veikti sutartinai, turi susitarti dėl visiems priimtino elgesio. Supranta, koks elgesys yra geras ar blogas ir kodėl. Suvokia savo veiksmų pasekmes sau ir kitiems. Turi draugą arba kelis nuolatinius žaidimų partnerius. Palaiko ilgalaikę draugystę mažiausiai su vienu vaiku.	Sudaromos galimybės vaikams gauti naujų įspūdžių, galinčių praturtinti jų žaidimus. Atkreipiamas vaikų dėmesys į tinkamus jų poelgius bei santykius su kitais, pabrėžiant, kad tai padeda visiems pasijusti laimingesniems. Skatinama vaikus aiškintis, kas yra gerai, o kas blogai. Kartu su vaikais kuriamos taisyklės, susitarimai, pasiryžtant jų laikytis. Siūlomos veiklos, kuriose skatinamas vaikų bendradarbiavimas. Kalbama, žiūrimi filmukai, skaitomos istorijos apie draugus ir draugystę.

8. Ugdymosi pasiekimo sritis: Sakytinė kalba.**Komunikavimo kompetencija**

Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Klausymas Įdėmiai klausosi suaugusiojo. Skiria griežtą ir malonų kalbinančio suaugusiojo toną. Supranta elementarius kalbinančiojo klausimus ir prašymus. Atpažįsta artimiausios aplinkos garsus. Džiaugiasi įvairiais garsais	Daug kalbama su vaikais, apie tai, ką tuo metu darome ir matome. Tyrinėjama grupės aplinka, vaikui nuolat įvardijant žaislus, daiktus ir pan. Žaidžiami žaidimai – eilėraštkai, slėpynės. Vaikas skatinamas tarti jo čiaušėjimo garsus, garsų junginius, jo netariamus garsus ir garsų junginius, mėgdžioti trumpus žodelius. Su vaiku kalbama taisyklingai

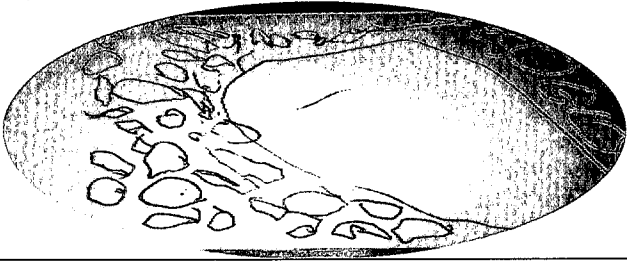
	ir ritmais. Supranta savo ir artimųjų vardus, artimiausios aplinkos daiktų ir reiškinių pavadinimus. Supranta veiksmų pavadinimus, geba veiksmams atsakyti į klausimus. Kalbėjimas Komunikavimui vartoja įvairius garsus ir judesius: daug čiauška, kartoja, mėgdžioja jam tariamus garsus ir skiemenis. Vartoja kelis trumpus žodelius objektams, veiksmams įvardyti, norams išsakyti, palydėti juos judesiu	tariant garsus ir žodžius. Kad susidarytų ryšys tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, intonacija pabrėžto žodžio ir daikto ar veiksmo, daug kartų demonstruojamas tas pats daiktas ar veiksmas.
2.	Klausymas Klausosi ir kalba, mimika, gestais reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą. Supranta vaikų ir suaugusiųjų kalbą apie artimiausios aplinkos objektus, reiškinius, santykius, nesudėtingus trumpus tekstus: žadinius, eilėraščius, pasakas, pasakojimus, su dienvakarėmis susijusius paaiškinimus, prašymus, paprastus klausimus. Supranta ir greitai mokosi paprastų naujų žodžių. Išklauso ir supranta du vienas po kito išsakomus prašymus, kvietimus. Kalbėjimas Noriai dalyvauja pokalbiuose. Mėgdžiojimu, žodelių pakartojimais, veiksmams, mimika dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose. Dviejų trijų žodžių sakiniais kalba apie tai, ką mato ir girdi, kas atsitiko, ko nori. Suaugusiojo padedamas kartoja girdėtus trumpus kūrinėlius.	Nuolat kalbama apie artimiausios aplinkos daiktus, reiškinius, santykius, tą patį dalyką nusakant kuo įvairesniais žodžiais. Taisyklingai vadinami su juo bendraujantys suaugusieji, įvardinamos kūno dalys, aplinkoje esantys daiktai ir žaislai. Skatinamas vaiko klausinėjimas. Kalbant su vaiku siekiama sudaryti ryšį tarp daikto ir žodžio, veiksmo, judesio ir žodžio, sutapatinti žodžio tarimą su daikto ar veiksmo rodymu. Nuolat raiškiai deklamuojami, pasakojami trumpi tekstukai. Palaikomas vaiko noras tarti, kartoti žodžius, jam padedant. Stebima, kuo vaikas domisi, į ką žiūri, ką rodo, ko klausia, ką bando pasakyti, išreikšti. Skatinama vaiką kartoti dainelių, eilėraščių, žaidimų, pasakėlių tekstų garsus, žodžius, frazes, juos papildant kūno kalba. Žaidžiami žaidimai, kurių metu vaikui reikėtų šokinėti, pliaukšėti delnais, šokti ir kt.
3.	Klausymas Klausosi skaitomų ir pasakojamų kūrinėlių, naujų žodžių. Išklauso, supranta ir reaguoja į kelis vienas paskui kitą sekancius prašymus, siūlymus, patarimus. Kalbėjimas 3–4 žodžių sakiniais kalba ir klausinėja apie	Skaitoma ir pasakojama vaikams apie kitus vaikus, artimiausios aplinkos gyvūnėlius, vaikams skirtų televizijos laidų veikėjus, siejant tai su jo gyvenimiška patirtimi. Skaitoma atsižvelgiant į kūrinį – garsiai arba tyliai, greitai arba lėtai, perteikiant teksto emocijas. Kalbėjimas su vaiku nuolat įvairinamas naujais žodžiais, nusakančiais artimiausią aplinką. Mokomas

	save, savo norus, poreikius, išgyvenimus. Pradedama mėgdžioti suaugusiųjų kalbėseną. Sako „ačiū“, „prašau“. Kalba ir klausinėja apie tai, ką matė ir girdėjo, apie aplinkos objektus, jų savybes, įvykius, net jei jų dabar ir nemato. Domisi laidomis, animaciniais filmais vaikams, kalba apie juos. Vienu ar keliais žodžiais atsako į elementarius klausimus. Kalba kelių žodžių sakiniais, žodžius derina pagal giminę, skaičių, linksnį. Kartu su suaugusiuoju deklamuoja eilėraštukus, užbaigia žinomas pasakas, eilėraščius.	suprasti suaugusiojo prašymus. Vaikas skatinamas nuolat pasakoti apie save, savo norus, rūpesčius, šeimos narius. Kalbinėmis užduotimis keliant klausimus: „Koks?“ „Kodėl?“ „Kur?“ „Kaip?“, vaikas skatinamas nusakyti aplinkos reiškinių savybes, ieškoti įvykių priežasčių ir pasekmių, pasakoti apie tai, kas vyksta ar vyko aplink vaiką. Skatinamas mandagumo žodelių vartojimas. Deklamuojami eilėraštukai, skatinama užbaigti žinomų pasakų, eilėraščių frazes. Kartu su vaiku žiūrimi vaikiški filmukai, skatinant aptarti tai, ką matė ir girdėjo žodžiais ir gestais.
4.	Klausymas Klausosi aplinkinių pokalbių, sekamų, pasakojamų, skaitomų, deklamuojamų kūrinių literatūrine kalba, tarmiškai Pradedama išklausyti, suprasti ir reaguoti į tai, ką jam sako, aiškina suaugusysis ar vaikas. Stengiasi suprasti kita kalba kalbančių vaikų norus, pasiūlymus. Kalbėjimas Kalba pats sau, kalba kitam, klausinėja, užkalbina, prašo, pašaukia, kartais laikydamasis elementarių kalbinio etiketo normų. Kalba, pasakoja apie tai, ką jaučia ir jautė, veikia ir veikė. Žaidžia garsais ir žodžiais, kuria naujus žodžius. Kalbėdamas vartoja paprastos konstrukcijos gramatiškai taisyklingus sakinius, taisyklingai taria daugumą gimtosios kalbos žodžių garsų. Padedant atpažįsta žodyje kelis atskirus garsus. Deklamuoja trumpus eilėraščius, atkartoja trumpas pasakas ar apsakymus, pridėdamas savo žodžių, pasakojimą palydėdamas gestais ir mimika	Skaitomi tekstai ne tik literatūrine kalba, bet ir tarmiškai. Atkreipiamas vaiko dėmesys į kita kalba kalbančius aplinkinius. Skatinamas vaikų kalbinis bendravimas įvairiose situacijose. Bendraujant su suaugusiais, skatinama vartoti elementarius mandagumo žodžius. Vaikas skatinamas kalbėti apie dabartinę ir buvusią veiklą, esamus ir buvusius išgyvenimus, vartojant girdėtus naujus žodžius. Su vaiku stengiamasi kalbėti taisyklingų konstrukcijų sakiniais, taisyklingai tariant gimtosios kalbos garsus, skatinant įvairiuose žodžiuose juos atpažinti. Dažnai kalbama emociškai, ekspresyvia ir vaizdinga kalba. Džiaugiamasi kiekvienu vaiko žodinės kūrybos bandymu, neprieštaraujant, nekritikuojant.
5.	Klausymas Klausosi įvairaus turinio tekstų (grožinių, publicistinių, enciklopedinių, informacinių), apie aplinką, įvairius įvykius, reiškinius klausosi gyvai, įrašų.	Sudaromos galimybės vaikui susipažinti su įvairių žanrų teksta, pajusti tekstų stilistinę įvairovę. Skaitomi įvairių žanrų tekstai (pvz., skelbimai, reklaminės skrajutės, įvairių enciklopedijų tekstai, autorinės pasakos ir

	Supranta sudėtingesnio turinio tekstus. Supranta, kad ji kreipiamasi ar kalbama ne gimtąja kalba. Kalbėjimas Natūraliai kitiems kalba apie tai, ką žino, veikia, ko nori, tikisi, nesupratus paaiškina, pakartoja. Kalba, pasakoja apie tai, kas buvo nutikę, įvykę, tai siedami su žmonėmis, tautos gyvenimu, gamtos reiškiniais. Kalbėdamas žiūri į akis. Vartoja įvairią techniką, transporto priemones bei prietaisus įvardijančius žodžius. Pasakoja, kalbasi apie matytus animacinius filmus, televizijos laidas, žaistus kompiuterinius žaidimus. Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, pakartodamas jo kalbos vieną kitą žodį. Laisvai kalba sudėtiniais sakiniais, žodžius į sakinius jungia laikydamasis perprastų kalbos taisyklių. Vartoja daugumą kalbos dalių (daiktavardžius, veiksmažodžius, būdvardžius,rieveiksmius, prielinksnius ir kt.). Išgirsta pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų vardažodžiuose, trumpuose žodžiuose. Seka girdėtas ir savo sukurtas pasakas, kuria įvairias istorijas, eilėraštkus, inscenizuoja. Deklamuoja skaitomų pasakų eiliuotus intarpus.	pan.). Palaikomas vaiko kalbėjimas, parodant susidomėjimą tuo, ką jis kalba, užduodant vaikui atvirus klausimus, atidžiai klausantis. Skatinama kalbėti apie savo norus, išgyventus įspūdžius, vidinį pasaulį, apie nutikimą, patirtį prisimenant kuo daugiau įvykio aplinkybių, detalių, pateikiant vaikui įvairių klausimų, padedančių įvairinti kalbėjimą. Kalbant su vaiku vartojamos įvairios kalbos dalys (dalyviai, veiksmažodžių laikų įvairovė, įvairius būdvardžių laipsniai, išiktukai, jaustukai ir pan.). Skatinama išgirsti pirmą ir paskutinį garsą jo paties, tėvų, draugų varduose, trumpuose žodžiuose, su atpažintu garsu sugalvoti naujų žodžių. Žaidžiama žodžiais juos trumpinant, įvairiai jungiant. Žaidžiami klausimų-atsakymų rimavimo reikalaujantys žaidimai (pvz., „Kas ten triuška? „Tindiriuška“). Skaitant kūrinėlius, nutylimos frazės ar žodžiai, skatinant vaiką juos pasakyti. Inicijuojamas eilėraščių, istorijų, pasakų kūrimas.
6.	Klausymas Klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, įvairių stilių tekstų, mįslių, erzinimų, pajuokavimų bendrine kalba ir tarme. Supranta knygelės, pasakojimo, pokalbio turinį, įvykių eigą, pajuokavimus, dviprasmybes, frazeologizmus, perkeltinę žodžių prasmę. Supranta artimiausioje aplinkoje vartojamus kitos kalbos žodžius. Kalbėjimas Kalba natūraliai, atsižvelgdamas į bendravimo situaciją, išsakydamas savo patirtį, norus, svajones, svarstymus, kalba apie problemų sprendimą,	Ugdymo veikloje klausomasi įvairios stilistikos tekstų. Padedant vaikui suvokti pasakojimo turinį, išskiriama ir aptariama pasakojimo eiga. Žaidžiami žaidimai, susiję su pasakojimo tekstu, jį iliustruojant, inscenizuojant. Sudaroma kuo daugiau ir įvairesnių bendravimo situacijų, kurios inicijuoja turiningus vaikų pokalbius apie jiems įdomius daiktus, poelgius, reiškinius, nutikimus, vartojant jiems mažiau girdimus, sudėtingesnės sandaros žodžius. Skatinama klausinėti apie tai, kas jiems įdomu, negirdėta, diskutuoti apie tai tarpusavyje ir su auklėtojomis. Pratinama vaiką reikiamą informaciją perduoti kitiems. Pasakojama

vartoja mandagumo bei vaizdingus žodžius (sinonimus, antonimus ir kt.), technologinius terminus (mikrofonas, pelė, klaviatūra ir kt.). Bando susikalbėti su kitakalbiu vaiku, suaugusiuoju. Garsiai svarsto savo planuojamos veiklos eigą, praneša apie tai draugui, grupei draugų, visai grupei. Klausinėja apie tai, kas išgirsta, matyta, sugalvota, pajauta. Pasakoja, kalba apie aplinką, gamtos reiškinius, techniką, įvardydamas įvairias detales, savybes, būsenas, vartodamas naujai išgirstus sudėtingesnės sandaros žodžius. Kalba taisyklingais sudėtingais sakiniais, vartoja pagrindines kalbos dalis. Išgirsta žodžius, kurie panašiai skamba, bet turi skirtingą reikšmę. Išgirsta pirmą, paskutinį ir žodžio viduryje esančius garsus. Skiria gimtosios kalbos žodžius nuo išgirstų kitos kalbos. Komentuoja meno kūrinius, atpasakoja pasakas, padavimus, apsakymus, matytus ir girdėtus per įvairias skaitmenines laikmenas (TV, DVD, CD). Kuria ir pasakoja įvairius tekstus, mįsles, humoristines istorijas, deklamuoja savo sukurtus kūrinius, žaidžia prasmingais ir beprasmybiškais žodžiais, bando juokauti, kalba „ateivių“ kalbomis, „užsienio“ kalbomis. Keičia balso stiprumą, kalbėjimo tempą, intonacijas.	vaikams apie jiems nepažįstamą patirtį, skatinant juos kurti pasakojimus apie nekasdienius, fantastinius nuotykius, personažus, vartojant išgalvotus žodžius, kalbą. Žaidžiami įvairūs garsų keitimo žodžiuose žaidimai (pvz., „kur – mur, mė – bė, zė – žė“ ir kt.). Dainuojamos ritminės dainelės, skatinančios ieškoti aplinkoje daiktų, kurių pavadinimai prasideda arba baigiasi nurodytu garsu. Kuriami dialogai, inscenizacijos, vaidinimai. Inicijuojami įvairūs vaikų žodžių žaidimai, pasakojimų būdai: spontaniški, atkuriamieji, fantastiniai.
--	---

9. Ugdymosi pasiekimo sritis: Rašytinė kalba		
Komunikavimo kompetencija		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Skaitymas Vartinėja, žiūrinėja paveikslėlių knygeles, žiūrinėja paveikslėlius.	Kuriama aplinka, kurioje vaikas galėtų pačiais įvairiausiais būdais pažinti knygutes: vartinėti, čiupinėti, plėšyti, kramtyti, žaisti.

	Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą (vartymą) kartu su suaugusiais. Rašymas Stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis, brauko jomis įvairias linijas.	Kartu su vaiku vartomos knygelės, žiūrimi paveikslėliai. Kalbama apie tai, kas matoma paveikslėliuose. Sudaromos situacijos, kuriose mažylis galėtų matyti, kaip rašoma.
2.	Skaitymas Varto knygeles, žiūrinėja paveikslėlius, piršteliu juos rodo. Pradeda atpažinti jo mėgstamas knygeles, nori, kad jas jam paskaitytų. Kartais knygelę laiko taisyklingai. Reaguoja į skaitomą tekstą. Kreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius. Rašymas Įvairiomis rašymo priemonėmis spontaniškai brauko popieriaus lape. 	Kartu su vaiku skaitomos knygelės, leidžiama vaikui pačiam laikyti knygutę, versti lapus. Rodomi ir įvardinami knygelių paveikslėliai, skatinama vaikų žodinė ir kūno kalbą. Skaitomų kūrinėlių tekstas siejamas su vaiko gyvenimu. Vaiko rašymo poreikių tenkinimui, suteikiama galimybė pasirinkti įvairaus popieriaus ir jo amžiui tinkančių įvairių rašiklių.
3.	Skaitymas Varto knygeles, dėmesį skirdamas ne tik paveikslėliams, bet ir tekstui, prašydamas paskaityti. Geba sieti paveikslėlius su juose vaizduojamais konkrečiais daiktais, juos pavadina. Pradeda pažinti aplinkoje esančius simbolius. Rašymas Įvairiomis rašymo priemonėmis kraigalioja vertikalias ir horizontalias linijas.	Skaitoma kelis kartus per dieną, parinkus trumpus tekstus, kuriuose kartojasi tie patys žodžiai. Skaitoma normaliai, vengiant vaikiškų intonacijų, teatrališkumo. Skirtingai perteikiama atskirų personažų kalbą. Vaikas skatinamas pavadinti kiekvieną paveikslėlį. Kalbama su vaiku apie iliustraciją, kad jis susietų vaizdą su konkrečiu daiktu. Skaitymo metu leidžiama vaikui liesti ar laikyti su tekstu susijusius daiktus. Nuolat atkreipiamas vaikų dėmesys į jų artimoje aplinkoje esančius simbolius, jų reikšmę. Pozityviai vertinamos ir skatinamos vaiko keverzonės.

4.	Skaitymas Domisi skaitymu, vaizduoja, kad skaito knygą, kuri jam buvo skaityta. „Skaity“ knygelę paveikslėlius, įvardija įvairių objektų ir veikėjų bruožus, veiksmus. Atkreipia dėmesį į raides, simbolius (grafinius vaizdus) aplinkoje, pradeda jais manipuliuoti įvairioje veikloje Rašymas Domisi ne tik įvairiomis rašymo priemonėmis. Kraigalionėse ir piešiniuose pasirodo realių raidžių elementai ir raidės. Raidėmis ir simboliais pradeda manipuliuoti įvairioje veikloje.	įvairioje bendravimo aplinkoje drauge vartomi žurnalai, knygos. Skatinama vaiką domėtis suaugusiojo skaitomu tekstu, suteikiant jam informacijos apie skaitymą. Užduodami klausimai apie tai, ką „perskaitė.“ Vaiko „perskaitytą“ tekstą pasiūloma iliustruoti. Žiūrint paveikslėlį skatinama apie jį pasakoti, kas ką daro, ką kalba. Vaiko aplinka turtinama įvairiais rašikliais, sudaroma galimybė pažinti kompiuterį, interaktyvią lentą. Skatinama keverzonėmis užrašyti savo vardą, pavardę, norus, pasirašinėti po dailės darbais. Aplinkoje ieškoma ir atkreipiamas dėmesys į žodžius, kuriuose yra vaiko vardo, tėčio, mamos raidė.
5.	Skaitymas Domisi abėcėlės raidėmis. Pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide. Supranta, kad kai kurios raidės turi savo pavadinimą ir specifinę grafinę raišką. Supranta kai kurių aplinkoje matomų žodžių prasmę. Sugalvoja pavadinimus paveikslėliams, knygelėms. Įvardija specifinius skaitomo teksto veikėjų bruožus. Rašymas Domisi ir supranta skirtingų spaudinių funkcijas (kalendorius, valgiaraštis, reklama, bukletas ir pan.). Kopijuoja raides, paprastus žodžius. „Iliustruoja“ pasakas, pasakojimus, istorijas, filmukus, iliustracijose parašydamas nukopijuotas raides, žodžius. Kuria ir gamina rankų darbo knygeles su elementariais nukopijuotais sakiniais, žodžiais, raidėmis. Braižo ir aiškina planus, schemas, grafikus. Bando rašyti raides, pradėdamas savo vardo raidėmis.	Grupėje kuriama kuo įvairesnė raidžių aplinka. Skaitomi tekstukai, kuriuose žaidžiama su kalbos garsais, kurie atspindi vaiko pažįstamas raides. Nuolat atkreipiamas vaiko dėmesys į aplinkoje esančius užrašus, simbolius, reklaminius užrašus ir pan. Skatinama vaiką pavadinti savo sukurtas knygeles, nupieštus piešinius, atliktus darbelius, nusakyti veikėjų, daiktų, veiksmų savybes būdvardžiais, veiksmazodžiais, jaustukais, ištiktukais, dalyviais, prieveiksmiais. Skatinama vaikus kurti rankų darbo knygeles su paslaptintomis drelėmis, langeliais, uždengtais paveikslėliais ir kt., sugalvoti rankų darbo knygelėms pavadinimus, tekstukus. Praturtinant vaiko aplinką skirtingo turinio spaudiniais, skatinama savarankiškai kurti skelbimus, sveikinimus, kvietimus. Skatinama vaiką įvairioje veikloje kopijuoti atskiras raides, žodžius. Skatinama rašyti savo vardą įvairiais rašikliais, kompiuteriu. Skatinama vaiką savo veikloje skaitytas pasakas atvaizduoti įvairiomis schemomis, grafiais, juos komentuoti. Skatinama vaiką pasirašyti savo piešinius, darbelius pirmąja vardo raide, visu vardu, pavarde.

		
6.	Skaitymas Domisi knygomis, įvairiais rašytiniais tekstais, supranta nesudėtingą jų siužetą, klausinėja. Pradedą suprasti ryšį tarp knygos teksto, iliustracijų ir asmeninės patirties. Žino keliolika abėcėlės raidžių. Supranta, kad garsas siejamas su raide, o raidės sudaro žodį. Pradedą skirti žodžius sudarančius garsus, skiemenis. Pažįsta parašytą žodį kaip atskirų raidžių junginį. Gali perskaityti užrašus, kuriuos mato gatvėse, pavyzdžiui, parduotuvių, kirpyklų, kavinių pavadinimus. Rašymas Spuosdintomis raidėmis rašo savo vardą, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius. Piešiniuose užrašo atskirų objektų pavadinimus. Įvairiais simboliais bando perteikti informaciją. Supranta rašymo tikslus.	Grupės knygų kampelis pildomas įvairių žanrų knygomis, žurnalais. Kartu su vaikais skaitomos knygos, kalbamasi apie skaitomo teksto veiksmą, kokie įvykiai aprašyti. Skaitant knygeles, atkreipiamas vaiko dėmesys į atskiras raides, žodžius, teksto dėstymą įvairaus žanro knygose, vaiko vardo, jo artimųjų vardų raides. Skatinama vaiką atpažinti artimiausioje aplinkoje esančius įvairius simbolinius ženklus. Skatinama kurti žodinius tekstus, sukurtą tekstą pasiūlyti perteikti įvairiais simboliais. Skatinama vaiką kopijuoti reikiamus žodžius, raides, simbolius nuo pavyzdžių įvairiuose raidynuose, knygose, bukletuose, skrajutėse, žurnaluose, laikraščiuose, iškabose. Suteikiama galimybė atskiras raides, žodžius, simbolius ar šiaip įdomią informaciją perrašyti ar savarankiškai užrašyti kompiuteriu ar interaktyvioje lentoje, ant šviesos stalo.

VARĖNOS RAJ. VALKININKŲ GIMNAZIJS
VALKININKŲ IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO SKYRIAUS

10. Ugdymosi pasiekimo sritis: Aplinkos pažinimas		
Pažinimo kompetencija		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Domisi aplinka, sutelkia dėmesį į arti esančius veidus, daiktus. Reaguoja į skirtingus vaizdus, paviršius, kvapus, garsus, skonius. Atpažįsta artimus žmones, žaislus, daiktus.	Aplinkoje turima žaislų, spalvotų, kontrastingo dizaino daiktų, su kuriais kūdikiai gali pradėti susipažinti, atpažinti, išbandyti. Vaikui rodomas jo atvaizdas veidrodyje. Vaikui padedama pamatyti daiktus iš skirtingų perspektyvų, pvz., iš arti ar toli, iš priekio, iš šono, tyrinėti juos visais pojūčiais (matyti spalvas, liesti skirtingus paviršius, girdėti skleidžiamą garsą). Vaikas liečiamas švelniai, saugiai imamas ant rankų. Parodoma, kad dalijamasi su kūdikiu malonumu ir atradimais.
2.	Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi	Vaikai skatinami išbandyti daiktus kaip įrankius, juos pavadinti.

	joje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos gyvūnus, žmones, daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių daiktų paskirtį ir jais naudojasi (šukos, šaukštas, nosinaitė).	Parodoma, kaip tai daryti, įvardijama, kas daroma, taip mokant pavadinti veiksmą. Vaikai skatinami ir jiems padedama pavadinti įvairius daiktus, galvoti ir kalbėti apie tai, ką jie daro su žaislais ar daiktais. Inicijuojami klausimai apie tai, kodėl kas nors vyksta, atsitinka, atsakoma į juos. Sudaroma galimybė tyrinėti, kaip dviejų ir trijų dimensijų daiktai tinka vienas prie kito. Suteikiama proga dalyvauti prižiūrint tam tinkamus augalus, gyvūnėlius. Pratinama plautis rankas, naudotis dantų šepetuku ir pan.
3.	Atpažįsta ir pavadina vis daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų (sodo, daržo, lauko), gyvūnų, daiktų, domisi jais. Skiria atskirus gamtos reiškinius. Orientuojasi savo grupės, darželio, namų aplinkoje. Pasako savo ir savo šeimos narių vardus. Dalyvauja prižiūrint augalus ar gyvūnus.	Skatinama vaikus stebėti ir pavadinti augalus ir gyvūnus, esančius artimiausioje aplinkoje, patalpose ir išėjus į lauką, rodomi paveikslėliai skatinant apie juos kalbėti. Sudaroma galimybė prisidėti prižiūrint kambarinį augalą, naminį gyvūnėlį. Skatinama kalbėti apie tai, ką gyvūnėlis ēda, kokius vaikus veda, ko reikia augalui, kad jis augtų ir pan. Padedama vaikams, tačiau netrukdoma išsakyti savo supratimą. Mokoma savo kūno dalių pavadinimų, aptariama jų paskirtis ir priežiūra. Rodoma kiekvienam vaikui, kad juo rūpinamasi, bendraujama su kiekvieno vaiko artimaisiais.
4.	Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus (namai, automobiliai, keliai, parduotuvės ir pan.). Pasako miesto, gatvės, kurioje gyvena, pavadinimus, savo vardą ir pavardę. Pastebi pasikeitimus savo aplinkoje. Pastebi ir nusako aiškiausiai pastebimus gyvūnų ir augalų požymius. Atpažįsta gamtoje ar paveiksluose dažniausiai sutinkamus gyvūnus, medžius, gėles, daržoves, grybus, pasako jų pavadinimus. Pasako metų laikų pavadinimus ir būdingus jiems požymius, skiria daugiau gamtos reiškinių (rūkas, pūga, šlapdriba).	Sudaroma galimybė stebėti augalus ir gyvūnus gamtoje ir namų (ūkio) aplinkoje, žiūrima paveikslėliai ir klausoma skaitymų apie naminius ir laukinius gyvūnus; patiems dalyvauti juos prižiūrint. Skatinama vaikus kalbėti apie stebimų gyvūnų ar augalų kūno dalis, išvaizdą, apie tai, ko jiems reikia, kad augtų, kaip juos saugoti, prižiūrėti. Paaiškinama, kad ne visus augalus galima ragauti, yra nuodingų arba dilginančių. Skatinama stebėti dienos orus, metų laiką ir gamtos pokyčius, kurie tuo metu vyksta. Sudaroma galimybė ne tik apie tai kalbėti, bet ir pavaizduoti piešiniu, vaidinimu, dainele, surasti paveikslus knygoje ir kt. Sudaroma galimybė tyrinėti, kaip daiktai juda ir kaip juos pajudinti, pvz., pučiant, traukiant, stumiant, sukančiant, supant, skandinant.

		
5.	Atpažįsta ir įvardija ne tik naminius, bet ir kai kuriuos laukinius gyvūnus. Samprotauja apie naminių ir laukinių gyvūnų gyvenimo skirtumus. Skiria daržoves, vaisius, uogas, nusako, kaip naudoti maistui. Domisi dangaus kūnais, gamtos reiškiniiais, kurių negali pamatyti (pvz., ugnikalnių išsiveržimas, žemės drebėjimas, smėlio audra). Pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas. Moka papasakoti apie savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę. Pasako savo gatvės pavadinimą. Įvardija kelis žinomus gimtojo miesto objektus. Gali savarankiškai nueiti į darželio salę, biblioteką, valgyklą ar, pvz., dailės studiją. Atranda buities prietaisų, skaitmeninių technologijų panaudojimo galimybes, noriai mokosi jais naudotis.	Organizuojama vaikų išvykos į gamtą (gyvūnai, augalai, grybai, jų požymiai, poreikiai), muziejus (daiktai ir jų istorija), ūkius (naminių gyvūnų priežiūra, kultūrinių augalų auginimas), tėvų darbovietes (profesijos), skiriant jiems nedidelės užduoties, ką turėtų pastebėti, ko paklausti. Grįžus padedama vaikams sudėlioti parodėlę grupėje iš rastų įdomių daiktų, gamtinės medžiagos (akmenukai, plunksnos, sėklos, lapai ir t. t.), piešinių, paveiksliukų, bukletukų ir pan. Parsineštą gamtinę medžiagą mokoma grupuoti pagal požymius. Vaikams sukurama situacijos aiškintis (ragauti), kaip daržovės, vaisiai, uogos vartojami maistui, kuo jie naudingi, diskutuojama apie tai, kuriuos jie mėgsta ir kurių – nelabai. Vaikams suteikiama proga išbandyti techniką, kuri padeda tyrinėti judėjimą, pvz., ratai, skridiniai, magnetai, sūpynės. Skatinama domėtis šeimos tradicijomis ir apie jas kalbėti. Parodoma, kad ir darželyje laikomasi tradicijų, švenčiamos šventės. Įtraukiama visis vaikai į pasiruošimą joms, sudaromos jiems sąlygos dalyvauti, išklausomos vaikų idėjos ir padedama jas įgyvendinti, stengiamasi, kad tai būtų tikra šventė, o ne koncertinis pasirodymas.

6.	Pastebi aiškiai matomus skirtumus ir panašumus tarp gyvūnų ir augalų. Samprotauja apie tai, kur gyvena, kuo minta naminiai ir laukiniai gyvūnai. Moka prižiūrėti kambarinius augalus, daržoves, stebi jų augimą. Papasakoja apie naminių gyvūnų naudą žmonėms ir augalų naudojimą maistui. Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Pasako tėvų profesijas, įvardija savo gimtąjį, žino savo namų adresą. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Skiria ir pavadina suaugusiųjų profesijas, darbus ir buitį palengvinančią techniką (prieštaisai, transportas, įrenginiai). Samprotauja apie tai, kad gamindami daiktus žmonės įdeda daug darbo, kokių savybių žmogui reikia darbe, kokios yra profesijos. Domisi, kokie daiktai buvo naudojami seniau, kaip jie pasikeitė. Papasakoja apie tradicines šventes. Pradeda jausti prierašumą prie artimiausios gamtinės aplinkos, dalyvauja ją prižiūrint ir puošiant, suvokia savo vietą joje, pažįsta ir įvardija gyvenamosios vietovės objektus	Sudaroma vaikams galimybes pažinti gamtinę ir socialinę aplinką stebint artimiausius objektus, t.y. kraštovaizdžius, augalus, gyvūnus, statinius, paminklus ir kt. Organizuojamos netolimos išvykos. Pagal galimybes keliaujama pėsčiomis ir autobusais. Kartu su vaikais atliekama nesudėtingi bandymai, pvz., tirpinti medžiagas, daiginti sėklas, išardyti neberekalingus prietaisus ir pan. Siūloma vaikams tyrinėti žemėlapius, gaublj. Supažindinama su giminės medžiu. Ekskursijos į tėvėlių darbovietes. Kviečiama tėvelius papasakoti apie savo profesiją. Turimas grupėje kampelis su Lietuvos atributika. Pagal galimybes supažindinami vaikai su senoviniais rakandais, leidžiama juos išbandyti, lyginti juos su dabartine technika. Švenčiama tradicinės šventės. Naudojami vaizdo įrašai apie Respublikoje švenčiamas tradicines šventes (pvz., Užgavėnės Rumšiškėse, žirgų lenktynės Dusetose ir kt.) fotoalbumai apie gamtą, kalbama apie tai, ką juose pamatė. Skiriama užduotėlės vaikui stebėti žvaigždes žiemos rytą, einant į darželį ir pasakoti. Stebima su vaikais įvairūs gamtos reiškiniai. Supažindinama su atliekų panaudojimo galimybėmis ir siūloma daryti įvairius darbelius iš jų. Siūloma stalo žaidimų, įvairių lotų.
----	--	---

	(upę, kalvą, mišką ir pan.), gyvūnus ir augalus. Rodo pagarbą gyvėjai ir negyvėjai aplinkai ir besiformuojančią atsakomybę už jos išsaugojimą. Mokosi rūšiuoti atliekas.	
--	--	--

11. Ugdymosi pasiekimo sritis: Skaičiavimas ir matavimas		
Pažinimo kompetencija		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Skaičiavimas Gestais, mimika parodo, jog suvokia, ką reiškia yra (nėra), dar, taip (ne). Matavimas Susidomi, kai parodomas kitokios formos, dydžio, spalvos daiktas: siekia jį paimti, tyrinėja. Atkreipia dėmesį į judančius, artėjančius daiktus, daug kartų kartoja matytus veiksmus su daiktais.	Žaidimo metu kalbinama vaiką, vartojant žodžius „yra“, „nėra“, „dar“, „taip“, „ne“, juos palydima atitinkamais gestais, mimika (pvz., pritariant – palinksima galva, nusišypsoma, nepritariant – papurtoma galva, susiraukiama). Žaidžiama ties patys žaidimai su skirtingų spalvų, dydžių, formų daiktais: priartinama – nutolinama, paslėpiama – parodoma, sugretinama. Įvardijant daikto spalvą, dydį, formą, daroma pauzės, vis pakartojama žodžius, jei norima, kad vaikas juos įsidėmėtų.
2.	Skaičiavimas Supranta, ką reiškia vienas, dar vienas, du, daug (parodo pirštukais, kiek turi metukų). Matavimas Žaisdamas stengiasi rasti reikiamos formos, dydžio ar spalvos daiktą. Nuotraukoje, piešinyje atpažįsta anksčiau matytą daiktą. Supranta vis daugiau žodžių, kuriais nusakoma daikto forma, dydis, spalva, judėjimas erdvėje: paimti didelį, nueiti iki, pažiūrėti į viršų ir pan.	Klausoma ir teatralizuojama žaidimus, daineles, skaičiuotes, pasakėles, eilėraštkus ar žaisti žaidimus, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojama, randama dar ir dar... (pvz., eilėraštkai „Mano batai buvo du“, „Du gaideliai“, kopūsto lapų lupimas po vieną ir kt.). Sukuriama aplinka, kurioje vaikas galėtų vartoti tas pačias knygeles kietais viršeliais, nevaržomai ardyti ir surinkti daiktus, tyrinėti jų dydžių santykius, visaip eksperimentuoti su spalvomis, dydžiais ir formomis, įvairiai judėti. Domimasi vaiko veikla, jį kalbinant. Darant pauzes, pakartojant

		žodžius, judesius, skatinama vaiką juos įsidėmėti.
3.	Skaiciavimas Skiria žodžius: mažai (vienas, du) ir daug. Paprašytas duoda kitiems po vieną žaislą, daiktą. Geba išrikiuoti daiktus į vieną eilę. Matavimas Tapatina daiktus pagal formą, dydį. Suranda tokios pat spalvos (raudonos, mėlynos, geltonos, žalios) daiktus. Supranta, kad bokštas, kurio viršuje bus didesnės, o apačioje mažesnės kaladėlės, nebus tvirtas. Supranta ir pradeda vartoti daiktų palyginimui skirtus žodžius: didelis – mažas, ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, storas – plonas, toks pat, ne toks, kitoks, vienodi – skirtingi ir pan.	Duodama vienodo dydžio ir formos daiktų ir mokoma paimti vieną (du) daiktus, padalyti daiktus po vieną (pvz., kitiems vaikams), sudėlioti juos į dvi, tris krūveles. Klausama, kurioje iš dviejų grupių yra vienas daiktas ir kur jų yra daug ir pan. Teatralizuojama dainelės, pasakas, žaidžiama žaidimus, kuriuose kas nors paeiliui daroma, rikiuojama (pvz., pasaka „Ropė“, lietuvių liaudies daina „Išėjo tėvelis į mišką“). Vartoma knygelės, kuriose pavaizduoti objektai leidžia samprotauti apie dydžius, formas, spalvas. Skatinama vaiką pakartoti paveikslėliuose pavaizduotų objektų dydį, formą, spalvą nusakančius žodžius. Sudaroma galimybės rūšiuoti daiktus. Leidžiama eksperimentuoti su įvairių formų ir dydžių daiktais, kaladėlėmis, kai iš jų norima pastatyti kuo aukštesnį bokštą, nutiesti ilgesnį kelią ir pan.
4.	Skaiciavimas Pradeda skaičiuoti daiktus, palygina dvi daiktų grupes pagal daiktų kiekį grupėje. Padalina daiktus į grupes po lygiai (po du, po tris). Supranta, kad prie daiktų pridėdant po vieną jų skaičius grupėje didėja, o paimant po vieną – mažėja. Pradeda vartoti kelintinius skaitvardžius (pirmas, antras...). Matavimas Atpažįsta ir atrenka apskritos (skritulio), keturkampės (keturkampio), kvadratinės (kvadrato) formos daiktus, vienodo dydžio ar spalvos daiktus. Statydamas, konstruodamas, komponuodamas, grupuodamas pradeda atsižvelgti į daikto formą, dydį, spalvą. Labai skirtingus ir vienodus daiktus palygina pagal ilgį, storį, aukštį, masę ir pan. Dydžių skirtumams apibūdinti pradeda vartoti žodžius: didesnis – mažesnis, ilgesnis – trumpesnis, storesnis – plonesnis, aukštesnis – žemesnis ir	Naudojami paveikslėliai, kuriuose pavaizduoti 1–3 daiktai ar dvi trys (po 1–3 daiktus) daiktų grupės. Atkreipiama dėmesį, koks daiktų skaičius grupėje, klausama „Kiek?“ „Ar daiktų yra po lygiai?“ ir pan. Žaidžiama su vaiku domino. Teatralizuojama dainelės, pasakas, kuriose veikėjai ką nors dalijasi. Mokoma apibūdinti erdvės objektus, nurodant į juos panašius iš kasdienės aplinkos ir vartojant tokius palyginimus kaip: „panašus į Rubiko kubą“, „apvalus kaip kamuolys“, „tokios pat formos kaip skardinė“ ir pan. Formuojamas supratimą, kad figūros forma nepriklauso nuo jos spalvos ir dydžio. Leidžiama vaikui manipuluoti daiktais, stebėti kitus, kaip jie komponuoja įvairius daiktus, eksperimentuoti. Pasiūloma žaisti lego. Prašoma palyginti kasdienėje aplinkoje pasitaikančių daiktų ilgį, aukštį, masę,

VARĖNOS RAJ. VALKININKŲ GIMNAZIJOS
VALKININKŲ IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO SKYRIAUS

	pan. Už save didesnius daiktus vadina dideliais, o mažesnius – mažais. Pradedama skirti dešinę ir kairę savo kūno puses, kūno priekį, nugarą. Nurodymas kryptį (savo kūno atžvilgiu) vartoja žodžius: pirmyn – atgal, kairėn – dešinėn, aukštyn – žemyn. Paros dalis sieja su savo gyvenimo ritmu. Žino metų laikus ir būdingus jiems požymius	storį, plotį ir t. t., juos dedant vieną prie kito, kilnojant. Formuojamas supratimą, kad daikto (pvz., virvutės) ilgis, masė nesikeičia, daiktą (virvutę) suraičius ar sulenkus. Žaidžiami judrūs žaidimai, kur reikia pasirinkti teisingą kryptį savo kūno atžvilgiu. Kalbama apie tai, ką vaikas kasdien daro ryte, dieną, vakare, naktį. Vaikščiojant, žaidžiant gamtoje, atkreipiamas dėmesys į metų laikams būdingus požymius.
5.	Skaiciavimas Supranta, kad daiktų skaičius nepriklauso nuo daiktų formos, dydžio ir kitų savybių bei jų padėties erdvėje. Skaiciuoja bent iki 5. Dėliodamas kelis daiktus, sugeba atsakyti klausimus: „Kiek iš viso?“ „Kiek daugiau?“ „Kiek mažiau?“ Pastebi, kaip sudaryta daiktų (elementų) seka, geba pratęsti ją 1–2 daiktais (elementais). Pratęsdamas pasikartojančių daiktų (elementų) seką, nebūtinai laikosi tos pačios sudarymo logikos (pvz., iš pradžių gali imti daiktus (elementus) pagal vieną požymį, vėliau – pagal kitą). Skiria kelintinius skaitvardžius. Matavimas Skiria trikampę, stačiakampę formas. Randa mažai besiskiriančius daiktus. Kalbėdamas apie spalvą, vartoja žodžius „vienos spalvos“, „dvispalvis“. Grupuoja, komponuoja daiktus, atsižvelgdamas į jų spalvą, formą arba dydį. Palygindamas daiktų dydžius, naudojami sąlyginis matavimas (trečiu daiktu). Kalbėdamas apie atstumą, daiktų ilgį, plotį, aukštį, storį, masę, vartoja žodžius: ilgesnis – trumpesnis, siauresnis – platesnis, aukštesnis – žemesnis, lengvesnis – sunkesnis. Supranta, ką reiškia sudėlioti nuo mažiausio iki didžiausio ir atvirkščiai. Supranta, kad knygos skaitomos iš kairės į dešinę ir iš viršaus į apačią. Juda nurodyta kryptimi. Skiria ir žodžiais išreiškia erdvinius daikto santykius su savimi: priešais mane, už manęs, šalia manęs, mano kairėje ir pan. Pradedama suvokti praeitį, dabartį, ateitį. Skiria sąvokas	Prieš pradedant žaisti stalo žaidimą, paklausama vaikų, ar visi žaidėjai paėmė reikiamą kortelių skaičių. Skatinama vaikus ne veiksmu, o žodžiu pasakyti, kaip turėtų pasielgti ne tokį kortelių skaičių paėmęs žaidėjas, vartojant tokius posakius, kaip „atiduok man“, „paimk iš manęs“, „padėk į šoną“, „paimk dar“ ir pan. Pasiūloma vaikui dalyvauti žaidimuose, kuriuose kas nors skaičiuojama, kartojami du trys skirtingi judesių ar garsų elementai, kur vaikas turėtų keisti savo ar daikto padėtį erdvėje ar daryti ką nors tam tikra seka (pvz., žaidimai „Trečias bėga“, „Daryk taip, kaip Jonelis daro“; žaidimas, kai nutilus muzikai ar suplojus kaskart pasakoma, kaip kitaip vaikai turi pasielgti: susigrupuoti – sustoti po du, susėsti į du ratukus, parodyti 4 pirštukus ir pan.). Kalbama su vaikais apie tai, kiek veikėjų buvo pasakoje, kokia buvo įvykių pasakoje eilė, ką darė pirmasis, antrasis ir t. t. veikėjai (pvz., pasaka „Trys paršiukai“, „Mergaitė ir lokys“, „Pagrandukas“). Žaidžiama stalo žaidimus. Karpoma, pašoma, spalvinama trikampius, stačiakampius. Iš įvairių formų detalių ar piešiant (spalvinant) figūras kuriamos aplikacijos, ornamentai, šventinė atributika, įvairūs daiktai, kuriais galima papuošti aplinką. Skatinama vaiką naudoti sąlyginį matą (trečią

	šiandien, vakar, rytoj.	daiktą) daiktų dydžiams palyginti (pvz., matuoti pėdomis, žingsniais). Kaupiamas tvermės dėsniui suvokti reikalingas patyrimas (pvz., plastilino gabaliukui suteikti vis kitą formą). Kartu skaitomos knygelės, „rašomi“ laiškai. Žaidžiami judrūs žaidimai, kuriuose vaikams tenka vartoti vietą ir padėtį nusakančius įvairius žodžius. Domimasi, ką vaikai veikė vakar, kalbamasi apie tai, kas bus rytoj. Žaidžiami žaidimai, padedantys suvokti laiko trukmę.
6.	Skaiciavimas Susieja daiktų (realių ar pavaizduotų) kiekį su atitinkamu daiktų skaičių žyminčiu simboliu. Skaičiuoja bent iki 10. Palygina mažai daiktų turinčias grupes pagal kiekį. Supranta ir vartoja žodžius: daugiau (mažiau) vienu, dviem, po lygiai, pusiau, į 2 dalis, į 4 dalis. Atpažįsta, atkuria, pratęsia, sukuria skirtingų garsų, dydžių, formų, spalvų sekas su 2–3 pasikartojančiais elementais. Matavimas Skiria plokštumos ir erdvės figūras: skritulį ir rutulį, kvadratą ir kubą. Klasifikuoja daiktus pagal dydį, formą arba spalvą. Matuodamas atstumą, ilgį, tūrį, masę, naudojasi vienu ar keliais sąlyginiais matais (savo pėda, sprindžiu, trečiu daiktu). Atranda, kad į skirtingos formos daiktus galima sutalpinti tą patį skystų ar birių medžiagų (vandens, smėlio ir kt.) kiekį. Lygindamas dydžius, vartoja jų skirtumo didumą pabrėžiančius žodžius (šiek tiek didesnis, truputį mažesnis, didžiausias, mažiausias ir kt.). Apibūdina daiktų vietą ir padėtį kitų daiktų ar vienas kito atžvilgiu, sakydamas: į kairę – į dešinę, aukščiau – žemiau, virš – po; šalia, greta, viduryje, tarp, priešais, prie, prieš, paskui, šalia vienas kito, už, prieš, tarp, viduje, išorėje ir kt. Žino, jog gamtoje esama įvairios trukmės pasikartojančių ciklų (kartojasi savaitės dienos, metų laikai ir pan.).	Skatinamas vaiko noras sužinoti, pažinti, kuo daugiau išmokti. Leidžiama pasirinkti vaikui įdomius ir suprantamus stalo žaidimus, dalomąją medžiagą, taip pat veiklą, kurioje dalyvaudamas jis galėtų lavinti savo mąstymo ir skaičiavimo įgūdžius, formuotis svarbius tolimesniam matematikos mokymuisi vaizdinius. Skatinama vaiką aiškinti kitiems savo mintis, idėjas apie atliekamus skaičiavimus. Kalbėdamas vaikas geriau pajunta skirtumą tarp to, ką jis mano, ir to, ką jis sako (tai labai svarbu vystantis vaiko mąstymui). Mokoma vaiką kuo įvairesnėse aplinkose pastebėti įvairius sekų sudarymo būdus ir pasiūloma kuo įvairesnės veiklos, kuria vaikas galėtų išbandyti matytus ir paties sugalvotus sekų sudarymo būdus. Skatinama vaiką aplinkoje ieškoti daiktų ir jų dalių, savo forma primenančių pažįstamas, matytas geometrines figūras. Matuojama pėdomis, sprindžiais, piršto storiu, lazdele ir pan. Pasiūloma veiklą, formuojanti supratimą apie tvermės dėsnį (pvz., sudaroma sąlygos eksperimentuojant atrasti, kad toks pat medžiagos ar produkto kiekis gali būti supakuotas skirtingų formų pakuotėse). Sudaromos sąlygos atrasti, kad skirtingos formos daiktai gali būti tos pačios talpos ar masės. Siūloma

		žaidimus, veiklą, kurioje dalyvaudamas vaikas įgytų supratimą apie ilgio, tūrio, masės matavimo priemones ir būdus. Formuojamas ir plėtojamas vaiko žodynas, reikalingas dalinantis idėjomis apie daiktų dydžių santykius („šiek tiek didesnis“, „truputį mažesnis“, „didžiausias“, „mažiausias“ ir kt.). Pasiūloma veiklą, kurioje aktyviai dalyvaudamas vaikas galėtų plėsti žodyną, reikalingą judėjimo kryptį, daiktų vietai nusakyti. Žaidžiami žaidimai su smėlio laikrodžiu, žadintuvu. Atkreipiamas vaiko dėmesys į tai, ką galima nuveikti per minutę, 10 minučių, dieną, savaitę. Skatinama dažniau vartoti savaitės dienų pavadinimus. Kalbama apie metų laikų kaitą, įvairių metų laiku atliekamus darbus.
--	--	---

12. Ugdymosi pasiekimo sritis: Meninė raiška**Meninė, komunikavimo kompetencijos**

Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Muzika, šokis Reaguoja į muzikos garsus, melodijas, balso intonacijas, judesius, išraiškingą mimiką, suklusdamas, sutelkdamas žvilgsnį, nutildamas, nustodamas arba pradėdamas judėti, krykštaudamas, judėdamas, žaisdamas balso intonacijomis, garsais. Žaidinimai ir vaidyba Kalbinamas, žaidinamas reiškia emocijas, norus įvairiomis balso intonacijomis, veido mimika, lingavimu, plojimu,	Dainuojama trumpas, vaiko pasauliui artimas dainas, lopšines vaikui ir su vaiku. Žaidinama, supama, kutenama, myluojama, jodinama, linksminama vaiką specialiai šiems tikslams skirtais žaidimais ir liaudies dainelėmis. Išraiškingai ir džiugiai bendraujama su vaiku, siekiant sukelti jam teigiamas emocijas. Į vaiko skleidžiamus garsus atsakoma balsu, perteikiant įvairias vokales galimybes, o judesius atkartojama, palaukiant, kol vaikas atsakys judesiu. Taip skatinamos pirmosios vaiko kūrybinės iniciatyvos. Vaikas nešiojamas, ritmingai sūpuojamas, kilnojamasis, judinamas jo rankas ir kojas. Vaikui pradėjus kaip nors intonuoti, veikti, bandoma jam pritarti, veikiama kartu. Drąsinama vaiką rodyti iniciatyvą, veikti, tyrinėti. Žaidžiama su žaislu ir be jo, kalbama įvairiomis emocijomis intonacijomis. Teigiamas emocijas reiškia kiek pabrėžtinai, kad vaikas įsimintų. Žaidimus, pokštavimus kartojama keletą kartų. Sudaromos sąlygos vaikams pamatyti žaismingą, elementarių pasikartojančių veiksmų suaugusiojo pėsimą,

	mojuodamas žaislu, daiktu. Vizualinė raida Storu pieštuku, teptuku, kreidele baksnoja, brauko, tepinėja, spaudinėja palikdamas pėdsakus (taškus, įvairių kryptų linijų brėžius, dėmes). Domisi ir džiaugiasi dailės priemonėmis, jas apžiūrinėja, ragauja, varto	lipdymą, kad vaikas pats panorėtų išbandyti vienokius ar kitokius veiksmus. Pasiūloma vaikui saugią, geros kokybės, minkštą, ryškių dailės priemonių ir medžiagų, kad jomis ką nors veikdamas patirtų džiaugsmą
2.	Muzika, šokis Įdėmiai klausosi muzikos ir aplinkos garsų, spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, rankų ir kojų judesiais mėgdžioja žaidinimų judesius, suaugusiųjų balso intonacijas, muzikos garsus, dviejų– trijų garsų melodijas ar daineles. Skambant muzikai ritmiškai ploja, trepsi, tūpčioja, barškina, stuksena koku nors daiktu. Žaidinimai ir vaidyba Žaidžiant sūpavimo, kukavimo, jodinimo, kutenimo, pirštukų žaidimus bei žaidimus mėgdžioja įvairias išgirstas intonacijas, parodytus veiksmus. Įvairius jausmus, norus rodo judesiais ir veiksmais (pamojuoja, apkabina). Vizualinė raida Spontaniškai keverzoja rankų judesių piešinius, juos apžiūrinėja. Džiaugiasi (šūkčioja, krykštauja, mojuoja rankomis) dailės priemonėmis (tirštais dažais, minkšta	Su vaikais klausomasi įvairių stilių muzikos (etninės, klasikinės, džiazo, roko ir kt.) bei sudaroma muzikinė aplinka, kurioje vaikas galėtų išgirsti įvairius aplinkinio pasaulio garsus. Dainuojama su vaiku trumpas, nesudėtingas, pasikartojančio teksto daineles, niūniuojama, kalbama vieno aukščio tonu atskirus garsus ar žodžius. Parenkamos įvairios melodijos ir garsai, skatinantys vaikus judėti – klasikinės, gamtos garsai (lietaus, jūros, upelio čiurlenimo, paukščių balsų, ugnies traškėjimo), tyla. Judant su vaikais išgaunama kūno perkusijos garsai (plekšnojant per šlaunis, pilvą, skruostus, barbenant pirštais į grindis ar kt.). Suteikiama vaikams pakankamai laiko tyrinėti įvairius judesius, žaidinama juos, naudojant plaštakų, galvos judesius, kykavimus. Sudaromos galimybės kartu su vaiku groti vaikiškais skambančiais žaislais, barškučiais, parūpinama medinių, plastmasinių žaislų, su kuriais vaikas galėtų veikti. Žaidžiant su vaikais reiškiami savo jausmus, norus, rodoma judesius ir veiksmus („Virus virus košę“, „Eisim eisim į turgelį“). Kalbama maloniomis, linksmomis intonacijomis, skatinama mėgdžioti veiksmus ir intonacijas. Vedžiodant žaislą, kartoninę figūrėlę, parodoma, kaip galima veikti, skatinama vaiką pamėgdžioti ir atrasti savų veikimo būdų. Kartojama tuos pačius veiksmus, žodžius, balso intonacijas. Matant, kad vaikas nori tęsti veiklą, pasiūloma pasirinkti kitą popieriaus lapą, jau pažįstamų arba naujų piešimo priemonių bei medžiagos. Vaiko veiklai skiriama daug dėmesio, pritariama žvilgsniu, šypsena, pagiriama, pasidžiaugiama pasiekimais. Sudaromos galimybės žaisti, tepinėti dažais, paišioti, dėti spaudus kempinėle (pvz., atsėdus prie stalo ar ant grindų, stovint prie mažo molberto ar dažant kartoninio namelio sienas), ant įvairaus dydžio, ilgio, formos ar spalvos, paviršiaus popieriaus, daiktų (pvz., ant slidaus plastiko ir šiurkštaus akmens).

	tešla) paliekamu pėdsaku ir patiriamais jutimais, siekia pakartoti ir pratęsti įdomią patirtį. Tyrinėdamas dailės medžiagas ir priemones, intuityviai atranda skirtingus veikimo su jomis būdus (brauko pirštais, varvina dažus, maigo tešlą).	
3.	Muzika Emocingai atliepia klausomus kūrinius (vaikiškas dainas, instrumentinius kūrinius) – šypsosi, džiaugiasi, ploja, trepsi, sėdėdamas sūpuoja kojas ar pan. Vienas ir kartu su kitais dainuoja 2–4 garsų daineles, palydėdamas jas judesiais. Drauge su pedagogu žaidžia muzikinius žaidimus, jų tekstą imituoja rankų, kūno judesiais (žingsniuoją, bėga, apsisuka). Apžiūrinėja, tyrinėja ritminius muzikos instrumentus ir jais ritmiškai groja kartu su pedagogu. Kuria, dainuoja vieno aukščio tonu savitus žodžius, ritmuoja vaikiškais instrumentais ir daiktais. Šokis Mėgdžioja žaidinimų, gyvūnų, augalų judesius. Šoka spontaniškai kurdamas dviejų–trių natūralių judesių (eina, pritūpia, pasisuka ir kt.) seką. Žaidimai ir vaidyba Žaisdamas su daiktu ar žaislu atlieka	Klausoma su vaikais dainelių apie paukščius, žvėris, gamtos reiškinius ar trumpų instrumentinės muzikos kūrinių. Dainuojama su vaikais įvairaus turinio dainas, imituojant jų tekstą judesiais. Žaidžiama muzikinius žaidimus, einama ratelius, tekstą imituojant judesiais. Skatinama judėti pagal muziką einant, bėgant, apsisukant. Aprūpinama vaikus nesudėtingais vaikiškais muzikos instrumentais (ritminėmis lazdelėmis, būgneliais, barškučiais, varpeliais, mediniais šaukštais ir kt.), daiktais ir kartu su vaikais grojama ritminiais muzikos instrumentais, klausomasi jų skleidžiamų garsų. Tyrinėjama instrumentų ir daiktų garsinės galimybės, duodant vaikams laiko tyrinėti. Sudaromos sąlygos ir skatinama vaikus kurti, dainuojant apie tai, ką jie veikia, žaidžia, mato, girdi. Visas šokio veiklos rūšis stengiamasi atlikti kartu su vaikais tyrinėjant įvairius judesius, kartais atiduodant iniciatyvą vaikams ir kartojant jų atliekamus judesius. Vengiama prašyti, kad vaikai kartotų jiems rodomus judesius. Skatinama vaikus šokti tyloje, kad atsiskleistų jų ritmo suvokimas. Sudaromos sąlygos judesių sekas atlikti pagal įvairią muziką (greitą, lėtą). Kviečiama vaikus, kurie norėtų parodyti sujungtas judesių sekas grupės draugams, aptariama jų pasirodymą, išryškinant teigiamas puses. Tokios šokėjo-žiūrovo situacijos padeda vaikams vėliau įveikti scenos baimę. Parūpinama įvairių žaislų, leidžiama jais naudotis. Gėrimasi vaikų žaidimu. Žaidžiant drauge, reiškiami įvairios emocijos, skatinama vaikus pasakoti, ką jie daro: važiuodami mašina linksmai kalba, pasakoja, ką mato, kur važiuoja, kas atsitinka. Skatinama vaikus įsijausti į veikėjus, siužetą: pabūti kaip aguonėlės, augti drąsiai, linksmai, gražiai. Rodoma vaikams veiksmus ir leidžiama improvizuoti, reikšti tokias emocijas, kokios tuo metu kyla. Skatinama pasakoti apie savo piešinį. Nestabdoma vaiko, jei jis su savo kūrybos darbeliu ima žaisti, bėgioti, vaizduoti tai, ką nupiešė. Tai padės vaikui suprasti, kad savo sumanymą galima

	matytus veiksmus, judesius. Įvairiai intonuodamas kalba apie tai, ką daro. Mėgdžioja šeimos narių kalbą, veiksmus. Muzikiniuose rateliuose judesiais, veiksmais vaizduoja siužeto elementus, reiškia savaime kilusias emocijas. Vizualinė raiška Spontaniškai reiškia emocijas, įspūdžius dailės priemonėmis ir medžiagomis. Piešia įvairias linijas, jas jungia į formas vis labiau koordinuodamas rankų judesius. Bando ką nors pavaizduoti (mamą, mašiną). Savo abstrakcijose įžvelgia daiktus ar įvykius. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, tyrinėja įvairius veikimo jomis būdus. Piešdamas, spauduodamas, tapydamas, lipdydamas, konstruodamas labiau mėgaujasi procesu, o ne rezultatu.	įkūnyti piešinyje. Stebima vaiko raiškos procesą, paprašoma papasakoti apie savo piešinį ar lipdinį, stengiamasi suprasti, kaip vaikas reiškia savo potyrius ir emocijas, kokią paramą ir pagalbą reikėtų teikti, kad vaikas pajustų džiaugsmą ir pasitenkinimą. Svarbu, kad jo darbelis būtų matomas, juo pasidžiaugta. Pasiūloma eksperimentuoti įvairesnėmis priemonėmis ir medžiagomis (pvz., su spalvų palete, vilnos kamuoliuku, skirtu spaudams dėti, šlapiu popieriumi ir kt.). Kalbama apie tai, ką vaikas daro, skatinama išbandyti kitus būdus.
4.	Muzika Klausydamasis ir tyrinėdamas gamtos garsus, trumpus vokalius ir instrumentinius kūrinius, judesiais emociškai atliepia jų nuotaką, tempą bei keliais žodžiais juos apibūdina. Kartu su kitais dainuoja trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono, laipsniškos melodinės slinkties autorines ir liaudies dainas. Dainavimą palydi ritmiškais judesiais. Tyrinėja savo balso galimybes	Klausomasi su vaikais muzikos kūrinių, gamtos garsų ir juos tyrinėjama pasikalbant, pasakojant, aptariant. Dainuojama su vaikais trumpas, aiškus ritmo, siauro diapazono liaudies bei originalios kūrybos dainas, jas imituojama judesiais. Sudaroma galimybė vaikams žaisti muzikinius žaidimus, eiti ratelius atliekant nesudėtingus judesius – eiti, bėgti rateliu, suktis po vieną ir už parankių, mojuoti, ploti ir t. t. Pasirūpinama, kad vaikams netrūktų įvairių vaikiškų muzikos instrumentų groti bei jų garsams tyrinėti. Padedant tėvams, atnešama į grupę įvairių medžiagų iš gamtos (pvz., akmenukų, kankorėžių, gilių, šakelių ir kt.) ar buitinių atliekų daiktų (pvz., tuščių buteliukų, dėžučių, ričių, tūbelių ir kt.) ir kartu su vaikais pasigaminama namų darbo muzikos instrumentų. Skatinama vaikus improvizuoti, kurti balsu ir judesiais melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Pastebima ir įvertinama vaikų bandymus kurti savo dainas, ritmus, melodijas,

(dainuoja garsiai, tyliai, aukštai, žemai, greičiau, lėčiau). Žaidžia įvairių tautų muzikinius žaidimus, atlikdamas kelis nesudėtingus judesius: eina, bėga rateliu, trepsi, ploja, mojuoja, sukasi po vieną ir už parankių. Tyrinėja garso išgavimo būdus kūno, gamtos, įvairiais muzikos instrumentais, jais ritmiškai pritaria suaugusiojo grojimui. Improvizuoja skanduodamas, plodamas, trepsėdamas, stuksendamas, spontaniškai kuria ritminius, melodinius motyvus savo vardui, žodžiams. Šokis Žaidžia vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, šoka trijų–keturių natūralių judesių (bėga, sukasi, ritasi ir kt.) šokius. Žaidimai ir vaidyba Žaisdamas atkuria matytų situacijų fragmentus, panaudoja tikrus daiktus, reikmenis, drabužius. Kuria dialogą tarp veikėjų, išraiškingai intonuoja. Žaisdamas atsipalaiduoja. Muzikiniuose rateliuose kuria ar savaip perteikia kelis veikėjų vaizduojančius judesius, veiksmus, spontaniškai reiškia emocijas. Vizualinė raiška Patirtį išreiškia įvairiomis linijomis, jų	pasiūloma spontaniškai kurti patiems. Drauge su vaikais žaidžiama vaizduojamuosius (darbo proceso, augalų vegetacijos, gyvūnų) šokamuosius žaidimus, skatinama juos interpretuoti, t. y. sugalvoti savo judesių vietoj žinomų. Kuriantį vaiką skatinama naudoti natūralius, su jokia šokio žanru nesusijusius judesius. Šokdamas vaikas perteikia istoriją, tačiau iš esmės jis tyrinėja šokio elementus – erdvę (aukštyn, žemyn, pirmyn, atgal), tempą (greitai, lėtai), ritmą, energiją (kampuotai, plaukiančiai, didelis, mažas judesys). Parūpinama žaidimams tikrų daiktų: virtuvės, kirpyklos, statybų reikmenų. Parodoma, kur yra ir kaip galima žaisti su stalo teatro pirštiniųėmis lėlėmis. Paskatinama aprenkti lėles savo sumanytais veikėjais, kurti situacijas pagal girdėtas pasakas, matytus filmukus. Pamačius aktorių parodytą spektaklį darželyje, siūloma vaikams patiems pažaisti teatrą. Drauge su vaiku einama ratelius, parodoma judesių, veiksmų, paaiškinama, kas jais vaizduojama, skatinama juos kartoti laisvai, savaip. Nekoreguojama vaiko emocinės raiškos (nereikalaujama iš vaiko tam tikros emocinės išraiškos). Nelyginama vaiko išraiškos su kito vaiko ar vaikų. Džiaugiamasi kiekvieno vaiko pastangomis, atradimais. Mokoma pabaigus žaisti nusilenkti. Laikomasi nuostatos, kad ikimokyklinio amžiaus vaikas kurdamas mokosi. Vaikas pats atras kūrybos ir vaizdavimo ypatumus veikdamas taip, kaip nori, kaip jam patinka. Pedagogas turtina vaiko patirtį, gausina įspūdžių ir emocijų, stebi vaiko raišką ir kūrybą, padedama realizuoti idėjas ir sumanymus, aprūpinama priemonėmis ir medžiagomis, stiprinama vaiko pasitikėjimą, palankiai vertinama kūrybos savitumą, išradingumą, įdėtas pastangas ir kt. Skatinama žaismingai eksperimentuoti linijomis, spalvomis, formomis. Padedama vaikams suprasti, kad iš įvairių medžiagų, buities ir gamybos atliekų galima sukurti originalių, gražių darbų.
---	--

	deriniais, dėmėmis, geometrinėmis ir laisvomis formomis, spalvomis, išgaudamas šiek tiek atpažįstamus vaizdus, objektus, juos įvardija. Kuria spontaniškai, kartais pagal išankstinį sumanymą, kuris darbo eigoje dažnai kinta, „pasimeta“. Kūrybos procesą palydi pasakojimu, komentavimu, gestikuliacija, mimika. Eksperimentuoja dailės medžiagomis ir priemonėmis, atspausdina spalvų, linijų, formų, faktūrų įvairovę, turi mėgstamas spalvas. Kuria koliažus, spauduoja įvairiomis priemonėmis, konstruoja, lipdo nesudėtingas formas.	
5.	Muzika Balsu, judesiais, pasirinktu muzikos instrumentu spontaniškai improvizuoja, pritaria klausomam vokalinės, instrumentinės muzikos įrašui ar gyvai skambančios muzikos kūriniai. Savais žodžiais išsako kilusius įspūdžius. Atpažįsta kai kurių instrumentų (smuiko, būgno, dūdelės, varpelio) tembrus, girdėtus kūrinius. Dainuoja vienbalses, dialoginio pobūdžio dainas, jaučia ritmą. Dainuodamas išbando balso skambesį, išmėgina jį įvairioje aplinkoje (grupėje, kieme ir kt.). Stengiasi tiksliau intonuoti, taisyklingiau artikuliuoti (aiškiai tarti	Sudaromos sąlygos vaikams klausytis ne tik vokalinės ir instrumentinės muzikos įrašų, bet ir gyvos muzikos, pakviečiant į darželį profesionalius muzikantus. Skatinama vaikus išsakyti savo nuomonę po matyto koncerto, muzikinio spektaklio, pramogas ar vakaronės. Dainuojama su vaikais vienbalses ir dialogines dainas. Skatinama dainuoti individualiai išmėginant, kaip skamba balsas grupėje, salėje, lauke ir kitur. Skatinama dainuoti atliekant įvairius darbus (pvz., piešiant, stebint augalus, gyvūnus, einant pasivaikščioti ir t. t.). Pasirūpinama, kad vaikams netrūktų muzikos instrumentų, žaislų, buities daiktų, savo gamybos instrumentų, su kuriais jie galėtų groti, pritarti dainoms, šokiams, muzikiniams žaidimams. Kartu su vaikais apžiūrima įvairius instrumentus, juos išmėginama, pasigaminama savo instrumentų ir tyrinėjama jų skambėjimo galimybės, tembrus. Drauge su vaikais kuriama ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms balsu ar muzikos instrumentu. Paskatinama vaikus kurti judesius rateliui, žaidimui. Pasidžiaugiama, pagiriama vaikus už jų originalumą, drąsą, norą kurti. Drauge su vaikais šokama paprastus savo forma, t. y. sukamuosius ratelius. Vaikų sugalvotas judesių sekas rodoma visiems ir klausoma vaikų, ką jie matė. Padedama vaikams sieti pamatytą

balsius, priebalsius, dvibalsius), taisyklingiau stovėti, kvėpuoti. Ritminiais, melodiniais, gamtos, savo gamybos vaikiškais muzikos instrumentais pritaria dainoms, šokiams, tyrinėja jų skambėjimo tembrus. Improvizuodamas balsu, vaikišku muzikos instrumentu kuria ritmus, melodijas ketureiliams, mįslėms, patarlėms. Šokis Šoka sukamuosius (kai sukamasi poroje) ratelius, paprastų žingsnių (paprastasis, aukštas paprastasis, stangrus, pritupiamasis) autorinius ir penkių–šešių natūralių judesių (bėga, sukasi, pašoka ir kt.) šokius. Šoka-improvizuotai kurdamas penkių–šešių natūralių judesių seką, reaguodamas į muziką, išreiškdamas aplinkos vaizdus (gamtos reiškinius, gyvūnus). Vaidyba Vaidindamas stalo, lėlių teatre, vaizduoja realistinį ir fantastinį siužetą, išplėtoja vyksmą dialogu, monologu, keisdamas balso intonacijas. Išreiškia savo norus, jausmus, mintis, baimes. Susikuria ištisą žaidimo aplinką, panaudodamas daiktus, drabužius, reikmenis. Muzikiniuose žaidimuose ir rateliuose kuria ar savaip perteikia 3–4 veiksmų seką,	personažą su atliekamais judesiais, vartoti frazes. Pasekus ar paskaičius pasaką, pažiūrėjus vaidinimą, paskatinama patiems vaidinti. Parodoma, kaip galima judėti ir kalbėti-intonuoti pagal tipiškus veikėjo bruožus, tempo ritmą. Klausiama, kaip galėtų judėti ir kalbėti-intonuoti fantastinis veikėjas. Stebima vaikų vaidinimus stengiantis suprasti, palankiai vertinti. Parodoma, kaip galima keisti kostiumus, dekoracijas. Drauge žaidžiama muzikinius žaidimus ir ratelius, parodoma ir skatinama laisvai, savaip kartoti veiksmus. Aiškinant siužetą, padaroma pauzės, kad vaikas galėtų sutelkti mintis, sumanymus ir pagal juos veikti. Pasidžiaugiama vaiko sukurtais veiksmais, jų emocionalumu, išraiškingumu. Įtraukiama vaiką į dekoracijų, kostiumų kūrimą ir išdėstymą. Klausiama jo nuomonės, atsižvelgiama į sumanymus. Turtinama vaiko patirtį, gausinama įspūdžius, skatinama tyrinėti artimiausią aplinką, dalyvauti renginiuose, stebėti meno kūrinius, žmonių ir gyvūnų gyvenimą, klausyti istorijų bei patiems jas pasakoti ir kt. Pradedant vaizduoti žmogaus judesius, tyrinėjama kūno galimybes (gali lankstytis, šokinėti, suktis), stebėti kitų judesius (šokėjų, sportininkų), patiems išbandoma įvairius judesius ir pozas. Kalbamasi su vaiku apie jo kūrinėlį, diskutuojama, ką, kodėl ir kaip jis pavaizdavo. Ką ir kodėl norėjo išreikšti, kodėl pasirinko tokias priemones ir kt. Aiškinamasi, ką jis dar norėtų papasakoti, sukurti. Gėrimasi jo sumanymais, pagiriama už išradingumą ir kt. Drąsinama kurti smulkesnių detalių, gamtinės medžiagos, mozaikas, mandalas, juostas, kilimėlius, dėlioti vaisių ir daržovių mozaikas. Skiriama pakankamai laiko, kad vaikai galėtų pasinerti į sumanymų realizavimo procesą, veikti kūrybingoje aplinkoje. Numatoma vaikų kūrybingumą skatinančių meno projektų Sudaromos sąlygos kurti, reikšti savo potyrius, įspūdžius neįprastomis sąlygomis ir priemonėmis. Padedama vaikui išsaugoti kompiuterine grafika sukurtus vaizdus, skatinama apie juos pasakoti, sugalvoti pavadinimus.
---	---

	vaizduojančią augimą, darbus, veikėjų judėjimą, stengiasi perteikti veikėjo nuotaiką. Vizualinė raiška Savo emocijas, patirtį, įspūdžius išreiškia kitiems atpažįstamais vaizdais. Išryškina vaizduojamų objektų bruožus, reikšmingas detales. Objektus vaizduoja ne tokius, kokius mato, o tokius, ką apie juos žino. Kuria pagal išankstinį sumanymą, kuris procese gali kisti. Eksperimentuoja tapybos, grafikos, mišriomis dailės priemonėmis ir medžiagomis, kuria sudėtingesnius koliažus, trimates formas iš įvairių medžiagų, asambliažus, fotografuoja, piešia skaitmeninėmis priemonėmis (piešimo programomis telefone, kompiuteryje).	
6.	Muzika Klausosi įvairaus stiliaus, žanrų muzikos kūrinų ir spalvomis ar piešiniu spontaniškai perteikia kilusius įspūdžius. Tyrinėja girdimos muzikos, triukšmo, tylos panašumus ir skirtumus. Įvardija kūrinio nuotaiką, tempą, dinamiką, skiria kai kuriuos instrumentus. Dainuoja sudėtingesnio ritmo, melodijos, platesnio diapazono vienbalses dainas, jas gana tiksliai intonuoja. Dainuoja	Sudaromos vaikams sąlygos klausytis įvairių epochų, kultūrų ir stiliaus muzikos. Klausytis tylos, triukšmo, lyginti jų skirtumus. Dainuojama su vaikais įvairaus turinio dainas ir skatinama juos dainuoti visur, kur įmanoma: grupėje, lauke, dirbant, bendraujant, žaidžiant. Pamokoma vaikus dvibalsio dainavimo, dainuojant trumputes daineles kanonu. Pasirūpinama, kad grupėje vaikai turėtų muzikos instrumentų, spalvotų natų,, muzikos įrašų, klausymosi aparatūrą, video įrašų apie žymius muzikantus ir jų muzikavimą. Grojama kartu ir paskatinama vaikus groti melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais muzikines pjeses, solo ir orkestre, išsirinkti dirigentą, kuris diriguotų orkestrui. Pamokoma vaikus sekti dirigento judesius, kad jie kartu galėtų pradėti ir baigti kūrinėlį. Žaidžiama su vaikais kompozitorius, skatinant kurti melodijas tekstams, knygų iliustracijoms, paveikslams, trumpoms pasakėlėms. Mokoma dalį teksto dainuoti, dalį

trumpas daineles kanonu, įsiklausydami į savo ir draugų dainavimą. Melodiniais vaikiškais muzikos instrumentais groja 2–3 garsų melodijas. Pritaria suaugusiojo grojimui, atlikdami muzikines pjeses solo ir orkestre, seka dirigento judesius, stengiasi kartu pradėti ir baigti kūrinėlį. Improvizuodamas balsu muzikos instrumentu kuria melodiją trumpam tekstui, paveikslui. Žaidžia muzikinius dialogus, kuria judesius kontrastingo pobūdžio muzikai. Šokis Šoka sudėtingesnius ratelius (tiltelių, grandinėlės), paprastųjų ir bėgamųjų (paprastasis bėgamas, aukštas bėgamas, liaunas, smulkus bėgamas) žingsnių autorinius ir natūralių judesių šokius. Šoka improvizuotai kurdamas septynių–aštuonių natūralių judesių seką, perteikdamas trumpą siužetą ar pasirinktą nuotaiką, išreišdamas erdvės (aukštai – žemai) ir laiko (greitai – lėtai) elementus. Vaidyba Kurdamas lėlių, dramos vaidinimus pagal girdėtą pasaką ar pasiūlytą situaciją, improvizuoja trumpas žodines veikėjų frazes, fizinius veiksmus, atskleidžia jų norus, emocijas būsenas. Tikslingai naudoja daiktus, teatro reikmenis, drabužius, aplinką. Žaisdamas muzikinius žaidimus ir	kalbėti, pratinantis dainuoti „kaip operetėje“. Su vaikais žaidžiama muzikinius dialogus, vietoje kalbos dainuojant. Improvizuoti, kurti judesius kontrastingo pobūdžio muzikai, dainoms, šokiams. Atliekama, parenkama nesudėtingos struktūros folklorinius žaidimus, ratelius. Naudojama ir kitų tautų folklorinę medžiagą, ypač jei grupėje yra vaikų iš mišrių šeimų. Jei renkamas autorinius (profesionalių choreografų ar auklėtojų) sukurtus šokius. Siūloma vaikams stebėti gamtą gyvai, ieškoti idėjų kuriant savo judesių sekas. Skatinama vaikus žaisti – vaidinti trumpas improvizacijas pagal literatūrinius, muzikinius, pačių vaikų išgalvotus siužetus. Reikalui esant, pasiūloma savo idėjų, tačiau palaikoma vaiko iniciatyva. Pasiūloma naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, parodyti, kaip tie patys daiktai gali būti panaudoti įvairiems tikslams. Padedama matomoje vietoje. Žaidžiama muzikinius žaidimus ir einama ratelius, sudaroma sąlygas vaikams išgyventi pasitenkinimą, reikšti savo norus ir jausmus pagal skirtingas to paties siužeto situacijas. Suteikiama galimybę pamatyti tautodailės, taikomosios dekoratyvinės ir vaizduojamosios dailės, šiuolaikinio meno (instaliacijų, abstrakčių skulptūrų, fotografijų ir kt.) kūrinius, menininkų kūrybos procesą artimoje aplinkoje, parodose, muziejuose, tradicinėse šventėse. Ugdoma vaiko vaizduotė, skatinant įsiziūrėti bei apibūdinti, kokia gali būti ir ką gali „kalbėti“ linija (ji gali būti rami, aštri, virpanti, gali šokinėti, suktis, gali tyliai ir garsiai skambėti, gali pasakyti apie skirtingus kvapus – rožės ar česnako), spalva gali skleisti šilumą ar šaltį, ant popieriaus išpūtinėtų į šonus dažų dėmė gali priminti skrendantį paukštį ir pan. Palaikoma unikalų vaiko gebėjimą vaizdu išreikšti jutiminę patirtį (garsų, kvapų, skonio ir kt.). Suteikiama galimybę vaikams kurti ornamentus, vaizdus, dekoruoti audinius, daiktus grafiniais ženklais ir simboliais (skaičiais, raidėmis). Paskatinama sukurti savo inicialais išgražintą asmeninę kortelę, atviruką, paveikslėlį. Eksperimentuojama ir atidžiau įsiziūrima į įvairių medžiagų ir technikų teikiamas galimybes. Padaroma vaikams patikusių fragmentų atspaudus. Sudaroma galimybę netikėčiausiais būdais pažinti dailės medžiagų galimybes, atliekant eksperimentą. Padrąsinami vaikai įvairiapusei kūrybinei raiškai, naudojant kompiuterį, fotoaparatus, multimediją kūrybai, skaitmeninėmis priemonėmis (programomis Paint, Paintbrush, Corel, Photoshop ir kt.). Kaupiama elektroninius arba popierinius vaikų kūrybos albumus (kompiuterinius piešinius, sukurtų kompozicijų nuotraukas ir kt.)
---	---

	ratelius, perteikia veikėjo mintis, emocijas. Vizualinė raiška Detalesniais, įtaigiais dailės darbais pasakoja realias ir fantastines istorijas, įvykius. Vaizdus papildo grafiniais ženklais (raidėmis, skaičiais, žodžiais ir kt.). Kuria pagal išankstinį sumanymą, nuosekliai bando jį įgyvendinti. Kartu su kitais kuria bendrus dailės darbus. Skirtingiems sumanymams įgyvendinti dažniausiai tikslingai pasirenka dailės priemones ir technikas. Eksperimentuoja sudėtingesnėmis dailės technikomis, skaitmeninio piešimo ir kitomis kompiuterinėmis technologijomis.	
13. Ugdymosi pasiekimo sritis: Estetinis suvokimas		
Meninė kompetencija		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Susidomi, trumpam sutelkia dėmesį bei rodo pasitenkinimą (krykštauja, siekia paliesti rankomis), kai yra emociškai kalbinamas suaugusiojo, kai mato ryškius, gražių formų daiktus, spalvingus paveikslėlius, žaislus, girdi ritmiškus muzikos ir kitus garsus, mato šokio judesius.	Kuriama muzikinė aplinka, kurioje vaikas turėtų galimybę klausytis įvairių garsų ir malonių, švelnių melodijų, atliekamų balsu ar muzikos instrumentais. Emocionaliai kalbama, žaidinama, bendraujama, kad vaikas girdėtų intonacijomis ir jautų veiksmis reiškiamas emocijas. Suteikiama vaikui galimybė sureaguoti savo tempu, t. y. palaukiama tiek laiko, kiek reikia vaikui, o ne kiek atrodo tinkama auklėtoji. Būnama šalia vaiko, kartu su juo džiūgaujama, padaršinama jo bandymus, pamokoma, kaip paimti ir rankoje išlaikyti piešimo priemonę. Kuriama jaukią, gražią aplinką, kurioje vaikų akių lygyje būtų išdėstyti gražūs daiktai, vaikams prieinami žaislai, paveikslėliai, nuotraukos.
2.	Skirtingai reaguoja girdėdamas	Dainuojama vaikui, klausomasi įvairios nuotaikos dainų, kontrastingos nuotaikos

	besikeičiančių intonacijų suaugusiojo kalbinimą, muzikos garsus, matydamas gražius gamtos bei aplinkos daiktus ar vaizdus, spalvingas knygelį iliustracijas, šokančius ir vaidinančius vaikus ar suaugusiuosius. Intuityviai mėgdžioja tai, kas jam patinka	muzikos kūrinių, skatinama teigiamas, džiugias emocijas ir slopinama neigiamų emocijų proveržiai. Leidžiama vaikams stebėti šokį gulint ar sėdint ant grindų, kad jie galėtų keisti pozą ir laisvai kūnu reaguoti į stebimo šokio sukeltus įspūdžius. Kartu su vaiku žaidžiama ir išraiškingai rodoma, kaip galima veikti, tarytum žaislas ar stalo teatro lėlė būtų gyva. Gąsdinimo, pasibaisėjimo emocijas reiškia sąlygiškomis mimikomis ir intonacijomis, leidžiant vaikams pajusti ir suprasti, kad taip elgiamasi ne iš tikrųjų, o tyčia. Išdėliojama piešinius vaikui matomoje vietoje, kad jis galėtų prieiti ir vėl į juos pasižiūrėti. Pagiriama, pasikalbama apie jo kūrinių. Suteikiama vaikui galimybę pažinti ir išbandyti įvairias dailės medžiagas ir priemones. Sudaromos galimybės vaikui matyti gražius gamtos, aplinkos vaizdus, spalvingas knygeles, dailės kūrinius.
3.	Atpažįsta (suklūsta, rodo) kai kuriuos jau girdėtus muzikos kūrinius, matytus šokius, ratelius, vaidinimo veikėjus, dailės kūrinius. Emocingai reaguoja girdėdamas darnų garsų, intonacijų, žodžių sąskambį, žiūrindamas savo ir kitų piešinius, spalvingas knygelį iliustracijas, žaislus, džiaugdamasis savo puošnia apranga. Paklaustas pasako, ar patiko muzikos kūrinėlis, dainelė, šokis, vaidinimas, dailės darbelis.	Duodama klausytis įvairios nuotaikos muzikos kūrinių, kad vaikas juos įsimintų ir vėliau juos kartu aptariama. Pažiūrėjus drauge šokį, užduodama mąstymą skatinančius klausimus. Kartu su vaikais žiūrima lėlių ir dramos vaidinimus, klausomasi jų įrašų. Užduodant klausimus skatinama atpažinti vaizduojamą pasaką. Skatinama pasakoti apie savo ar kitų piešinį, aplinkoje pamatytus paveikslus ar knygelį iliustracijas. Nestabdoma vaiko, jei jis su savo kūrybos darbėliu ima žaisti, bėgioti, ką nors vaizduoti judesiais, tai padės vaikui turtinti vaizduotę ir skatinti kūrybinės saviraiškos poreikį. Džiuginama vaikus ir padedama jiems kaupti muzikinius įspūdžius, skatinama atidžiai klausytis muzikos, ja gėrėtis. Kadangi vaikai nuo gausių ryškių įspūdžių greit pavargsta, stebima trumpą vaidinimą (daug kartų tą patį). Stebima vaiką tomis akimirkomis, kai jis grožisi, džiaugiasi gamtos ir kitos aplinkos daiktais ar reiškiniiais, žaislais, savo išvaizda. Tinkamu momentu jį pakalbinama, paklausiama, kas jam gražu. Pritariama vaiko komentarams, papildoma jo vertinimą kitais žodžiais. Pasidomima, ar vaikui patiko vaidinimas. Nuraminama, jei vaikas bijo, jog vilkas gali ateiti ir į jo namus.
4.	Džiaugiasi menine veikla, nori dainuoti, šokti, vaidinti, pasipuošti, gražiai atrodyti. Skirtingai reaguoja (ramiai ar emocingai) klausydamas ir stebėdamas skirtingo pobūdžio, kontrastingus meno kūrinius, aplinką. Keliais žodžiais ar	Sudaromos galimybės vaikams dalyvauti muzikinėje veikloje ir darželyje vykstančiuose renginiuose. Atkreipiamas dėmesys, kai vaikas sako, kad nori gražiai ką nors daryti, palaikomas jo noras, pasidžiaugiama, pagiriama. Paprašoma vaiko pasakyti ir parodyti, kaip jis būtų ką nors daręs. Įsiklausoma į vaiko klausimus ir, jei vaikas pats nepaaiškina, prieš vaidinimą trumpai papasakojama, apie ką bus vaidinama. Atkreipiamas vaiko dėmesys į pabaigą, paklausiama, kokia ji – laiminga ar liūdna? Padedama pajusti vaizdo,

	sakiniais pasako savo įspūdžius apie klausytą muziką, dainelę, eilėraštį, pasaką, matytą šokį, vaidinimą, dailės kūrinių, knygelių iliustracijas, gamtos ir aplinkos daiktus ir reiškinius, pastebi ir apibūdina kai kurias jų detales. Reaguoja į kitų nuomonę.	nuotaikų apsisikeitimus keičiantis linijai, formai bei spalvai. Pasikalbama, kokius potyrius pavyko papasakoti piešiniu, naudojant vienokias ar kitokias dailės raiškos priemones, paklausiama, kaip jam gražiau. Sudaromos sąlygos klausyti, stebėti skirtingus meno kūrinius, paskatinama reikšti savo išgyvenimus, paprašoma pasakyti, kaip jaučiasi, ką pajuto. Būnama greta vaikui apžiūrinėjant meno kūrinius, daiktus, žaislus, ugdoma estetinį jautrumą – pritariama, papildoma jo išsakytas mintis. Kasdienėje veikloje kalbant su vaikais nuolat vartojama žodžius „džiaugiuosi tavo piešinėliu, puikiai atrodai, gražiai pasielgei“, kad vaikai galėtų išgirsti ir pradėti suprasti, kas yra gražu. Skatinama klausant, apžiūrint meno kūrinius kalbėti apie savo ir kitų darbelius. Kalbama su vaiku apie spalvas paletėje, tyrinėjama spalvų maišymosi efektus. Stebima, kad vertindami neįskaudintų vieni kitų. Dažniau atkreipiamas vaikų dėmesys į tai, kas gražu, gera, nei į tai, kas kelia pasibjaurėjimą, pasipiktinimą. Padedama vaikui ugdytis pasitikėjimą savimi.
5.	Mėgaujasi muzikavimu, šokiu, vaidyba, dailės veikla. Rodo pasitenkinimą bendra veikla ir kūryba, gėrasi savo ir kitų menine veikla, geru elgesiu, darbais. Grožisi gamtos spalvomis, formomis, garsais. Pastebi kai kuriuos meninės kūrybos proceso ypatumus (siužetą, veikėjų bruožus, nuotaiką, spalvas, veiksmus). Pasako, kaip jautėsi ir ką patyrė dainuodamas, šokdamas, vaidindamas, piešdamas. Dalijasi įspūdziais po koncertų, spektaklių, parodų, renginių lankymo. Pasako savo nuomonę apie muzikos kūrinių, dainelę, šokį, vaidinimą, dailės darbelį, aplinką, drabužį, tautodailės ornamentais papuoštus daiktus.	Paprastai ir vaikams suprantamai atskleidžiamas muzikos kūrinių grožis. Skatinama vaikus savo žaidimuose vaidinti muzikantus, šokėjus, dainininkus, vaizduojant, kad jie yra scenoje, dainuoja su mikrofonu ar groja muzikos instrumentu. Kartu su vaikais žiūrima lėlių ir dramos vaidinimus, klausomasi vaidinimų įrašų, žiūrima animacinius filmukus. Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. Skatinama stebėti menininkų kūrybos procesą bei patiems kartu kurti, nes estetinį suvokimą ir jautrumą vaikas geriausiai ugdo veikdamas, kurdamas, apie tai kalbėdamas, aiškindamas. Sudominama vaikus patrauklia ir malonia veikla paties auklėtojų ir kitų kūrybos pavyzdžiais. Išklausoma vaiko ir pačiam pasakojama apie savo kūrybinius sumanymus. Diskutuojama, ką dailininkas norėjo pasakyti. Gamta yra pats stipriausias estetišio ugdymo šaltinis, todėl skatinama vaikus įvairiausiais būdais pamatyti, pajusti kasdien atsiveriantį vis naują grožį. Nuolat ugdoma vaikų estetinį skonį, atkreipiant dėmesį į kasdien vaiko aplinkoje esančius daiktus, drabužių puošybą, kitų bei pačių vaikų sukurtą tvarkingą ir gražią aplinką. Skatinama vaikus domėtis muzika ir jos išraiškos priemonėmis, aptariama turinį, nuotaiką ir muzikos instrumentų tembras. Sugalvojama įvairių būdų, kaip padėti vaikui suvokti ir papasakoti matyto kūrinio siužetą: žiūrėti pasakojimo video įrašą, klausyti ausinėmis audio įrašo, pasakoti draugui „telefonu“ ir kt. Kartu su vaikais žiūrima lėlių ir dramos vaidinimus, klausomasi vaidinimų

		įrašų, žiūrima animacinius filmukus. Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti ar stebėti įvairius muzikinius, vaidybinius renginius. Sudaromos galimybės vaikams stebėti vaizduojamosios (tapybos, grafikos, skulptūros) ir taikomosios – dekoratyvinės dailės kūrinius, reprodukcijas ir kt. Ugdymo įstaigoje, parodose, šventėse, tradiciniuose renginiuose. Paskatinama kiekvieną išsakyti savo nuomonę. Paklausiama, kaip dar kitaip galėtų apie muziką, šokį, vaidinimą pasakyti, ką dar tai galėtų reikšti ir pan. Kasdienėje veikloje suteikiamos galimybės suprasti ir pajusti, kad tiesa, gėris ir grožis visada teikia džiaugsmą ir pasitenkinimą. Prašoma papasakoti apie savo dailės kūrinius, priimtus sprendimus.
6.	Stengiasi kuo gražiau šokti, vaidinti, deklamuoti, dainuoti, groti, piešti, konstruoti. Gėrisi ir grožisi savo menine kūryba. Pastebi papuoštą aplinką, meno kūrinius ir pasako, kas jam gražu. Palankiai vertina savo ir kitų kūrybinę veiklą, pasako vieną kitą argumentą, kodėl gražu. Pasakoja įspūdžius apie muzikos, vaidinimo, šokio siužetą, matytus dailės, tautodailės kūrinius, vaizduojamus įvykius, veikėjus, nuotaiką, kilusius vaizdinius. Plačiau papasakoja, ką sukūrė, kaip pats bei kiti dainavo, grojo, šoko, vaidino, piešė.	Sudaromos sąlygos vaikams dalyvauti ar stebėti kuo daugiau ir įvairesnių muzikinių, vaidybinių renginių, koncertų, lankytis parodose, muziejuose, teatre, miesto šventėse, mugėse, cirke ir kitur. Pasikalbama apie patirtus įspūdžius, pasidalijama savo mintimis, emocijomis, pasidžiaugiama pastebėtu grožiu. Užduodama atvirų klausimų. Žiūrima lėlių ir dramos vaidinimų, klausomasi jų įrašų, žiūrima animacinių filmukų. Skatinama pastebėti subtilesnes veikėjų kalbos intonacijų, poelgių, veiksmų, kostiumų, lydinčios muzikos, dekoracijų detales. Sudaroma galimybės vaikui, kitiems girdint ir matant, pasidžiaugti savo ir kitų kūryba bei kasdiene veikla. Demonstruojama jo kūrinius, ruošiamas visų vaikų arba autorinės parodėles, sudaroma individualius albumus. Palaikoma ir skatinama vaiko norą siekti grožio, pagiriama už jo pastangas, parodoma kitiems, užrašoma vaiko pasakojimą ir prisegama prie demonstruojamo darbo, kad pamatyti, kad jo noras siekti grožio yra pastebėtas ir vertinamas. Pratinama pastebėti ir atskirti kičą nuo tikrojo meno. Skatinama geranoriškai vertinti kitų saviraiškos ir kūrybos bandymus, išsakyti savo ir gerbti kitų nuomonę. Palaikomas džiaugsmas. Sudaromos sąlygos suprasti aplinkos grožio svarbą ir jį vertinti, patiems dalyvauti jį puoselėjant. Gėrimasi gerai atliktu darbu, išsakoma nuomonė apie prastą. Pratinama gražiai elgtis viešose vietose. Skatinama suprasti ir atskirti, kokia išvaizda gali būti pavadinta gražia, akcentuojant tai, ką patys gali padaryti, kad atrodytų gražiai. Siekiant, jog vaikas ugdytųsi gebėjimą pamatyti bei tinkamai vertinti savo ir kitų išorės grožį, ieškoti tinkamiausių būdų. Skatinama aptarti stebėtą šokį, šokėjų judesius, kostiumus.

14. Ugdymosi pasiekimo sritis: Iniciatyvumas ir atkaklumas		
Socialinė, pažinimo kompetencijos		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Pats juda (šliaužia, ropoja, eina) jį sudominusių žaislų, daiktų link. Trumpam sutelkia žvilgsnį, seka judantį daiktą akimis, klausosi, atlieka tikslingus judesius, veiksmus su daiktais. Šypsodamasis, žvelgdamas į akis, čiauškedamas, duodamas žaislą kitam skatina su juo žaisti; išreiškdamas norus parodo „taip“ arba „ne“.	Pastebima vaiko rodoma iniciatyva ir ji palaikoma. Stebima ir pasidžiaugiama vaiko daug kartų kartojamais veiksmis, rodančiais jo atkaklumą. Priimama vaiko siūlomus žaidimus. Žaidžiama žaidimus su vaiku tol, kol jis to nori. Siūloma žaisti smulkiajai motorikai skirtus žaidimus, reikalaujančius dėmesio, atkaklumo.
2.	Pats pasirenka daiktus, su jais žaidžia, daug kartų atkakliai bando atlikti naują veiksmą, kartoja tai, kas pavyko. Judesį, veiksmą ar garsą gali pakartoti tuoj pat, po kelių valandų, dienų, todėl savarankiškai modeliuoja kelis judesius ar veiksmus į vieną seką. Trumpam atitraukus dėmesį vėl sugrįžta prie ankstesnės veiklos. Pats noriai mokosi iš tų, su kuriais jaučiasi saugus. Veiksmis ir atskirais žodžiais reiškia norus, veda suaugusįjį prie dominančių daiktų. Protestuoja, reiškia nepasitenkinimą, negalėdamas įveikti kliūties.	Pabūnama greta vaiko, kai jis mokosi naujų veiksmų – tai stiprina jo atkaklumą, skatina tęsti bandymus. Neskubama padėti vaikui – paties atliktas veiksmas turi didesnę poveikį jo raidai. Žaidžiama, ką nors veikiama vaikų akivaizdoje, kad mažyliai galėtų stebėti atskirus veiksmus, procesą. Kantriai padedama vaikui mokytis, kai jis rodo iniciatyvą, domisi naujais veiksmis. Padedama vaikui įveikti kliūtis, jei po daugelio bandymų jam nepavyksta atlikti norimo veiksmo.
3.	Nuolat energingai žaidžia, ką nors veikia, laisvai juda erdvėje, pats keičia veiklą, pasirenka vieną iš kelių daiktų, sugalvoja būdus, kaip pasiekti neprieinamą norimą daiktą. Mėgsta išbandyti	Pasirūpinama saugia aplinka grupėje, lauke. Žaidžiama įvairius sensorinius žaidimus vaikų akivaizdoje, kad jie galėtų jį stebėti ir mėgdžioti, taip mokydami naujų veiksmų. Skatinama vaikus

	suaugusiojo pasiūlytus naujus žaislus, žaidimus, neįprastą veiklą. Ekspresyviai reiškia savo norus, sako „ne“.	pastatyti bokštelį, baigti sudėti dėlionę. Siūloma vaiko poreikius atitinkančių priemonių veiklai. Nuolat praturtinama grupė kuo nors nauju, pasiūloma vaikams naujų žaidimų. Neišleidžiama vaikų iš akių. Kai tik įmanoma, palaikoma vaiko norus, patraukliai pasiūloma jiems pakeisti neigiamą nuomonę.
4.	Dažniausiai pats pasirenka ir kurį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Kviečiant, sudominant įsitraukia į suaugusiojo pasiūlytą veiklą jam, vaikų grupei ar visai vaikų grupei. Susidūręs su kliūtimi arba nesėkme, bando ką nors daryti kitaip arba laukia suaugusiojo pagalbos. Siekia savarankiškumo, bet vis dar laukia suaugusiųjų paskatinimo, padrąsinimo.	Palaikomi vaikų veiklos sumanymai, padedama juos išplėtoti, įgyvendinti. Pasiūloma vaikams veiklos dviese, grupelėje ar su visa grupe. Palaikomi vaikai, kurie bando iššūkį įveikti savarankiškai, neskubama teikti pagalbos. Vaikams, kurie greit nusimena, meta veiklą, padedama surasti išeitis, sprendimus. Pastebima ir palaikoma vaiko iniciatyvą atliekant nesudėtingus darbus: išplauti teptukus, plauti žaislus ir pan. Džiaugiamasi vaiko iniciatyva padėti kitam – ką nors paduoti, paaiškinti ar pagelbėti užsisęgti.
5.	Pats pasirenka ir ilgesnį laiką kryptingai plėtoja veiklą vienas ir su draugais. Lengviau pereina nuo paties pasirinktos veiklos prie suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytos veiklos. Suaugusiojo pasiūlytą veiklą atlieka susitelkęs, išradingai, savaip, savarankiškai. Ilgesnį laiką pats bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepavykus kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.	Skatinama vaikus turiningiau išplėtoti jų pačių sumanymą. Veiklą vaikams pasiūloma tik kaip motyvuojančią idėją, kurią jie galėtų sukonkretinti ir savaip įgyvendinti. Nesiūloma uždavų užduočių, kuriose auklėtojas nurodo vaikui visus veiklos atlikimo žingsnius. Pagalbą vaikui teikiama ne ką nors darant už jį, bet keliant mąstyti skatinančius klausimus, pateikiant keletą alternatyvių pasiūlymų, skatinant bandyti daug kartų.
6.	Turiningai plėtoja paties pasirinktą veiklą, ją tęsia po dienos miego, kitą dieną, kelias dienas. Susidomėjęs ilgesniam laikui įsitraukia į suaugusiojo jam, vaikų grupei, visai vaikų grupei pasiūlytą veiklą, siūlo vaikams ir suaugusiajam įsitraukti į jo paties sugalvotą veiklą. Savarankiškai bando įveikti kliūtis savo veikloje, nepasisėkęs bando įtraukti bendraamžius ir tik po to kreipiasi į suaugusįjį.	Sudaromos sąlygos grupėje vaikų sumanymus ir auklėtojo pasiūlytą veiklą plėtoti po keletą dienų, neardant vaikų susikurtos aplinkos, nebaigtų darbų. Pasiūlyti vaikams įdomios veiklos idėjų, sumanymų vaikų grupelių veiklai. Pastebėti vaiko sumanymus, juos palaikyti, padėti išplėtoti. Skatinama vaikus pabaigti pradėtus darbus, padėti vienas kitam įveikti problemas. Siūloma vaikams kruopštumo, susikaupimo.

15. Ugdymosi pasiekimo sritis: Tyrinėjimas**Pažinimo kompetencija**

Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Stengiasi pamatyti, išgirsti, paliesti, paimti, paragauti žaislus ir kitus daiktus. Reaguoja į tai, kas vyksta aplinkui, bando dalyvauti (mimika, judesiais, garsais).	Visa, kas yra artimiausioje aplinkoje, laikoma žaidimo priemonėmis. Kūdikiui sudaroma galimybės žaisti su žaislais arba tam tinkamais daiktais, judėti, liesti daiktus, išlaikyti pusiausvyrą, stengtis pajudėti daikto link, jį pasiekti, paragauti. Vaikus paguldoma ar pasodinama taip, kad jie galėtų plačiai matyti aplinkui – stebėti kitus vaikus ir su jais bendrauti. Sudaromos sąlygos patirti skirtingas žaidimo erdves, tokias, kaip lygios grindys, kilimas, žolė, smėlis, minkšti ir kieti paviršiai, erdvės viduje ir lauke; pajusti įvairius pojūčius – šviežio oro, įvairių paviršių, kvapų, temperatūrų skirtumo, garsų. Vaikams pajusti ir tyrinėti duodama įvairių medžiagų, formų, skatinama žaisti su savo kojų pirštais, liesti savo ir pažįstamų žmonių veidą, plaukus, rankų pirštus, kartoti tai kelis kartus.
2.	Stengiasi išbandyti žaislus ar daiktus, stebi, kas vyksta aplinkui, rodo kitiems, ką pavyko padaryti. Mėgsta žaisti slėpynių. Patikusių veiksmą prašo pakartoti daug kartų.	Vaikams sudaromos sąlygos aktyviai tyrinėti aplinką, suaugusieji padeda, bet netrukdo, nepertraukia. Duodama įvairių tinkamų žaisti daiktų ir žaislų, kurie skatina atlikti tiek stambiuosius, tiek smulkiuosius judesius. Jiems sudaromos sąlygos naudoti ir vystyti įvairius gebėjimus, pvz., klausyti, stebėti, prisiminti, kalbėti, aptarti, kas vyko (reflektuoti), priimti sprendimus. Jau nuo mažumės mokoma atpažinti spalvas, simetriją ir formas, atkreipti dėmesį, kurios tinka viena prie kitos, yra giminingos.
3.	Atsargiai elgiasi su nepažįstamais daiktais ir medžiagomis, tačiau rodo susidomėjimą, bando aiškintis, kas tai yra, kaip ir kodėl tai veikia, vyksta.	Skatinama manipuliuoti kiekiais, eiti nuo vientiso prie dalių ir atgal, pvz., padalyti plastilino gabalą ir vėl sulipdyti į vieną, išpilstyti vandenį į mažus buteliukus ir vėl supilti į didelį indą. Sudaromos galimybės surinkti, rūšiuoti ir sudėlioti daiktus kokia nors tvarka, įvairiais būdais žaisti su medžiagomis, stiprinti tvarkos jausmą, t. y. grupuoti paprastus daiktus ar padėti juos į jų vietą. Pateikiama knygų ir paveikslėlių apie įvairius jų kasdienio gyvenimo aspektus. Skiriama laiko mokytis apsirengti ir valgyti, padėti vienas kitam.
4.	Pats pasirenka žaidimui ar kitai veiklai	Ugdymo programą ir aplinką kuriama taip, kad vaikams būtų prieinamos įvairios

	reikalingus daiktus ir medžiagas, paaiškina, kodėl pasirinko. Žaisdamas tyrinėja, išbando daiktus bei medžiagas (pvz., plaukia ar skęsta, rieda ar sukasi ratu, tinka daiktai vienas prie kito ar ne ir pan.).	medžiagos ir priemonės, kuriomis pasinaudodami galėtų inicijuoti kryptingą iškilusios problemos sprendimo veiklą, patys sugalvoti problemų ir su pasitenkinimu ieškoti jų sprendimo būdų. Skatinama nebijoti bandyti ir klysti ieškant savo iškeltų problemų sprendimų, pasinaudoti ankstesniu patyrimu ir juo remiantis bandyti naujus sprendimo kelius.
5.	Geba suvokti ryšį tarp to, kaip daiktas padarytas ir jo paskirties (pvz., ratai yra apvalūs, nes mašinos paskirtis yra judėti). Domisi medžiagomis, iš kurių padaryti daiktai, ir jų savybėmis. Suvokia medžiagos, iš kurios padarytas daiktas, pasirinkimo tikslumą (pvz., kodėl mašinos korpusas iš metalo, o padangos iš gumos). Paaiškina, kad su nežinomais daiktais ir medžiagomis reikia elgtis atsargiai, stengiasi taip daryti. Išskiria akivaizdžius daiktų, medžiagų, gyvūnų, augalų bruožus, savybes, kalbėdami apie tai kartais susieja skirtingus pastebėjimus	Vaikus skatinama stebėti ir apibūdinti daiktų, medžiagų, gyvosios gamtos objektų savybes ir bruožus, piešti ar konstruoti įsivaizduojamus daiktus. Sudaroma galimybė suskaičiuoti, prognozuoti, pvz., į kiek dalių reikės padalyti pyragą, po kiek saldainių imti, kad visi gautų po lygiai. Skatinama pasitelkti simbolius, palyginti, atkartoti, numatyti situacijas, nukreipti savo dėmesį į ką nors kita ar atkreipti dėmesį dabar. Skatinama paaiškinti savo pasirinkimus ir logiškai juos pagrįsti. Vaikams pateikiama tinkamų knygų, paveikslų, plakatų, žemėlapių, kuriais jie galėtų remtis pagrįsdami savo požiūrį.
6.	Domisi aplinka, mėgsta stebėti, kaip auga augalai, kaip elgiasi gyvūnai, noriai atlieka paprastus bandymus, tyrinėja, iš kokių medžiagų padaryti daiktai, kur jie naudojami. Samprotauja apie tai, ką atrado, sužinojo, kelia tolesnius klausimus, siūlo idėjas, ką dar galima būtų tyrinėti. Domisi, kaip seniau gyveno žmonės, kaip žmonės gyvena kitose šalyse. Aktyviai tyrinėdami aplinką demonstruoja vis didėjančią kūno kontrolę, tinkamai pasitelkia visus pojūčius, savo galimybėms išplėsti	Sudaromos sąlygos ir skatinti tyrinėti gamtos ir socialinės aplinkos objektus, jų kaitą, savybes. Siūloma atlikti nesudėtingus bandymus, stebėti prietaisų veikimą. Vykdoma projektinės veiklos, skirtos ilgalaikiams stebėjimams (pvz., stebėti augalo augimą). Mokoma vaikus fiksuoti pastebėjimus, pildyti lenteles ir pan. Mokoma ir skatinama vaikus savarankiškai naudotis mikroskopu, kitais galimais prietaisais, skirtais tyrinėti. Skatinama vaikus, kad jie patys ieškotų atsakymų į iškilusius klausimus knygoje, internete, jeigu mato, kad nepavyksta, pasiklaustų suaugusiųjų, kurie gali padėti.

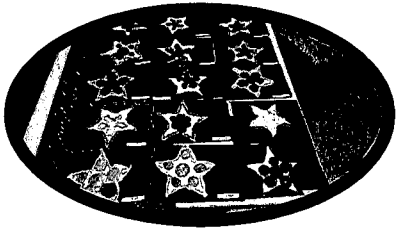
	pasitelkia įrankius ir kitas priemones (pvz., lupą, mikroskopą). Su suaugusiais ar kitais vaikais aptaria nesudėtingų stebėjimų, bandymų ar konstravimo planus, numato rezultata, mokosi pavaizduoti juos nesudėtingose lentelėse, diagramose, išradingai, kūrybiškai pristato savo tyrinėjimus ir kitus darbus. Stebėdamas fotografijas aiškinasi, kuo yra panašus į savo artimuosius, kuo skiriasi nuo jų. Palygina daiktus, medžiagas, gyvūnus ir augalus, atsižvelgdamas į savybes, tiksliai grupuoja ir klasifikuoja.	
--	---	---

16. Ugdymosi pasiekimo sritis: Problemų sprendimas		
Socialinė, pažinimo kompetencijos		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Pakartoja nepasisekusį veiksmą, jį keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Mimika, gestais ir žodžiais parodo, kad susidūrė su kliūtimi, tikėdamasis suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos.	Padrąsinama vaiką savarankiškai bandyti įveikti iššūkį ar problemą. Pagiriama, kai jam pasiseka susidoroti su kliūtimi. Parodoma vaikui naujų veiksmų sunkumui įveikti. Kai vaikas bando atlikti tai, ko padaryti dar negali, padedama jam. Jei bando daryti tai, kas pavojinga – aiškinama, kad to daryti negalima, nukreipiama dėmesį, nuraminama.
2.	Susidūręs su sudėtinga veikla, kliūtimi, išbando jau žinomus veikimo būdus. Stebi, kaip panašioje situacijoje elgiasi kiti ir	Drąsinama vaiką: „Tau pavyks!“ „Pabandyk kitaip!“ „Na, dar kartą!“ Rodoma vaikams būtinus veiksmų su daiktais būdus.

	išbando jų naudojamus būdus. Nepavykus įveikti kliūtis, meta veiklą arba laukia pagalbos.	Patariama, kaip elgtis įvairiose sudėtingose situacijose. Komentuojama vaiko veiksmų ir auklėtojų demonstruojamų veiksmų pasekmės. Šiek tiek padedama vaikui įveikti kliūtį ar sunkumą, atlikti sudėtingą veiklą, kad stiprėtų jo pasitikėjimo savimi jausmas.
3.	Drąsiai imasi sudėtingos veiklos, atkakliai, keisdamas veikimo būdus bando ją atlikti pats, stebi savo veiksmų pasekmes. Nepavykus įveikti sudėtingos veiklos ar kliūtis, prašo pagalbos arba meta veiklą.	Skatinama vaikus imtis pagal jų galimybes sudėtingos veiklos. Jei vaikas sako „negaliu“, „nemoku“, jį drąsinama. Kai vaikui kas nors nepasiseka arba jei jis prašo padėti, klausiama paties vaiko: —Ką dar galima padaryti? —Kaip kitaip galima padaryti? Arba pateikiama kelis sprendimo būdus, padedančius įveikti kliūtis, kad vaikas pasirinktų vieną iš jų.
4.	Supranta, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Nori ją įveikti, išbando paties taikytus, stebėtus ar naujai sugalvotus veikimo būdus. Stebi savo veiksmų pasekmes, supranta, kada pavyko įveikti sunkumus. Nepasisekus prašo suaugusiojo pagalbos.	Komentuojama vaikų taikytus problemų sprendimo būdus ir jų pasekmes, kad vaikai geriau suprastų, kodėl pavyko įveikti sunkumus. Vaikams susidūrus su problema, skatinama juos prisiminti, kokius panašios problemos sprendimo būdus jie taikė anksčiau. Drąsinama vaikus kartu ieškoti išeities iš susidariusios probleminės situacijos. Padedama vaikams įveikti sunkumus, tariantis kartu su vaikais, padedant jiems apmąstyti svarbiausius problemų sprendimo etapus.
5.	Retsykais pats ieško sunkumų, kliūčių, aktyviai bando įveikti sutiktus sunkumus. Ieško tinkamų sprendimų, tariasi su kitais, mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Nepasisekus samprotauja, ką galima daryti toliau, kitaip arba prašo suaugusiojo pagalbos.	Siūloma vaikams sudėtingos veiklos, drąsinama jos imtis, drąsiai bandyti, eksperimentuoti, tartis su kitais. Skaitoma kūrinų apie įvairius žmonių ketinimus, poelgius ir jų pasekmes. Kai vaikai susiduria su problema, paprašoma visų pagalvoti, ką galima daryti toje situacijoje. Padedama vaikams geriau suprasti kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes.
6.	Atpažįsta, su koku sunkumu ar problema susidūrė. Ieško tinkamų sprendimų, pradeda numatyti priimtų sprendimų pasekmes, tariasi su kitais ir atsižvelgia į jų nuomonę, siūlo ir priima pagalbą, mokosi iš savo ir kitų klaidų. Nepasisekus bando kelis kartus, ieškodamas vis kitos išeities, arba prašo kito vaiko	Užduodama vaikams atvirusius klausimus, padedančius apmąstyti problemą: —Kas atsitiko? —Kaip tu jautiesi? —Kaip jaučiasi kiti? Vaikui susidūrus su problema, klausiama: —Ką tu darei? —Ar tai padėjo įveikti problemą? —Ką dar galima daryti? —Ar tai padės įveikti problemą? Siūloma vaikams probleminių

ar suaugusiojo pagalbos.	užduočių, kurias turėtų įveikti jie patys.
--------------------------	--

17. Ugdymosi pasiekimo sritis: Kūrybiškumas		
Meninė kompetencija		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Pastebi ir smalsiai, gyvai reaguoja į naujus daiktus, žmones, aplinkos pasikeitimus.	Pasirūpinama, kad vaikas nuolat patirtų vis naujų įspūdžių. Aplinka kuriama smalsumą žadinančiais dalykais – garsai, spalvos, žaislai, meno kūriniai – kurie keltų smalsumą ir atkreiptų dėmesį. Išnaudojama visus 5 pojūčius (uoslės, skonio, regos, klausos, lytėjimo), suteikiant galimybę apžiūrėti aplinką, klausytis, skonėtis, uosti, paliesti ir pajusti įvairių žaislų medžiagų paviršius. Duodama žaisti su įvairių spalvų, tekstūros, formų žaislais, leidžiama klausytis įvairių garsų, suteikiama galimybė užuosti įvairius kvapus.
2.	Domisi naujais daiktais, vaizdais, garsais, judesiais. Atranda naujus veiksmus (tapyti ant veidrodžio, ridenti, nardinti į vandenį ir kt.) ir taiko juos daiktams tyrinėti.	Parūpinama įvairių, atkreipiančių dėmesį, naujus potyrius žadinančių žaislų, medžiagų (skirtingų formų, tekstūros, spalvų), objektų, skleidžiančių garsus. Medžiagų ir žaislų nuolatinis atnaujinimas, kaitaliojimas yra vaikams įprastas reiškinys. Aplinka ir joje esantys žaislai, priemonės, naudojami veiklos metu – lavins visus pojūčius. Naudojama žaislus, kuriuos galima išardyti, išbandyti jų formas, pritaikant tinkamiausią, taip pat garsus skleidžiančius žaislus. Parūpinama priemonių ir skatinama veikla, grindžiamą visų 5 pojūčių panaudojimu aplinkai tyrinėti. Pasiūloma žaisti dailės priemonėmis ir medžiagomis, kad eksperimentavimo metu įgyta patirtis taptų pirmuoju žingsniu kūrybos link.
3.	Atranda vis naujus dalykus artimiausioje įprastoje aplinkoje. Įsivaizduoja gyvūnus, augalus, daiktus, apie kuriuos jam pasakojama, skaitoma. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus simbolinius veiksmus.	Kuriama saugią, džiaugsmingą, laisvą aplinką, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairia saugia medžiaga. Siūloma žaidimų su vandeniu. Vaikai jį gali pilstyti, sverti, semti, laistyti (prižiūrėti suaugusiųjų). Lauke nesmarkiai lyjant ir nesant šaltam orui, tinkamai aprengus vaikus leidžiama braidyti po balas, taškyti vandenį, semti jį kibirėliais. Skatinama klausti, domėtis, į klausimus atsakyti trumpai, bet aiškiai, siekiant sudominti ir skatinti toliau tyrinėti. Vaikus skatinama daryti taip, kaip iki šiol

		nedarė, pasirenkant kuo įvairesnių sprendimų. Veiklą organizuojama ir patalpose, ir lauke. Skatinama vaikus savarankiškai, be suaugusiųjų pagalbos, statyti smėlio pilsis, joms dekoruoti naudoti gamtos dovanas.
4.	Įžvelgia naujas įprastų daiktų bei reiškinių savybes. Pasitelkia vaizduotę ką nors veikdamas: žaisdamas, pasakodamas, judėdamas, kurdamas. Sugalvoja įdomių idėjų, skirtingų veikimo būdų. 	Skatinama išbandyti įvairių veiklų, įvairius daiktų panaudojimo būdus, siekiant, kad vaikai pastebėtų, jog tą patį daiktą, priemonę, dalyką galima panaudoti įvairioms reikmėms ir tikslams, kaip galima pakeisti jo funkcijas, išvaizdą, skirtingai jį pritaikius ar panaudojus. Suteikiama laisvės, erdvės, laiko, pasiūlant naudoti įvairius suneštus butaforinius daiktus, kuriuos vaikai gali panaudoti kurdami vaidinimus, rinkdamiesi jiems patinkančią veiklą, režisuodami savo pačių sugalvotas istorijas. Lavinama kūrybinį mąstymą – lankstumą, gausumą, detalumą, originalumą. Klausinama: „Kaip dar kitaip galėtum pasakyti, padaryti, ką dar tai galėtų reikšti?“ (mąstymo lankstumas). Prašoma kuo tiksliau apibūdinti kūrinį, išdailinti piešinį ir pan. Užduodant netikėtus, fantastinius klausimus, skatinama vaiką išsakyti originalias mintis. Vaiko prašoma drąsiai išsakyti visas į galvą atėjusias idėjas: nupiešti, išvaidinti, atlikti kuo įvairesnius judesius, sukurti melodijas ir t. t. (mąstymo ribos, idėjų gausumas). Skatinama džiaugtis savo kūriniais, aptariama, kokias sugalvotas idėjas, originalius sprendimus galima pritaikyti ar išbandyti realiame gyvenime. Aptariama, ką naujo, originalaus pavyko sukurti, svarstyti, kaip galėtų patobulinti panašų kūrinį kitą kartą. Giriama, įdomiausius posakius, klausimus, veiklos būdai užrašomi, skatinama idėjomis pasidalyti grupėje, kad vaikai pajustų, jog originalūs atsakymai ir mintys yra vertinami.
5.	Klausinėja, aiškindamasis jam naujus, nežinotus dalykus. Savitai suvokia ir vaizduoja pasaulį. Išradingai, neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones. Lengvai sugalvoja, keičia, pertvarko savitas idėjas, siūlo kelis variantus. Džiaugiasi savitu veiksmo procesu ir rezultatu.	Skatinama kūrybiškumą, laisvai reikšti idėjas, užduodama daug atvirojo tipo klausimų, kad idėjų būtų kuo daugiau, kuo įvairesnės. Ugdoma originalumą – prašoma išsakyti idėjas taip, kad niekas kitas taip nesugebėtų, drąsinama fantazuoti, kurti, nebijoti savo idėjų, sakyti visa, kas tik ateina į galvą. Ugdoma fantaziją, žaidžiant ir kuriant nerealias, bet prasmingas situacijas. Prašoma sugalvoti, kaip būtų galima detalai išdailinti savo „objektą“, įsivaizduojant, papasakoiant, išreiškiant judesiu, piešiant, kad jis būtų kuo labiau išbaigtas, dar tobulėsnis. Skatinama atrasti skirtumus tarp fantazijos ir realybės. Pasiūloma įdomios veiklos ir patirties, skatinant patirti naujų išgyvenimų. Skatinama dalytis praeityje išgyventa įdomia patirtimi, veikla, kelionių

		įspūdziais ir nuotykiams su kitais vaikais. Vengiama vertinti, „rūšiuoti“ vaikus „pagal pasiekimus. Priimami ir palankiai vertinami visokie atsakymai, bet kokio lygio veiklos rezultatai, visais atvejais surandant, pastebint ir išsakant tai, už ką būtų galima juos pagirti. Pateikiama įvairių medžiagų, žaislų priemonių, skatinant vaiką kurti iš jų naujus produktus po vieną ar grupelėse. Skatinami dalytis idėjomis, dirbant porose, grupelėse, kartu priimti sprendimus. Organizuojama projektus, grupinę veiklą. Mokoma mokytis ir dirbti grupėje, kalbėtis apie tai, kaip jaučiasi kiti vaikai, jei vienas neleidžia kitiems nieko pasakyti. Mokoma dalytis idėjomis. Tokie pokalbiai vyksta nedidelėse grupelėse.
6.	Nori atlikti ir suprasti vis daugiau naujų, nežinomų dalykų. Kelia probleminius klausimus, diskutuoja, svarsto, įsivaizduoja, fantazuoja. Ieško atsakymų, naujų idėjų, netikėtų sprendimų, neįprastų medžiagų, priemonių, atlikimo variantų, lengvai, greitai keičia, pertvarko, pritaiko, siekia savito rezultato. Drąsiai, savitai eksperimentuoja, nebijo suklvsti. darvti kitaip. 	Skatinama tolesnį divergentinį mąstymą. Užduodama klausimas: „Kas būtų, jeigu?..“ Skatinama pamatyti naujus, iki tol nepastebėtus įvairius gamtos reiškinius, augalų, paukščių gyvenimą. Nuolat atkreipiama dėmesį į visus žmogaus pojūčius. Mokomasi pastebėti, įsiklausyti, užuosti, paliesti ir pajusti. Taikoma metodai ir būdai: smegenų audrinimas, fantastiniai klausimai, prašoma išvardyti kuo daugiau daikto naudojimo būdų, kūrybiniai vaidinimai, pasakos kūrimas sėdint ratu, fantastinio gyvūno piešimas. Prieš tai vaikams paaiškinama, kad galimi patys įvairiausi atsakymai, ir kuo jie įdomesni ir labiau netikėti, tuo geriau. Kuriami žaidybinių ir tyrinėjimo aplinką suteikiant įvairių reikiamų priemonių ir medžiagų.

18. Ugdymosi pasiekimo sritis: Mokėjimas mokytis		
Pažinimo kompetencija		
Žingsnis	Pasiekimas	Ugdymo gairės / Numatomos veiklos
1.	Reaguoja į kalbinimą, mimiką, žaislus, daiktus. Stebi ką nors ir susitapatina su juo, mėgdžioja, siekia išgauti tą patį rezultatą. Pradedą tyrinėti žaislus ir daiktus visais pojūčiais	Palaikoma priežiūros tvarka, kuri sudaro galimybes žaidybinei sąveikai. Kalbinama kūdikį, rodoma jam įdomius žaislus ar daiktus, sudaroma galimybę judėti, praktikuotis, džiaugtis, kai kas nors pavyksta, giriama. Maitinant, maudant, žaidžiant su kūdikiu kalbama su juo, rodoma ir įvardijama daiktus, veiksmus su žaislais. Parūpinama žaislų, kurie skatina tyrinėti visais pojūčiais.
2.	Nori naujų įspūdžių, todėl aktyviai domisi aplinkos daiktais – juda, norėdamas paimti, pasiekti, išbandyti žaislus ar daiktus. Patraukia, pastumia, paridena, įdeda daiktus ir stebi, kas vyksta, bando pakartoti pavykusį veiksmą. Stebi, mėgdžioja, klausia.	Pripažįstama, kad viskas, kas vyksta, gali būti naudinga žaidimui ir mokymuisi. Pastebima vaikų ketinimus, juos įvardijama, padedama įgyvendinti. Duodama tokių žaislų, kurie skatintų stumti, traukti, imti, čiupinėti pirštais, kišti į burną, kuriais galima įvairiais būdais manipuliuoti, esant minimaliai suaugusiojo pagalbai. Leidžiama žaisti ir mokytis individualiu tempu. Į vaiko individualias pastangas, smalsumą ir tyrinėjimus žiūrima pozityviai, išklausoma vaikus, skatinama, džiaugiamasi tuo, ko jie išmoko, jų mažais atradimais. Žaislai ar žaidimui tinkamus daiktus parenkama taip, kad būtų ir tokių, su kuriais lengva veikti, ir tokių, kurie keltų iššūkius ir galėtų būti įvairiai panaudojami.
3.	Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando. Modeliuoja veiksmus ir siužetinio žaidimo epizodus. Džiaugiasi tuo, ką išmoko.	Atkreipiamas dėmesys į vaiko ketinimus, norą ką nors išbandyti, pažinti, ir kuriamos sąlygos vaikui mokytis. Vaikams padedama suprasti savo galimybes ir apribojimus, sudaromos visos sąlygos tobulinti savo gebėjimus individualiu tempu. Leidžiama vaikams patiems pajusti ir nuspręsti, kada jiems reikalinga pagalba. Vaikus drąsinama, inicijuojama žaidimus. Kuriamas prasmingas ir, kur įmanoma, tikroviškas žaidimo ir darbo kontekstas. Kartu su vaiku pasidžiaugiama tais dalykais, kurių jis jau išmoko: užsisiegti sagas, bėgioti, sudėlioti dėlionę ir kt.
4.	Pasako, parodo, ką nori išmokyti. Mėgsta kūrybiškai	Pastebimos situacijos, kuriose vaikas nori ko nors išmokyti. Skatinama

VARĖNOS RAJ. VALKININKŲ GIMNAZIJOS
VALKININKŲ IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO SKYRIAUS

	žaisti, veikti, siūlo žaidimų ir veiklos idėjas, imasi iniciatyvos joms įgyvendinti, pastebi ir komentuoja padarinius. Pasako, ką veikė ir ką išmoko.	pasakyti, ko jis nori išmokti, sudaromos sąlygos mokytis to, ko jis nori. Netrukdoma, kai vaikas įsitraukia į žaidimą, ko nors mokosi, tačiau stebima ir padedama ar padrąšinama, kai vaikas prašo ir kai tai būtina. Kalbamasi su vaikais apie tai, ką veikė per dieną ir ko iš jų išmoko.
5.	Norėdami ką nors išmokti pasako, ko nežino ar dėl ko abejoja. Drąsiai spėja, bando, klysta ir taiso klaidas, klauso, ką sako kiti, pasitikslina. Aptaria padarytus darbus, planuoja, ką darys toliau, spėlioja, kas atsitiks, jeigu...	Vaikus drąsinama sakyti „Aš nežinau“ nebijoti suklysti ką nors darant, iškelti klausimus, problemas, galvoti, kaip rasti atsakymą ar sprendimą. Pripažįstama, kad vaikų sugebėjimas išlaikyti dėmesį ir domėjimasis aplinkiniu pasauliu didėja, numatoma įvairios veiklos, kuri padeda mokytis tyrinėti ir pažinti aplinką. Skatinama kalbėti apie savo žaidimus, kitą veiklą ir taip plėtoti jų refleksijos gebėjimus.
6.	Kalba apie tai, ką norėtų išmokti, ką darys, kad išmoktų, numato, ką veiks toliau, kai išmoks. Laiko save tikru mokiniu, atradėju. Drąsiai ieško atsakymų į klausimus, rodo iniciatyvą iškeliant ir sprendžiant problemas.	Kalbamasi su vaikais, ko jie nori išmokti, kaip jie gali mokytis, pastebimas vaiko noras ir sudaromos sąlygos to išmokti. Leidžiama, siūloma vaikams naudotis imitaciniams žaidimams tinkamomis priemonėmis.

X. VAIKO UGDYMO PASIEKIMAI IR VAIKŲ PASIEKIMŲ IR PAŽANGOS VERTINIMO TVARKA

Vaiko pasiekimų vertinimas itin svarbus visiems ugdymo dalyviams – vaikams, tėvams, pedagogams. Mūsų ikimokyklinės ir priešmokyklinės ugdymosi įstaigos ugdytinių vertinimas grindžiamas šiuolaikine ugdymo(si) samprata, amžiaus tarpsnių psichologiniais ypatumais, individualiais vaiko poreikiais.

Vertinimo metodai:

- stebėjimas (pedagogai sistemingai registruoja ir aprašo natūraliai vykstančius procesus, nekeisdami sąlygų);
- veiklos produktų analizė (piešiniai, kūrybiniai darbeliai, bendri projektai, kalba, žaidimo siužetai);
- individualus pokalbis su tėvais.

Taigi vaiko pasiekimai – vystymosi raida vertinama pagal įstaigoje sukurtus vaikų pažangos vertinimo aprašus, atitinkančius esmines nuostatas ir gebėjimus pagal vaikų amžiaus tarpsnius. Vaikai stebimi nuolatos. Vaiko pasiekimai fiksuojami 2 k. metuose: rudenį - rugsėjo, spalio mėn.; pavasarį – balandžio, gegužės mėn., vaiko pasiekimų individualioje vertinimo lentelėje.

Specialiųjų poreikių: kalbos – komunikacijų sutrikimų turinčių vaikų vertinimas. Rugsėjo mėnesį logopedas tiria vaikų kalbos ir kalbėjimo išsivystymo lygį. Kiekvienam vaikui individualiai sudaroma specialiojo ugdymo programa. Vaikai, turintys kalbos neišsivystymą, mikčiojimą ar kitus

sunkius kalbos (ar vystymosi raidos) sutrikimus yra siunčiami į PPT dėl išsamesnio specialiųjų ugdymosi poreikių įvertinimo ir patvirtinimo. Vaikų pasiekimai vertinami pakartotinai gruodžio ir gegužės mėnesiais.

Vaikų darbai ir analizės segamos į individualius aplankalus, skirtus kiekvienam ugdytiniui. Aplanke surinkta medžiaga leidžia pastebėti vaiko pasiekimus pagal ugdomas kompetencijas. Aplanką sudaro dailės darbai, užrašytos vaikų mintys, žodinė kūryba, rašytinės kalbos pavyzdžiai, nuotraukos. Vaiko pasiekimų vertinimo dokumentavimo prasmė – tai pedagogo profesionalaus tobulėjimo įrankis ir rodiklis, pedagogas gali pažvelgti iš šalies į savo ir vaikų darbą ir jį vertinti, pastebėti ugdymo pasiekimus ir klaidas, leidžia siekti ugdymo proceso individualizavimo, garantuoti ugdymo nuoseklumą, tęstinumą bei dermę tarp ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo (si) programų.

Individualizuojant vaikų ugdymo procesą naudojama šešių žingsnių vertinimo metodika. Surinkti duomenys apie vaikų ugdymosi pasiekimus analizuojami pasitelkiant voratinklį. Jis vaizdžiai parodo individualią vaiko kiekvienos srities pažangą. Šie duomenys panaudojami kryptingai planuojant ir organizuojant vaikų ugdymą. Voratinklis padeda išryškinti ugdymosi pasiekimų sritis, kurioms reikia skirti daugiau dėmesio, jame atsispindi vaikų individualūs pasiekimai.

VARĖNOS RAJ. VALKININKŲ GIMNAZIJOŠ
VALKININKŲ IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO SKYRIAUS

PASIEKIMŲ VERTINIMAS „VORATINKLIS“

Vaiko vardas:

Pavardė:

Vaiko gimimo data:

Vertinimo data:

1.. Kasdienio gyvenimo įgūdžiai 2. Fizinis aktyvumas 3. Emocijų suvokimas ir raiška 4. Savireguliacija ir savikontrolė 5. Savivoka ir savigarba 6. Santykiai su suaugusiais 7. Santykiai su bendraamžiais 8. Sakytinė kalba 9. Rašytinė kalba 10. Aplinkos pažinimas 11. Skaičiavimas ir matavimas 12. Meninė raiška 13. Estetinis suvokimas 14. Iniciatyvumas ir atkaklumas 15. Tyrinėjimas 16. Problemų sprendimas 17. Kūrybiškumas 18. Mokėjimas mokytis.

Išvados ir rekomendacijos tolimesniai ugdymui (si):

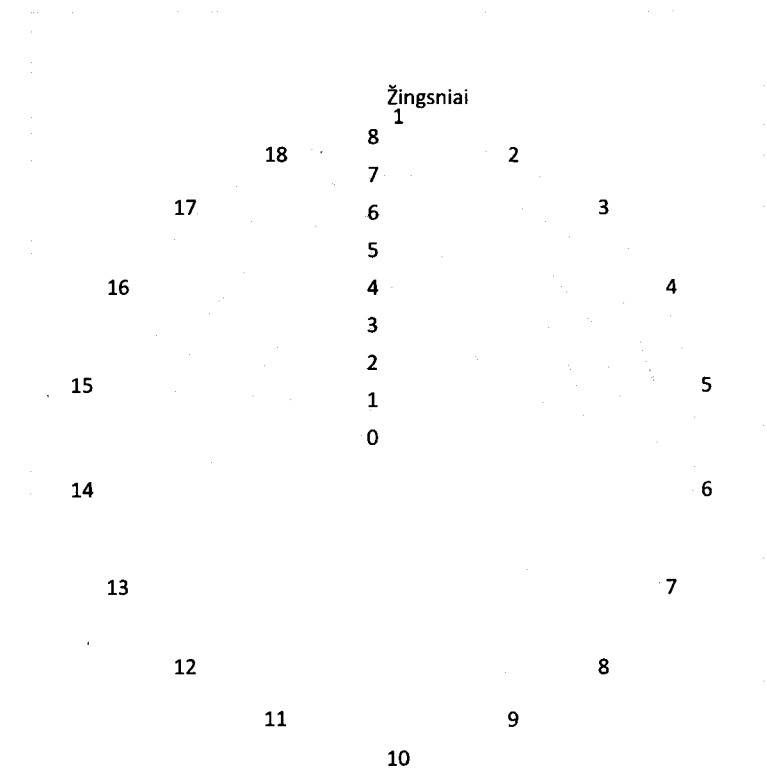
.....

.....

.....

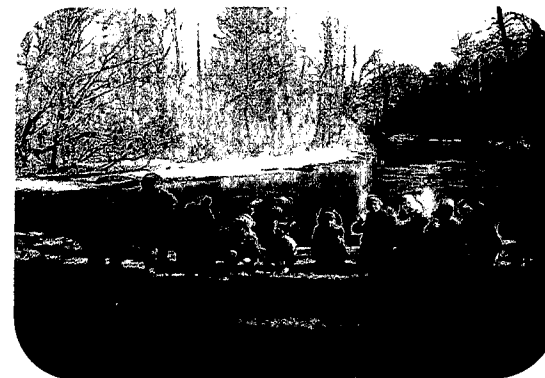
.....

.....

Valkininkai, 2017

VARĖNOS RAJ. VALKININKŲ GIMNAZIJOS
VALKININKŲ IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO SKYRIAUS

XI. NAUDOTA LITERATŪRA. ŠALTINIAI

Valkininkai, 2017

VARĖNOS RAJ. VALKININKŲ GIMNAZIJOŠ
VALKININKŲ IKIMOKYKLINIO IR PRIEŠMOKYKLINIO UGDYMO SKYRIAUS

1. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 04 18 įsakymas Nr. ISAK – 627 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“ (Žin., 2005, Nr. 52 – 1752).
2. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija „IKIMOKYKLINIO UGDYMO METODINĖS REKOMENDACIJOS“, 2015 m. Vilnius
3. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Švietimo aprūpinimo centras Ikimokyklinio ugdymo metodinės rekomendacijos, 2015.
4. Ikimokyklinio ugdymo gairės. Programa pedagogams ir tėvams. – V.: Leidybos centras, 1993.
5. Ankstyvojo ugdymo vadovas / Monkevičienė O. (sud.). – V.: Minklės leidyba, 2001.
6. Einon D. Ankstyvasis ugdymas.-V.:UAB“Egmont Lietuva“,1998.
7. Į vaiką orientuotų grupių kūrimas, Cauglin P.I, 2001.
8. Žukauskienė, R. Raidos psichologija: integruotas požiūris. Vilnius: Margi raštai, 2012.
9. Idt, Ch.R.Mathiasen. Pedagogika ir demokratija.-V.:Aidai,1999.
10. Becker-Textor Ingeborg. Kūrybiškumas vaikų darželyje.-V.: Presvika,2001.
11. Katinienė A. Vaiko muzikinės kultūros ugdymas darželyje.:V.:Kronta,1998.
12. Piaget J. Vaiko kalba ir mąstymas. – Vilnius, 2002.
13. Hille, K., Evanschitzky, P., Bauer, A. 3-6 metų vaiko raida. Psichologijos pagrindai ikimokyklinio amžiaus vaikų ugdytojams. Vilnius: Tyto alba, 2015.

VARĖNOS RAJONO SAVIVALDYBĖS TARYBA

SPRENDIMAS DĖL PRITARIMO IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMOMS

2017 m. rugpjūčio 29 d. Nr. T-VIII-743
Varėna

Vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymo 6 straipsnio 8 punktu, Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo 7 straipsnio 4 dalimi ir 58 straipsnio 1 dalimi bei atsižvelgdama į Ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo, patvirtinto Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2005 m. balandžio 18 d. įsakymu Nr. ISAK-627 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų kriterijų aprašo“, 3 punktą, Varėnos rajono savivaldybės taryba **n u s p r e n d ž i a:**

Pritarti pridedamoms šių rajono savivaldybės vaikų lopšelių-darželių, bendrojo ugdymo mokyklų skyrių ir grupių ikimokyklinio ugdymo programoms:

1. Varėnos „Pasakos“ vaikų lopšelio-darželio ikimokyklinio ugdymo programai „Vaikystės takeliu“;
2. Varėnos „Žilvičio“ vaikų lopšelio-darželio ikimokyklinio ugdymo programai „Žilvičio takeliu“;
3. Varėnos r. Senosios Varėnos „Nykštuko“ vaikų lopšelio-darželio ikimokyklinio ugdymo programai;
4. Varėnos r. Valkininkų gimnazijos Valkininkų ir Naujųjų Valkininkų ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyrių ikimokyklinio ugdymo programai;
5. Varėnos r. Matuizų pagrindinės mokyklos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyriaus ikimokyklinio ugdymo programai „Augu, žaidžiu, pažįstu pasaulį“;
6. Varėnos r. Merkinės gimnazijos ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo skyriaus ikimokyklinio ugdymo programai;
7. Varėnos r. Žilinių pagrindinės mokyklos ikimokyklinio ugdymo programai;
8. Varėnos r. Senosios Varėnos Andriaus Ryliškio pagrindinės mokyklos Gudžių pradinio ugdymo skyriaus ikimokyklinio ugdymo programai;
9. Varėnos r. Panočių pagrindinės mokyklos ikimokyklinio ugdymo programai;
10. Varėnos r. Vydenių pagrindinės mokyklos ikimokyklinio ugdymo programai;
11. Varėnos r. Marcinkonių pagrindinės mokyklos ikimokyklinio ugdymo programai;

12. Varėnos r. Perlojos daugiafunkcio centro ikimokyklinio ugdymo programai;
13. Varėnos r. Liškiavos daugiafunkcio centro ikimokyklinio ugdymo programai.

Savivaldybės meras

Algis Kašėta

Švietimo skyriaus vedėja

Stasė Bingelienė
2017-08-29

12. Varėnos r. Perlojos daugiafunkcio centro ikimokyklinio ugdymo programai;
13. Varėnos r. Liškiavos daugiafunkcio centro ikimokyklinio ugdymo programai.

Savivaldybės meras

Algis Kašėta

Švietimo skyriaus vedėja

Stasė Bingelienė
2017-08-29